

ORTAOKUL VE İMAM HATİP ORTAOKULU

DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ

7. SINIF

Ders Kitabı

YAZARLAR

Dr. Tuğçe GÜNAYDIN

Dr. Elif DAVUN

Fatih DİLEKÇİ

Filiz BİRİNCİ

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI.....: 9242
YARDIMCI VE KAYNAK KİTAPLAR DİZİSİ.....: 1928

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Kitabın metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

Editör

Prof. Dr. İsmail SAĞLAM

Dil Uzmanı

Mehmet Emin SARIKAYA

Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı

Hülya ERDUL

Program Geliştirme Uzmanı

Talip AYDEMİR

Rehberlik Uzmanı

Mevlüt SELVİ

Görsel Tasarımcılar

Gürol BAYDUR - Yahya ÖZTÜRK

ISBN: 978-975-7773-5

Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun 17.08.2023 tarih ve 35 sayılı Kurul kararı ile 2024-2025 öğretim yılından itibaren 5 (beş) yıl süre ile Ders Kitabı olarak kabul edilmiştir.

Kurulca bu kitabın kabul edilmiş olması ders kitabından yayınevi ve yazarın sorumluluğunu kaldırmaz.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerâhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'sım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

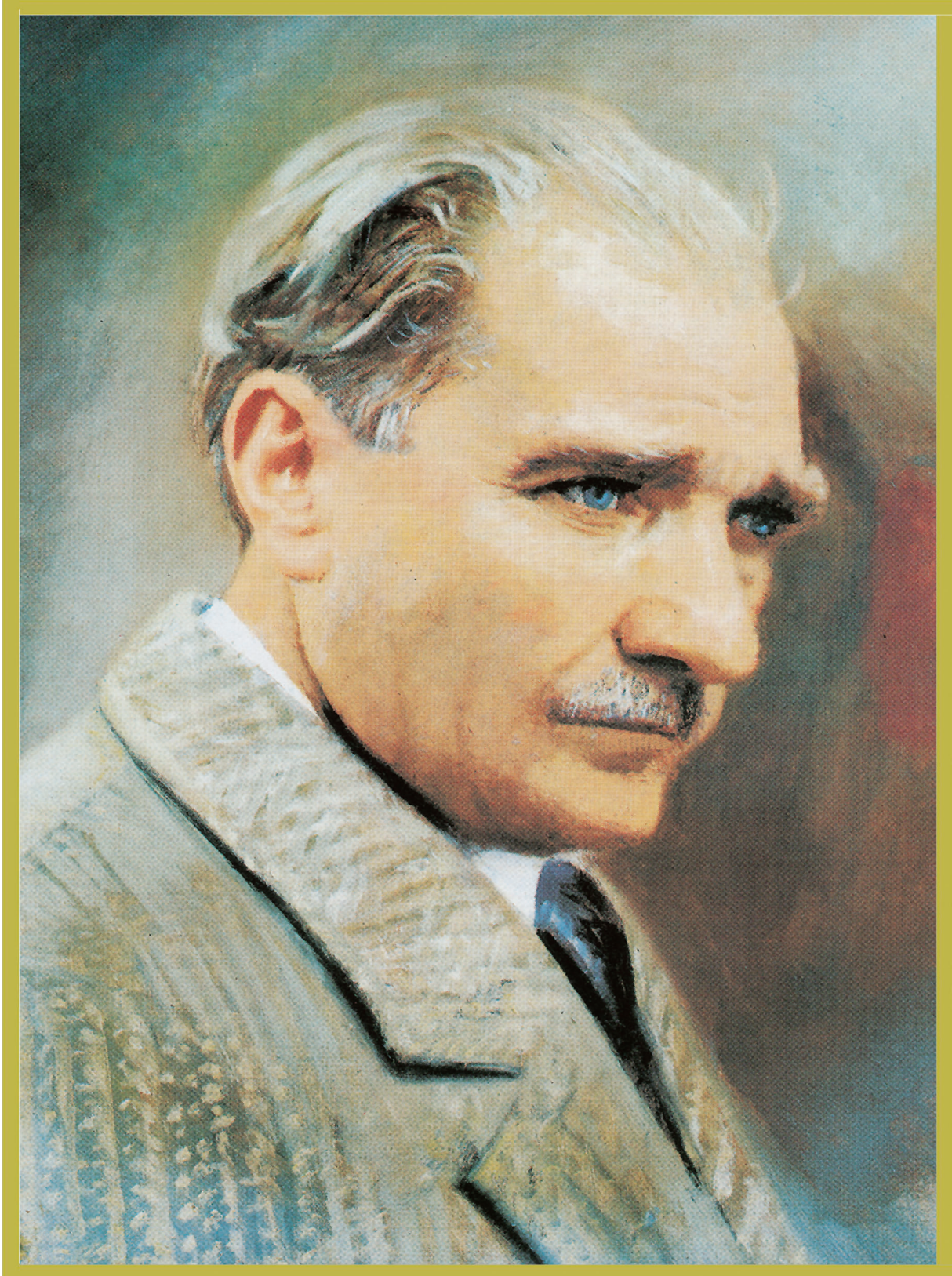
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsaît bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

KİTAP TANITIMI	8
----------------------	---

1. ÜNİTE MELEK VE AHİRET İNANCI

GÖRÜLEN VE GÖRÜLEMİYEN VARLIKLAR	14
MELEKLER VE ÖZELLİKLERİ	16
DÜNYA VE AHİRET HAYATI	20
AHİRET HAYATININ AŞAMALARI	21
AHİRET İNANCININ İNSAN DAVRANIŞLARINA ETKİSİ	25
BİR PEYGAMBER TANIYORUM: HZ. İSA (as)	27
BİR SURE TANIYORUM: NÂS SURESİ VE ANLAMI	30
Ölçme ve Değerlendirme	34

2. ÜNİTE HAC VE KURBAN

İSLAM'DA HAC İBADETİ VE ÖNEMİ	42
HACCIN YAPILIŞI	47
UMRE VE ÖNEMİ	55
KURBAN İBADETİ VE ÖNEMİ	56
BİR PEYGAMBER TANIYORUM: HZ. İSMAIL (as)	59
BİR AYET TANIYORUM: ENAM SURESİ 162. AYET VE ANLAMI	62
Ölçme ve Değerlendirme	66

3. ÜNİTE AHLAKİ DAVRANIŞLAR

GÜZEL AHLAKİ TUTUM VE DAVRANIŞLAR	74
BİR PEYGAMBER TANIYORUM: HZ. SALİH (as)	87
BİR SURE TANIYORUM: FELAK SURESİ VE ANLAMI	90
Ölçme ve Değerlendirme	94

4. ÜNİTE ALLAH'IN KULU VE ELÇİSİ: HZ. MUHAMMED

ALLAH'IN (cc) KULU HZ. MUHAMMED (sav)	102
ALLAH'IN (cc) ELÇİSİ HZ. MUHAMMED (sav)	104
BİR SURE TANIYORUM: KÂFİRÜN SURESİ VE ANLAMI	108
Ölçme ve Değerlendirme	112

5. ÜNİTE İSLAM DÜŞÜNCESİNDE YORUMLAR

DİN ANLAYIŞINDAKİ YORUM FARKLILIKLARININ SEBEPLERİ	120
İSLAM DÜŞÜNCESİNDE YORUM BİÇİMLERİ	122
İSLAM DÜŞÜNCESİNDE TASAVVUFİ YORUMLAR	127
Ölçme ve Değerlendirme	138
Sonnot	144
Sözlük	149
Kaynakça	153
Görsel ve Genel Ağ Kaynakçası	155
Cevap Anahtarı	155
TÜRKİYE'NİN MÜLKİ İDARE BÖLÜMLERİ İLE	
KARA VE DENİZ KOMŞULARI HARİTASI	156
TÜRK DÜNYASI HARİTASI	157

KİTAP TANITIMI

Ünite dijital nüshasına ulaşabileceğiniz karekod

Ünite numarası ve adı

Ünite kapağı

Ünite sunumlarına ulaşabileceğiniz karekod

Öğrencilerin konu içinde öğreneceği temel kavramlar

Ünite konu içeriği

Hazırlık çalışmaları

Ana başlıklar

Kavramlar

Konuyla ilgili ayetler

Alt başlıklar

Konuyla ilgili görseller

Konu destekleyici etkinlikler

Konuyla ilgili hadisler

KİTAP TANITIMI

Ayet veya surelerin Arapça metni

Ayet veya surelerin anlamları

2. Ünite Hac ve Kurban

BİR AYET TANITIM: ENAM SÜRESİ 162. AYET VE ANLAMI

Hazret-i Muhammed'e (sav) kadar tüm peygamberler, gönderdikleri topluma tevhit inancını tebliğ etmişlerdir. Tevhit, Allah'ın (cc) bir ve tek olması demektir.

سُورَةُ الْاَنْعَامِ

قُلْ اِنْ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

Enam Suresinin 162. Ayetinin Okunuşu ve Anlamı

162. Kul inne salati ve nusuki ve mahyaye ve memati ilahi rabbi alemin.

162. De ki: "Benim namazım, (her türlü) ibadetim, hayatım ve ölümüm, hepsi âlemlerin Rabbi olan Allah (cc) içindir."

Enam suresinin 162. ayetinin okunuşunu bu karekoddan dinleyebilirsiniz.

Kur'an'dan Kavramlar

Enam: Sureye ismini veren bu kelime; koyun, deve, sığır gibi hayvanlara karşılık gelir.

Nusuk: Bu ifade, genel olarak tüm ibadete, özellikle ise kurban ibadetine işaret eder.

(Kur'an Yolu Medit, C 2, ss. 368, 496.)

Zekâ Kütüğü

"Allah'ın Kulu ve Elçisi: Hz. Muhammed" ünitesinde öğrendiğiniz bilgilerle ilgili aşağıdaki soruların yanıtlarını örnekteki gibi aşağıdaki yerlerine yazınız. Bulduğunuz sözcüklerin son harfleri şeklin ortasında verilen harfler.

- Kâfirun suresinin ayet sayısı.
- Hz. Peygamber'in Allah'ın (cc) emir ve yasaklarına karşı gelenlerin akubetini hatırlatan peygamberlik özelliği.
- "Ve seni ancak âlemlere ---- olarak gönderdik." ayetini tamamlayan kelime. (Erişye suresi: 107. ayet.)
- Peygamberlik anlamına gelen kelime, nübüvvet.
- Şefkat, ıylık.
- İnsan, âdemoğlu.
- Kâfirun suresinde kendilerine hitap edilen kişiler.
- Allah'tan (cc) aldığı emir ve yasakları insanlara iletmekle görevli kişi.
- Allah Resulü'nün (sav) iman edip salih amel işleyenlerin mükâfatlarını bildiren peygamberlik özelliği.
- Kur'an-ı Kerim'in 109. suresi.
- "Hz. Muhammed (sav) Allah'a (cc) çokça ---- bir kulu." cümlesini tamamlayan kelime.
- Allah Resulü'nün (sav) Kur'an-ı Kerim'de delili verilmeden noklatan insanlara bildirdiği peygamberlik özelliği.

Ünite sonu bulmaca etkinliği

Dinleme dosyalarına ait karekod

Ünite sonu ölçme ve değerlendirme soruları

Ölçme ve Değerlendirme

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere, verilen kelimelerden uygun olanı yazınız.

Hızlıca
tevhit
hac
tebliye

kurban
Hızlıca
umre

- Hız, İsmail ve annesi günümüzde Kâbe'nin bulunduğu bölgede yaşamışlardır.
- Küçük yaşta bir kez yapması sünnettir.
- Enam suresinin 162. ayetinde inancına vurgu yapılmıştır.
- Hız ya da umre yapan kişilerin ortak olarak okudukları duaya denir.
- Allah'a (cc) yakınlaşmayı sağlayan ibadeti, Müslümanlar arasındaki yardımlaşma ve dayanışma duygusunu da güçlendirir.

Aşağıda II. sütunda ünite geçen bazı kavramlar, I. sütunda bu kavramların açıklamaları verilmiştir. Cümlelerin öndeki kutucuklara ilgili kavramı harfleri getirerek eşleştiriniz.

I.	II.
6. Mikat sınırında giyilen giysi.	A. Adak
7. Hz. İsmail'in kardeşi.	B. Akika
8. Umrenin rukunlerinden biri.	C. Hedy
9. Müddellef'e yapılan ibadet.	D. İhram
10. Bebek dünyaya gelince kesilen kurban.	E. İlahak
	F. Tavaf
	G. Vakfe

2. Ünite

31-33. soruları aşağıdaki metne göre cevaplayınız.

İbrahim ile Esmâ kardeşler, anne ve babalarıyla Şanlıurfa'daki Balıklı Göl Park'na gittiler. Babaları, onlara Allah'ın (cc) Hz. İbrahim'i ateşten kurtuluşuna dair kıssayı anlattı. İbrahim kendi ailesi olan bu peygamberin hikâyesini dinlemekten memnun olmuştu. Abisi Esmâ, "Babacığım bahsettiğin Hz. İbrahim oğlu ile birlikte Kâbe'yi inşa eden peygamber değil mi?" diye sordu. Evet kızım, dedi babası. Kâbe'nin adı geçince İbrahim, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde hac ve umre ibadetlerini öğrendiklerini söyledi. Babası, "Öyleyse anlatın bakalım, bu ibadetler hakkında ne biliyorsunuz?" dedi. Kardeşler gıyile cevap verdiler. Esmâ: Babacığım hac ve umre farklı ibadettir. İki de Kâbe'de yapılıyor ancak aralarında bazı farklar var. İbrahim: Ben de hacda Arafat'a geldiklerini biliyorum. Burada Müslümanlar toplanıp dua ediyorlar. Hatta biz her sene bu duayı televizyondan izliyoruz.

31. Aşağıdakilerden hangisi Esmâ'nın bahsettiği hac ve umre arasındaki farklardan biri **değildir**?

A) Hac farz, umre sünnettir.
B) Hac her zaman yapılır, umrenin belli bir vakti vardır.
C) Vakfe ibadeti hacda yapılır.
D) Umre, ihram, tavaf ve saydan ibarettir.

32. İbrahim'in söz ettiği Arafat'ta yapılan ibadetin adı ve zamanı hangisidir?

A) Vakfe, Zilhice ayının 10. günü
B) Say, Zilhice ayının 9. günü
C) Vakfe, Zilhice ayının 8. günü
D) Say, Zilhice ayının 10. günü

33. Esmâ, Hz. İbrahim'in bir oğlu ile Kâbe'yi inşa ettikini söylemişti. Hz. İbrahim'in bu oğlu kimdir?

A) Eyyüb B) İlahak C) İsmail D) Süleyman

Aşağıdaki Öz Değerlendirme Formu'nu doldurunuz.

ÖZ DEĞERLENDİRME FORMU				
Üniteye yer verilen ayet ile ilgili aşağıdaki ifadeleri okuyunuz. Bu ifadelerden yapabildikleriniz için "Evet", bir bölümünü yapabildikleriniz için "Kısmen", yapamadıklarınız için "Hayır" kutucuğunu işaretleyiniz.				
Sıra No	İfadeler	Evet	Kısmen	Hayır
1.	Enam suresinin 162. ayetini hatırladım.			
2.	Enam suresinin 162. ayetinin anlamını öğrendim.			

Üniteyle ilgili daha fazla soru içeren bu karekoddan ulaşabilirsiniz.

Üniteyle ilgili farklı soruları içeren karekod

KİTAP TANITIMI

Sonnot	Sözlük
1. ÜNİTE SONNOTLAR 1 bk. Mehmet Süremlî vd., <i>Dini Terimler Sözlüğü</i>, ed. Ahmet Nedim Serinsoy, Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2009, s. 14. 2 ağız, s. 105. 3 M. Süreyya Şahin, "Cin", <i>DİA</i>, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1993, C 8, s. 5. 4 Hüseyin Algı vd., <i>İlmihal İman ve İbadetler</i>, 17. bs., Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2011, C 1, ss. 96-97. 5 bk. Butarı, Vakkıle, 10. 6 Algı vd., <i>İlmihal İman ve İbadetler</i>, C 1, s. 97. 7 Süremlî vd., <i>Dini Terimler Sözlüğü</i>, s. 341. 8 Lottî Şenitürk, Seyfettin Yazıcı, <i>İslam İlmihali</i>, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2010, s. 50. 9 bk. Ali Erbağ, "Melek", <i>DİA</i>, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2004, C 29, s. 37. M. Sat Özvarlık, "Melek", <i>DİA</i>, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2004, C 29, s. 40; Algı vd., <i>İlmihal İman ve İbadetler</i>, C 1, s. 92. 10 bk. Özvarlık, "Melek", ss. 40-41; Algı vd., <i>İlmihal İman ve İbadetler</i>, C 1, ss. 92-94. 11 bk. Algı vd., <i>İlmihal İman ve İbadetler</i>, C 1, s. 94. 12 bk. İnşirâr suresi, 10-11. ayetler. 13 Özvarlık, "Melek", s. 40; İlyas Üzüm, "Kırâmen Kâtibin", <i>DİA</i>, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2002, C 28, s. 59; Süleyman Toprak, "Münker Nekir", <i>DİA</i>, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2006, C 32, s. 14. 14 bk. Kâmil Güneş, <i>Meleklerle İman</i>, 4. bs., Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2018, ss. 75-76; Mehmet Görmüş vd., <i>Hadislerle İman</i>, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2014, C 8, s. 561. 15 Bekir Topaloğlu, "Ahiret", <i>DİA</i>, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1988, C 1, s. 543. 16 Algı vd., <i>İlmihal İman ve İbadetler</i>, C 1, s. 118. 17 bk. Tirmizî, Zühri, 44. 18 Cihâz Tunç, "Ezâr", <i>DİA</i>, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1994, C 10, ss. 380-382. 19 bk. Algı vd., <i>İlmihal İman ve İbadetler</i>, C 1, s. 121. 20 bk. Ahzab suresi, 63. ayet; Arâf suresi, 187. ayet; Fussilet suresi, 47. ayet. 21 bk. Algı vd., <i>İlmihal İman ve İbadetler</i>, C 1, s. 125. 22 Süleyman Toprak, "Hacir", <i>DİA</i>, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1997, C 16, s. 416. 23 Süremlî vd., <i>Dini Terimler Sözlüğü</i>, s. 242. 24 Süleyman Toprak, <i>Ahiret İman</i>, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2018, s. 56. 25 Süremlî vd., <i>Dini Terimler Sözlüğü</i>, ss. 46, 48. 26 Şenitürk, Yazıcı, <i>İslam İlmihali</i>, s. 67. 27 Algı vd., <i>İlmihal İman ve İbadetler</i>, C 1, s. 119-120. 28 M. Asım Köksal, <i>Peygamberler Tarihi</i> II, 14. bs., Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2011, C 2, s. 312. 29 Abdullah Aydınır, <i>İslam Kaynaklarına Göre Peygamberler Tarihi</i>, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2021, ss. 333-334. 30 Meymen suresi, 16-21. ayetler. 31 Köksal, <i>Peygamberler Tarihi</i>, C 2, ss. 313-315.	A adap: Kişiler arasındaki iyi ilişkileri düzenleyen kurallar, uygulanması gereken görgü kuralları. âdet: Hemen hemen, sanki. afet: Cezâli doğa olaylarının sebep olduğu yıkım. ahenk: Uyumu olmak. akıbet: Bir iş veya durumun sonu, sonuç. aleyh: Bir şeyi veya bir kimsenin karşısında olma. algı: Bir şeyi dikkatli yöneterek o şeyin bilincine varma, idrak. asat: Kok, koken, kaynak, soy, nesep. atmosfer: Mecazi anlamda içinde yaşanılan ve etkisinde kalan ortam. azap: Alâhî (ed) tavrımayen veya emirlerine karşı gelenele dünyada ve ahirette verilecek kâhî ceza. B bahis: Üzerinde konuşulan şey, konu. belâğ: Anlaşılır, düzgün ve güzel söz. beşer: İnsanoluğu, insan. bilinç: İnsanın kendisini ve çevresini tanıma yeteneği, guur. bozgun: Bir toplulukta karşılıklı güvenin bozulması ile beliren karşılıklı. C-Ç caliz: İslâm'da, yapılması veya yapılmaması konusunda emir bulunmayan kişinin istegine bırakılan, istenmesinden dolayı bir müddet veya istenmesinden dolayı da bir cezayı gerektirmeyen davranışlar. celebi: Mevlevîlikte verilen bir unvan. D delil: Herhangi bir konuda gerçeğe veya kanıtlanmasa istenen hususa ulaştırın şey. dergâh: Eski zamanlarda tasavvuf ekollerinin toplandıkları mekân. derviş: Bir tarikata ya da gayeye bağlı olan kişi. devir: Kendine özgü bir özellik taşıyan zaman parçası. E ebedî: Sonsuz, ölmüştür. ecdad: Geçmişteki büyükler, atalar. Ehl-i beyt: Hz. Peygamber'in ev halkı ve yakın akrabaları. ekol: Bir bilim ve sanat kolunda ayrı nitelik ve özellikleri bulunan yöntem veya akım, okul. elem: Acı, üzüntü, dert, keder. enfiye: 1. Tassa, kaygı. 2. Korku. 3. Korku. 4. Dişgünce. erdem: Ahlakın övüldüğü iyi olma, alçak gönüllük, yitlik, doğruluk vb. niteliklerin genel adı, fazilet. evrensel: Bütün insanlığı ilgilendiren, her zaman ve her yerde geçerli olan. F-G-Ğ f-ğ-fı: Birleşik, kişisel, fertle ilgili, şahsi. ferman: Buyruk, emir. fıtr: Doğulan her canlı. gazap: Öfke, kızgınlık, hiddet. görenek: Bir şeyi eskiden beri görüldüğü gibi yapma alışkanlığı, âdet. H halife: Hz. Peygamber'in vefatından sonra devlet başkanlığına geçen yöneticilerin ortak adı. hasat: Olan, ortaya çıkan, görünür. haslet: İnsanın yaradılışından gelen özellik, huy. hicri takvim: Hz. Peygamber'in Mekke'den Medine'ye hicretini tarih başlangıcı olarak kabul eden ay takvimi. ihkâm: Bilgelik, öğüt verici söz. ihlas: Birini adanmak, yarınmak için yapılan düzen, oyun, entrika.

Metinde geçen alıntılarla ilgili olarak kitabın sonunda yer alan kaynak bilgisi

Sözlük

Kaynakça

Kaynakça	Kaynakça
GÜMÜŞ, Sadrettin, Hayreddin KARAMAN, Ali ÖZKEK, İbrahim KİMLİ DÖNMEZ, Mustafa ÇAĞRICI, Ali TURGUT, <i>Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali</i>, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara, 1992. GÜNEŞ Kâmil, <i>Meleklerle İman</i>, 4. bs., Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2018. HALEY Alex, Malcolm X, çev. Yavuz Kaplan, İstanbul: İnan Yayınları, 2001. HARMAN Ömer Faruk, "İlmihâl", <i>DİA</i>, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2001, C 23, ss. 76-80. İŞKİ Emin, "Enam Suresi", <i>DİA</i>, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1995, C 11, ss. 169-170. İŞKİ Emin, "Fetâh Suresi", <i>DİA</i>, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1995, C 12, ss. 301-302. İBN MACE Ebu Abdullah Muhammed b. Yezid, <i>Sünen-i İbn Mâce</i>, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992, C 1, s. 519-535. KARAMAN Hayreddin, Mustafa ÇAĞRICI, İbrahim KİMLİ DÖNMEZ, Sadrettin GÜMÜŞ, <i>Kur'an Yolu Türkiye Meali ve Tefsiri</i>, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2012. KAYA Eyyüb Said, "Makûl Mezhberi", <i>DİA</i>, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2003, C 27, ss. 519-535. KISAKÜREK Necip Fazıl, <i>Çile</i>, 81. bs., İstanbul: Boyuk Doğu Yayınları, 2015. KISAKÜREK Necip Fazıl, <i>Hâc</i>, 15. bs., İstanbul: Boyuk Doğu Yayınları, 2017. KIZILKIRI Hamdi, "Ahkâmı Değerlendiren Şahsiyet Olup Olmadığı", <i>Millî Eğitim Dergisi</i>, C 44, S. 204 (2014), ss. 5-17. KOCA Ferhat, "Hanbelî Mezhberi", <i>DİA</i>, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1997, C 15, s. 525. KOCA Ferhat, "Mezhberi", <i>DİA</i>, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2004, C 29, ss. 537-542. KÖKSAL M. Asım, <i>Peygamberler Tarihi</i> I-II, 14. bs., Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2011. KÜLLÜBİLİ Bekir, <i>Hadis Tarihi</i>, İstanbul: Kayhan Yayınları, 2017. KÜÇÜKÖZAY M. Asker, "Yessiviyeye Tarikatının Temel İlişkileri", <i>Haram Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi</i>, S. 40 (2018), ss. 143-162. MER, <i>Ön Kültür ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı</i> (İlkokul 4 ve Ortaokul 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar), Ankara, 2018. MÜSLİM Ebu'l-Hüseyn el-Kuşeyri en-Nisâbü'lî, Müslim b. el-Haccâz, Sahih-i Müslim, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992, C 1, s. 1-3. NESÂİ Ebu Abdurrahman Ahmed b. Ali b. Şuayb, <i>Sünen-i Nesâî</i>, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992, C 1, s. 1-3. ÖĞÜT Salim, "Hacerellevet", <i>DİA</i>, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1996, C 14, ss. 433-435. ÖĞÜT Salim, "Mikâd", <i>DİA</i>, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2005, C 30, ss. 48-49. ÖĞÜT Salim, "Şay", <i>DİA</i>, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2003, C 36, ss. 205-207. ÖĞÜT Salim, "Tebîye", <i>DİA</i>, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2011, C 40, ss. 396-397. ÖZCAN Nuri, "Bektâşî Müsâhîr", <i>DİA</i>, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1992, C 5, ss. 371-372. ÖZVARLIK M. Sat, "Melek", <i>DİA</i>, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2004, C 29, ss. 40-42. RENÇBER Fevzi, "Adıyaman Yöresi Alevî Ocakları", <i>Ön Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi</i>, C 36, S. 35 (2013), ss. 159-170. SÜREMLİ Mehmet, Arif ALKAN, Bilal DELİSER, Yusuf MAVİLİ, Ömer AKYÜREK, Ayhan BAŞTÜRK, Ali ÇINAR, <i>Dini Terimler Sözlüğü</i>, ed. Ahmet Nedim Serinsoy, Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2009. ŞAHİN M. Süreyya, "Cin", <i>DİA</i>, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1993, C 8, ss. 5-8. ŞEKER Dursun Ali, "Müzzellek", <i>DİA</i>, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2006, C 32, s. 239. ŞENER Mehmet, "Mîrâ", <i>DİA</i>, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2005, C 30, ss. 96-97. ŞENÜRK Lottî, Seyfettin YAZICI, <i>İslam İlmihali</i>, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1998. TIRMİZİ Ebu İsa Muhammed b. İsa, <i>Sünen-i Tirmizî</i>, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992. TOPALOĞLU Bekir, "Ahiret", <i>DİA</i>, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1988, C 1, ss. 543-548. TOPALOĞLU Bekir, <i>Kelâm İlmîne</i> Girmiş, 8. bs., İstanbul: Damla Yayınevi, 2007. TOPÇU Nurettin, <i>Ahlâk</i>, 18. bs., İstanbul: Dergâh Yayınları, 2021. TOPÇU Nurettin, <i>Vâr Olmak</i>, 18. bs., İstanbul: Dergâh Yayınları, 2016. TOPÇU Nurettin, <i>Ahlâk</i>, 18. bs., İstanbul: Dergâh Yayınları, 2021. TOPRAK Süleyman, "Hacir", <i>DİA</i>, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1997, C 16, ss. 416-417. TOPRAK Süleyman, "Münker Nekir", <i>DİA</i>, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2006, C 32, ss. 14-15. TOPRAK Süleyman, <i>Ahiret İman</i>, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2018. TUNÇ Cihâz, "Ezâr", <i>DİA</i>, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1994, C 10, ss. 380-382. TUR Seyit Derviş, <i>Erkânname</i>, İstanbul: Çer Yayınları, 2012. TURAN Şerafettin, "Kemalpaşazâde", <i>DİA</i>, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2002, C 25, ss. 238-240. TÜRK İsmâ, "Medine'nin İmâmî-Manevî Şahsiyetinin Oluşumunda Semtten Önceki Dönemin Rolü", <i>Hitt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi</i>, C 15, S. 30 (2016), ss. 507-525. TÜRKÜKÜL, Ramazan, "Alevî ritüelleri: Bâmil örneği", <i>Antropoloji</i>, S. 31 (2016), ss. 159-178. ULUDAĞ Süleyman, "Mecidiyâdî-i Gayilân", <i>DİA</i>, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1988, C 1, ss. 234-239. ULUDAĞ Süleyman, "Ayn", <i>DİA</i>, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1991, C 4, ss. 250-251. ÜÇER Cenkşu, "Müşahhâk Kurumu Üzerinden Alevî Ocakları ve Grupları Hakkında Bazı Değerlendirmeler", <i>Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi</i>, S. 93 (2020), ss. 11-36. ÜÇER Cenkşu, <i>Alevîlikte Müşahhâk</i>, Ankara: Araştırma Yayınları, 2015. ÜÇER Cenkşu, <i>Anadoluda Alevî Ocakları ve Grupları</i>, Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2019. ÜÇER Cenkşu, Rıza SARI, "Dua, Gülsarık ve Tercümanlar Üzerinden Alevî Nispetine Gelenek Hakkında Bazı Değerlendirmeler", <i>e-Makalat Mezhep Araştırmaları Dergisi</i>, C 13, S. 2 (2020), ss. 357-388. ÖZÜM İlyas, "Kırâmen Kâtibin", <i>DİA</i>, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2002, C 28, ss. 59-60. ÖZÜM İlyas, "Mezhberi", <i>DİA</i>, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2004, C 29, ss. 526-532. YAŞAROĞLU M. Kâmil, "Kâfirin Suresi", <i>DİA</i>, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2001, C 24, s. 140. YAŞAROĞLU M. Kâmil, "Nâs Suresi", <i>DİA</i>, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2006, C 32, ss. 392-393. YILMAZ H. Kâmil, <i>Ana Hatıraları Tasavvuf ve Tarikatlar</i>, İstanbul: Ensar Neşriyat, 2014. YUNUS EMRE, <i>Divân</i>, -Seçmeler-, 6. bs., haz. Mustafa Tatcı, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2021. YUNUS EMRE, <i>Risâletü'n-Nuşhîye</i>, haz. Ümre Güney, Osman Horata, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 1994. YUSUF NÂBİ, <i>Hayriyye</i>, 6. bs., haz. İskender Pala, İstanbul: Kapı Yayınları, 2017. YÜCEL Ahmet, <i>Hads Usûlü</i>, 17. bs., İstanbul: İFAV Yayınları, 2014.	• Kaynakça İSNAD atf sisteminde göre düzenlenmiştir. Kitaba ait Görsel Kaynakçaya ve Genel Ağ Kaynakçasına yandaki karekoddan ulaşabilirsiniz. Kitap içerisinde geçen Kıra Değerlendirme ile Ölçme ve Değerlendirme sorularına ait cevap anahtarlarına yandaki karekoddan ulaşabilirsiniz.

Görsel kaynakçaya ve genel ağ kaynakçasına ait karekod

Cevap anahtarına ait karekod

•Kitapta bulunan e-içeriklere karekodları okutarak ya da tıklayarak ulaşabilirsiniz.

KİTAP TANITIMI

Kur'an'dan Kavramlar

İlgili surede yer alan kavramlar

Bilgi Notu

Konuyu pekiştirecek ek bilgiler

Pusulam

İlgili sureden çıkarılan ilkeler

Geçmişin İzinde

Konuyu desteklemek için tarihten verilen örnekler

Bir Demet Gül

Konuyla ilgili Hz. Peygamber'in hadisleri

Zekâ Küpü

Ünite konularını destekleyen bulmaca

Uygulayalım

Öğrenmeyi pekiştirecek uygulamalar

Kur'an'ın Diliyle

Konuyu destekleyen ayetler

Soru-Yorum

Öğrencilerin konuyla ilgili yorum yapabilecekleri sorular

Ara Değerlendirme

İşlenen kazanımları ölçen sorular

Kısaltmalar

as	Aleyhisselam
age.	Adı geçen eser
b.	Bin
bs.	Baskı
bk.	Bakınız
cc	Cellecelalüh
C	Cilt
çev.	Çeviren
DİA	Diyanet İslam Ansiklopedisi
ed.	Editör
haz.	Hazırlayan
Hz.	Hazreti

MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
öl.	Ölüm tarihi
ra	Radiyallahuanh/Radiyallahuanha
s.	Sayfa
ss.	Sayfalar arası
S.	Sayı
sav	Sallallahü aleyhi ve sellem
SBE	Sosyal Bilimler Ens titüsü
ts.	Tarihsiz
vb.	Ve benzeri
vd.	Ve diğerleri

Kitap genelinde;

- Öğretim programındaki başlıkların dışında tek tazim ifadesi,
- Kısaltmalarda Türk Dil Kurumunun Kısaltmalar Dizini,
- Başlık ve kavramların kullanımında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı,
- Ayetlerde Diyanet İşleri Başkanlığının meal ve tefsirleri esas alınmıştır.
- Sure ve duaların yazımında Kâf harfi için "k", hâ için "h", hı için "h", peltek se için "s", peltek ze için ise "z" karakteri kullanılmıştır.

1. ÜNİTE MELEK VE AHİRET İNANCI

Ünitenin PDF'sine
bu karekodan
ulaşabilirsiniz.

Ünite sunusuna
bu karekodan
ulaşabilirsiniz.

Kavramlar

- Âlem
- Gayb
- Melek
- Cin
- Şeytan
- Ahiret

Bu Ünite Neler Öğreneceksiniz?

1. Görülen ve görülemeyen varlıkların neler olduğu
2. Melekler, meleklerin özellikleri ve bazı meleklerin görevleri
3. Dünya ve ahiret hayatı arasındaki ilişki
4. Ahiret hayatının hangi aşamalardan meydana geldiği
5. Ahirete imanın insan davranışlarını nasıl etkilediği
6. Ana hatlarıyla Hz. İsa'nın (as) hayatı
7. Nâs suresinin okunuşu ve anlamı

Hazırlık Çalışmaları

1. Görülemeyen varlıklar denildiğinde aklınıza neler geliyor?
2. Melek kelimesi size neyi çağırıştırıyor?
3. Sizce dünya hayatı ile ahiret hayatı arasında nasıl bir ilişki vardır?
4. Ahiret hayatının sizdeki çağrışımları nelerdir?
5. "Biz kıyamet günü için adalet terazileri kurarız. Artık kimseye hiçbir şekilde haksızlık edilmez..." (Enbiya suresi, 47. ayet.)
Bu ayete göre Allah'ın (cc) adaletli oluşu ile ahiret hayatı arasında sizce nasıl bir ilişki vardır?
6. Hz. İsa hakkında neler biliyorsunuz?
7. Melik ve Rab kelimelerinin anlamları hakkında neler söyleyebilirsiniz?

GÖRÜLEN VE GÖRÜLEMİYEN VARLIKLAR

Beş duyu organıyla algılanan her şey varlık kapsamına girmektedir. Ancak hiçbir duyu organının algılayamadığı varlıklar da bulunmaktadır. Bütün bunları Yüce Allah yaratmıştır. Allah'ın (cc)* dışında, akıl ve duyu organlarıyla bilinebilen veya varlığı düşünülebilen bütün varlıklar **âlem** olarak adlandırılır.¹

Bir şeyin varlığına inanmak için onun mutlaka duyuyla algılanması şart değildir. Beş duyu organının algılayamadığı melek, cin, şeytan gibi varlıkların olduğu insanlara ayet ve hadislerle bildirilmiştir. Akıl ve duyu yoluyla hakkında bilgi edilemeyen varlık alanı **gayb** olarak tanımlanmaktadır.² Bu nedenle duyu algısı dışında kalan varlıklar gayb alanına girer.

Duyularla idrak edilemeyen ve insanlar gibi ilahi emirlere uymakla yükümlü tutulan varlık türüne **cin** denir.³ Cinler, ateşten yaratılmışlardır. Gaybı bilmezler

ve gelecekte insanlara haber veremezler. Cin suresinde dile getirildiği gibi inanan ve inanmayanları vardır. Onlar da insanlar gibi iman etmek ve ilahi emirlere uymakla yükümlüdürler.⁴ Bu konuda Allah Teala şöyle buyurmuştur: **“Ben cinleri ve insanları ancak bana kulluk etsinler diye yarattım.”** (Zâriyât suresi, 56. ayet.)

Soru-Yorum

Gayb ve âlem kavramları arasında nasıl bir fark vardır? Yorumlayınız.

Görsel 1.1

Âlem, görülen ve görülemeyen tüm varlıkları kapsamaktadır.

* Cellecelalüh: O'nun şanı yücedir.

İnsanlar arasında cinlerden korkulması gerektiğine dair yaygın bir inanış vardır. Bu durum, inananları dinin yasakladığı yollara götürmemelidir. Çünkü cinler, Allah'ın (cc) izni olmadıkça kimseye zarar veremezler. Her işte olduğu gibi bu konuda da Allah Resulü'nün (sav)** yolunu takip etmek en doğru davranış olacaktır. Hz. Peygamber'in bu varlıklardan korunmak amacıyla Ayetelkürsi olarak adlandırılan Bakara suresinin 255. ayeti ile Felak ve Nâs surelerini okuduğu bilinmektedir.⁵ Bunun yanında cinlerle bağ kurduklarını söyleyip gaybdan haber verme, hastaları tedavi etme gibi iddialarla ortaya çıkan insanların tuzağına düşmemeliyiz. Bu konuda yine Hz. Peygamber'den öğrendiğimiz dualar ve tedbirlerle Allah'a (cc) sığınmalıyız.⁶

Allah'ın (cc), "Âdem'e itaat et." emrine karşı gelip isyan ettiği için ilahî rahmetten kovulan ruhani varlığa **şeytan** denir.⁷ Yüce Allah, Hz. Âdem'i yaratınca meleklerle ona secde etmelerini emretmiş, bütün melekler bu emre uymuştur. Şeytan ise "Ben ondan daha hayırlıyım, çünkü beni ateşten onu ise çamurdan yarattın." (Araf suresi, 12. ayet.) diyerek Hz. Âdem'e secde etmemiştir. Bunun üzerine Allah Teala, "Öyle ise oradan çık, çünkü artık kovuldun." (Hicr suresi, 34. ayet.) buyurarak onu rahmetinden uzaklaştırmıştır. Şeytan, Allah'tan (cc) insanların dirilecekleri güne kadar yaşama izni istemiş, bu isteği de kendisine verilmiştir.⁸

Ara Değerlendirme 1

Aşağıda verilen tablodaki kutucuklarda, görülebilen ve görülemeyen varlıkların isimleri verilmiştir. Kutucuklardaki numaraları kullanarak soruları cevaplayınız. Aynı kutucuğu birden fazla soru için kullanabilirsiniz.

1	Lamba	2	Sevinç	3	Tablo
4	Melek	5	Gardırop	6	Cin
7	Soğuk	8	Dergi	9	Rüzgâr

1. Kutucuklardan hangilerinde görülebilen varlıkların isimleri vardır?
2. Kutucuklardan hangilerinde görülemeyen varlıkların isimleri vardır?
3. Kutucuklardan hangilerinde gözle görülemediği hâlde diğer duyu organlarıyla hissedilebilen varlıkların isimleri vardır?

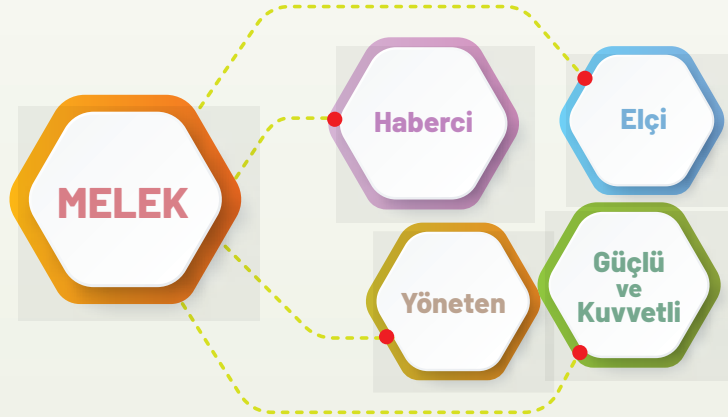
** Sallallahü aleyhi vesellem: Allah'ın (cc) salât ve selamı onun üzerine olsun.

MELEKLER VE ÖZELLİKLERİ

Bizlere daima iyi ve güzel şeyleri çağrıştıran melek, tıpkı şeytan ve cin gibi görülemeyen varlıklardan biridir. **Melek**, Allah'ın (cc) emir ve yasaklarını eksiksiz bir şekilde yerine getiren, nurdan yaratılmış varlıklara verilen genel bir isimdir.

Meleklerle iman, İslam dininin inanç esasları arasında yer alır. Gerek Kur'an-ı Kerim gerekse hadislerde zikredilmiş olması, meleklerle imanın önemini göstermektedir. Nitekim Kur'an'da "Allah'ın elçisi ve müminler, Rabb'inden ona indirilene iman ettiler. Her biri Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine inan-dılar. 'O'nun elçileri arasında ayırım yapmayız.' ve 'İşittik, itaat ettik, bağışlamayı dileriz, Rabb'imiz, gidiş sanadır.' dediler." (Bakara suresi, 285. ayet.) buyrulmuştur.

Hz. Muhammed (sav) bir hadisinde imanı "Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe, hayır ve şerriyle kadere inanmaktır..." (Buhari, İman, 37.) şeklinde tanımlamıştır. Görüldüğü üzere Hz. Peygamber, melekleri Allah'a (cc) imandan hemen sonra zikretmiştir. Bu nedenle meleklerin varlığını şüphe duymadan kabullenip gönülden tasdik etmek her Müslümanın görevidir.⁹

Grafik Bilgi 1.1
Melek kavramının
sözlük anlamları

Uygulayalım

Aşağıda verilen melek kelimesinin ilk harflerini kullanarak "meleklerle imanın önemi" ile ilgili bir şiir yazınız.

M
E
L
E
K

Meleklerin Özellikleri

Sayılarını ve mahiyetini Allah'tan (cc) başka kimsenin bilmediği melekler birtakım özelliklere sahiptir. Bu özellikler Kur'an-ı Kerim'de ve hadislerde bildirilmiştir.¹⁰

Grafik Bilgi 1.2
Meleklerin diğer varlıklardan farklı özellikleri bulunmaktadır.

İsimleri Bilinen Bazı Melekler ve Görevleri

Cebrail (as), Azrail (as), Mikâil (as) ve İsrail (as), Kur'an'da ve hadislerde bahsi geçen meleklerdendir. Bu meleklerin çeşitli görevleri bulunmaktadır.¹¹

Cebrail

Allah'ın (cc) emir ve yasaklarını eksiksiz bir şekilde peygamberlere ileten melektir. Daha çok **vahiy meleği** olarak bilinir ve bu şekilde anılır.

Azrail

Allah'ın (cc) kendilerine takdir etmiş olduğu yaşam süresini tamamlayanların canını almakla görevlidir. Kur'an-ı Kerim ve hadislerde kendisinden **melekü'l-mevt** (ölüm meleği) şeklinde bahsedilir.

Mikâil

Tüm canlıların rızıklarının paylaşılmasıyla görevlidir. Bunun yanında tabiat olayları da onun idaresi altındadır.

İsrail

Görevi, kıyamet gününde sûra üflemektir. O gün geldiğinde İsrail, Allah'ın (cc) emriyle sûra üfleyecek ve hayat son bulacaktır.

Grafik Bilgi 1.3
Dört büyük melek

Dört büyük melek dışında farklı isim ve görevleri olan melekler vardır. Yazıcı melekler olarak bilinen **kıramen kâtibîn**, insanların sağında ve solunda bulunur. Yapılan iyilikleri ve kötülükleri yazmakla görevli olan bu meleklerden Kur'an'da, gözetleyen muhafızlar ve değerli yazıcılar olarak bahsedilmektedir.¹² **Münker ve Nekir** ise kabirde insanları sorguya çekecek olan meleklerdir. **Koruyucu (hafaza)** melekler, insanları başlarına gelebilecek kötülüklerden korumakla görevlendirilmişlerdir. Müminler için bağışlanma dileyen, dua eden, onların güzellik ve hayrını isteyen melekler de vardır. Bunlar **rahmet melekleri** olarak bilinir.¹³

Meleklerle İmanın Davranışlara Etkisi

Meleklerle iman etmenin günlük yaşamı olumlu yönde etkileyen maddi ve manevi pek çok faydası vardır.¹⁴

Grafik Bilgi 1.4
Meleklerle iman, davranışları güzelleştirir.

Uygulayalım

Meleklerin özellikleri ve görevleri ile ilgili sorular hazırlayınız. Çevrenizde sorulara cevap verebilecek kişilerle sohbette bulunarak cevapları not ediniz. Elde ettiğiniz verileri düzenleyip arkadaşlarınızla paylaşınız.

Ara Değerlendirme 2

1.

Görseller size hangi meleği çağrıştırmaktadır? Bu meleğin görevlerini yazınız.

2. a. Cinsiyetleri yoktur.
c. Görülebilir varlıklardır.
d. İrade sahibidirler.
f. Farklı suretlere bürünebilirler.

- b. Zaman zaman isyan ederler.
ç. Ateşten yaratılmışlardır.
e. Müminlere dua ederler.
g. Çok hızlıdır.

Verilen cümlelerde meleklerle ait olan özelliklerin harflerini I. kutucuğa, meleklerle ait olmayan özelliklerin harflerini de II. kutucuğa yazınız.

I.

II.

DÜNYA VE AHİRET HAYATI

Yüce Allah bütün canlılara bir ömür vermiştir. Her canlı kendi payına düşeni yaşamakta ve ebedî âleme göç etmektedir. İnsanın sonsuz olan bu yolculuğa çıkmasıyla da ahiret hayatı başlayacaktır.

Ahiret, dünya hayatından sonra başlayıp ebediyen devam edecek olan hayat demektir.¹⁵ Ahirete iman, inanç esaslarından olup genellikle Kur'an'da **el-yevmü'l-âhir (son gün)** şeklinde Allah'a (cc) imanla birlikte zikredilmiştir. Bu da ahirete imanın inanç esasları arasındaki önemine vurgu yapmaktadır.¹⁶

Soru-Yorum

“Ey kavmim! Bu dünya hayatı bir sürelik yararlanmadan ibarettir. Ahirete gelince ebedilik yurdu işte orasıdır.”

(Mü'min suresi, 39. ayet.)

Bu ayetten yola çıkarak dünya ve ahiret hayatı arasındaki ilişkiyi yorumlayınız.

Dünya hayatı sonlu ve kısadır. İnsanoğlu bunu bilmesine rağmen geçici olan şeylerin peşinde koşmaya devam eder. Bu koşuşturma içinde rekabet duygusuna kapılıp etrafındakilerle mücadele içine girebilir. Oysaki ahiret hayatı sonsuzdur. Aslolan sonsuz hayatta kaybedenlerden olmamak için Allah'ın (cc) rızası doğrultusunda hareket etmektir.

Geçmişin İzinde

Câbir isminde bir kişi, Hz. Ömer halifeyken ondan bir şey istemek için yanına geldi. Halife'nin huzurunda konuşurken dünya hayatını küçümseyen bazı sözler söyledi. Dünyanın beş para etmediğinden bahsetti. O esnada Hz. Ömer'in yanında bulunan Übey b. Ka'b isimli sahabe onun sözleri üzerine şöyle dedi: "Söylediğin sözler yanlış değil fakat dünya aleyhinde söylediklerin doğru da değil. Dünya nedir bilir misin? Dünya, ahirete hazırlandığımız yerdir. Ahirette karşılığını göreceğimiz amelleri dünyada yaparız."

(Buhari, Edebü'l-Müfred, C 1, ss. 125-126.)

Ara Değerlendirme 3

1. "Gerçekten senin için ahiret, dünyadan daha hayırlıdır."

(Duhâ suresi, 4. ayet.)

Verilen ayette anlatılmak istenen nedir? Açıklayınız.

2. Dünya ve ahiret hayatı arasında bir denge kurmak için neler yapılmalıdır? Örnekler vererek açıklayınız.

AHİRET HAYATININ AŞAMALARI

Varlıklar içerisinde üstün olarak yaratılan insan, yaptıklarından sorumlu tutulmuştur. Kişi her ne kadar sonsuzluğu arzulasa da imtihan amacıyla gönderildiği bu dünya gelip geçicidir.

İnsan bu hayatta ne kadar uzun yaşarsa yaşasın sonsuzlukla kıyaslandığında kısa bir ömür sürmektedir. Nitekim Hz. Peygamber, dünya hayatının bir yolcunun ağacın altında dinlendiği süre kadar kısa olduğunu belirtmiştir.¹⁷ Başka bir ifadeyle ömür, insanın asıl yurdu olan ahiret öncesinde hazırlık süreci niteliğindedir. Çünkü insan, bu dünyada yaptığı iyilik ve kötülüklerle sınanmaktadır.

İlk insan Hz. Âdem'den günümüze kadar yaşayan insanların hepsi belli bir ömür sürüp bu dünyadan ayrılmıştır. Bizden sonra gelecek insanları da aynı son beklemektedir. **Ölüm**, diğer adıyla **ecel**, dünya hayatının son bulmasıdır.¹⁸ İnsan ruh ve bedenden meydana gelmektedir. Ölüm, ruh ve bedenin birbirinden ayrılmasıyla gerçekleşir. Her kişinin bir ömür süresi vardır. Nitekim “**Her**

Kur'an'ın Diliyle

“Bu dünya hayatı sadece bir eğlence ve oyundan ibarettir. Asıl hayat ahiret yurdundaki hayattır. Keşke bilseler!”

(Ankebût suresi, 64. ayet.)

nefis ölümü tadacaktır...” (Al-i İmran suresi, 185. ayet.) ayeti tüm insanların hayatlarının bir gün sona ereceğine işaret etmektedir.

Ahiret hayatı, ölümden sonraki yaşamı ifade eder. İslam inancına göre ölüm bir yok oluş değil yeni bir yaşamın başlangıcıdır. İnsan öldükten sonra yeniden diriltilecek ve kendini sonsuz bir hayatın içinde bulacaktır.

Ölümden sonra insan ruh olarak berzah âleminde yaşamaya başlar. **Berzah âleminin** bir diğer adı **kabir hayatıdır**. Berzah, ölenlerin tekrar dirilene kadar ruhlarıyla yaşadıkları hayat için kullanılan bir tabirdir.¹⁹

Ölüm, kişi için hayatın son bulması iken Kur'an'da tüm âlemin ve canlıların hayatının son bulacağı bir zamandan da bahsedilmektedir. **Kıyamet** denilen bu büyük gün Kur'an-ı Kerim'de şöyle anlatılmaktadır: “**Gök yarıldığı zaman, yıldızlar saçıldığı zaman, denizler kaynayıp fışkırtıldığı zaman, kabirlerin içindekiler dışarı çıkarıldığı zaman, herkes yaptığı ve yapmadığı şeyleri bilecek.**” (İnfîtâr suresi, 1-5. ayetler.)

Kıyamet, İsrâfil (as) isimli meleğin **sûr** denilen bir tür boruya üflemesiyle gerçekleşecektir. Kıyametin zamanını yalnızca Allah Teala bilmektedir ve O'nun “Ol!” dediği vakitte meydana gelecektir.²⁰

Kıyametin ardından berzah âlemindeki insanlar ikinci defa sûra üflenmesiyle yeniden diriltilecektir. Ahirette yeniden dirilmeye **ba's** denir.²¹ Ba's, insanların ruh ve bedeniyle tekrar hayat bulması anlamına gelir.

Görsel 1.2

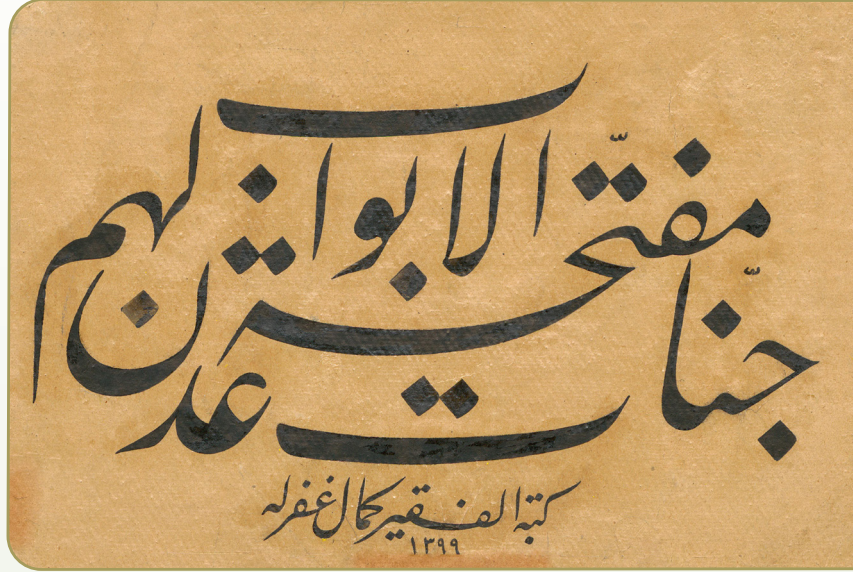
Dünya hayatı bir gün son bulacaktır.

Kur'an'da “Kendi yaratılışını unutup bize örnek getirmeye kalkışıyor ve ‘Şu çürümüş kemiklere kim can verecekmiş?’ diyor. De ki: Onları ilk başta yaratmış olan diriltecek. O, yaratmanın her türlüşünü bilir.” (Yâsîn suresi, 78-79. ayetler.) ayetlerinde olduğu gibi yeniden dirilme çeşitli benzetmelerle anlatılır.

İnsanlar ruh ve bedeniyle yeniden diriltildikten sonra dünyada yaptıkları işlerden hesaba çekileceklerdir. Hesaba çekilmek için tüm insanlar bir meydanda toplanacaklardır. Bu toplanmaya **haşr**, toplanılan meydana ise **maḥşer** adı verilir.²² Maḥşerde bütün insanlar bir araya geldikten sonra dünya hayatına dair sorguya tabi tutulacaklardır. İnsanlar toplandıktan sonra dünyada yapılan iyi ve kötü işlerin ortaya çıkmasına **hesap**, sevap ve günahların tartılacağı manevi teraziye ise **mizan** denir.²³ Mizan, sevap ve günahların belirlenmesi şeklinde açıklanabilir. Bu ifadenin tartı aleti gibi düşünülmemesi gerekir.

Hesap sırasında insanların dünyada iken yaptıklarının yazılı olduğu **amel defterlerinin** kendilerine verileceği belirtilmiştir. Burada hesabın ardından tüm insanlar **sırat köprüsünden** geçeceklerdir. Bu köprüden geçenler cennete ulaşacaklardır.²⁴

Cennet, iman etmiş ve salih ameller işlemiş kişilerin bu davranışlarının karşılığını alacağı bir mükâfat yurduudur. **Cehennem** ise iman etmemiş ve kötü işler yapmış kişilerin davranışlarının karşılığını alacağı yerdir.²⁵ Kur'an-ı Kerim'de birçok ayette uzun bir şekilde cennet ve cehennem tasvirleri yapılmıştır. Bunlardan bir tanesinde cennet şöyle anlatılır: “Allah, mümin erkeklere ve mümin kadınlara, ebedî olarak kalacakları, içinden ırmağlar akan cennetler ve Adn cennetlerinde çok güzel köşkler vadetti. Allah'ın rızası ise bunların hepsinden daha büyüktür. İşte bu büyük başarıdır.” (Tevbe suresi, 72. ayet.)

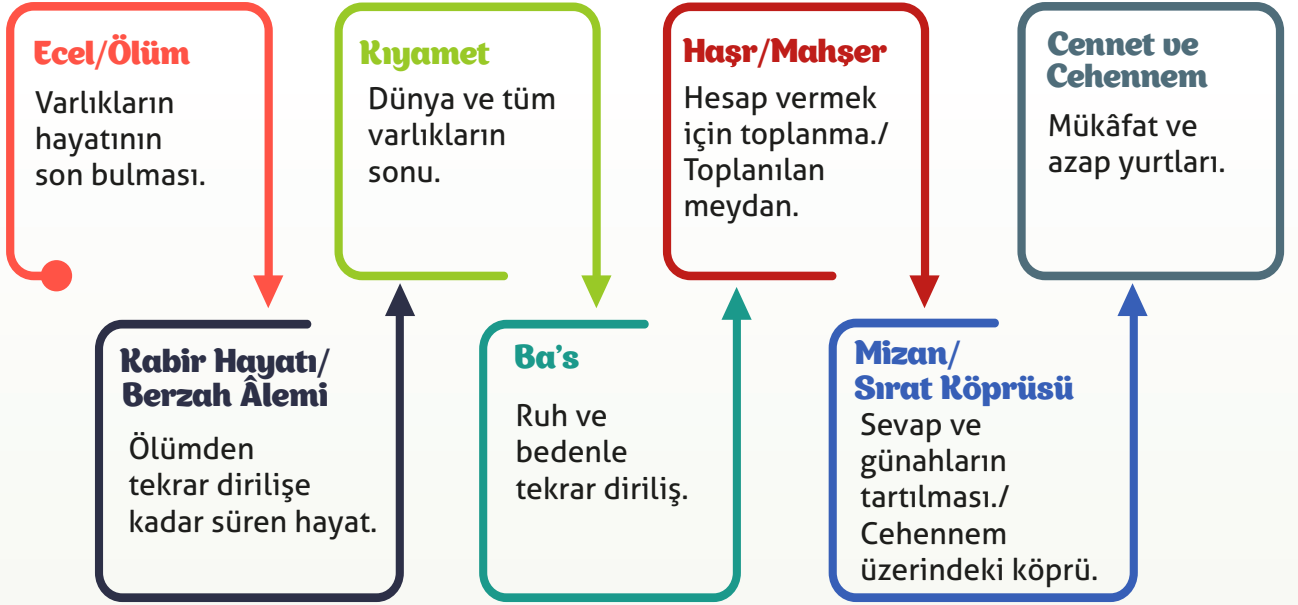
Görsel 1.3

“Cennâti adnin müfettehaten lehümül ebvâb.”
Kapıları kendilerine ardına kadar açılacak adn cennetleri vardır. (Sâd suresi, 50. ayet.)
Hattat: Kemal Batanay

Kur'an'ın Diliyle

“Sûra üflenir ve Allah'ın dilediği kimseler dışında göklerdeki herkes ve yerdeki herkes ölür. Sonra ona bir daha üflenir, bir de bakarsın onlar kalkmış bekliyorlar.”
(Zümer suresi, 68. ayet.)

Grafik Bilgi 1.5
Ahiret yolculuğu

Ara Değerlendirme 4

Aşağıdaki sağ sütunda ahiret inancı ile ilgili kavramlar, sol sütunda bu kavramların açıklamaları verilmiştir. Cümlelerin önündeki kutucuklara ilgili kavramın harfini yazarak eşleştiriniz.

- ☐ Öldükten sonra tekrar dirilme.
- ☐ Varlıkların hayatının son bulması.
- ☐ Ölümünden sonra tekrar dirilene kadar süren hayat.
- ☐ Ahirette hesap vermek için toplanılan yer.
- ☐ Ahirette hesap vermek için toplanmak.

A. Amel defteri

B. Ba's

C. Berzah âlemi

Ç. Ecel

D. Haşr

E. Mahşer

F. Sırat köprüsü

AHİRET İNANCININ İNSAN DAVRANIŞLARINA ETKİSİ

Öldükten sonra tekrar dirilip dünyada yaptıklarının hesabını Allah'a (cc) vereceğine inanan bir insan, O'nun emirlerini yerine getirmeye ve yasaklarından sakınmaya gayret eder.²⁶

Dünya hayatı bir imtihan yurdudur. Yüce Allah insanı dünyaya başıboş ve amaçsız olarak göndermemiştir. Ahirete iman, dünya hayatını anlamlı kılar. Kişi; varlık, yokluk, hastalık, ölüm vb. şeylerle sınanmaktadır. Nitekim bir ayette “Her canlı, ölümü tadar. Bir deneme olarak sizi hayırla da şerle de imtihan ederiz. Ve siz, ancak bize döndürüleceksiniz.” (Enbiya suresi, 35. ayet.) buyrulmaktadır.

İnsan; umut eden, kendisi ve sevdikleri için dua eden, güzel temennilerde bulunan bir varlıktır. Sevdikleriyle sonsuza kadar bir arada yaşama isteğine ahirette kavuşacaktır. Çünkü orada ölüm olmayacaktır. Yüce Allah, “Fakat siz dünya hayatını tercih ediyorsunuz. Oysa ahiret daha hayırlıdır ve sürekli.” (Alâ suresi, 16-17. ayetler.) uyarısıyla ahiret hayatının sonsuz olduğunu bildirmektedir.

İyi ile kötüyü, doğru ile yanlış ayırt edebilme özelliğiyle yaratılan insan, bunun bir sonucu olarak seçimlerinden sorumlu tutulmuştur. Yaptıklarından sorguya çekileceğine inanan biri, davranışlarına dikkat edeceği gibi kalbini de her türlü kötülükten korumaya çalışır.

Allah (cc), insanı yaratılış gayesini gerçekleştirmek, yeryüzünde halife kılmak ve ancak kendisine kulluk etmek için var etmiştir. Bu doğrultuda ona çeşitli sorumluluklar yüklemiştir. İnsan, yaratılışının bir gereği olarak üstlendiği bu sorumlulukları yerine getirmekle yükümlüdür. Ahiret, verilen görevleri yerine getirenlerin mükâfatlandırılacağı, inkârcı olanların ise cezalandırılacakları yerdir. Allah Teala “Sizi sırf boş yere yarattığımızı ve sizin artık huzurumuza geri getirilmeyeceğinizi mi sandınız?” (Mü’minûn suresi, 115. ayet.) buyurarak bu dünya hayatında işlenenlerin mutlaka bir karşılığının olduğunu bildirmektedir.

Adalet duygusu ahirete imanı taze tutar. Bu dünyada herkes işlediği suçun cezasını tam anlamıyla çekmemekte ve haksızlıklar meydana gelmektedir. Ahirette ise durum böyle olmayacak, hak yerini bulacaktır. Yüce Allah sonsuz adaleti ile kötülerini cezalandıracak, iyileri mükâfatlandıracaktır. Kur’an’da ahiret, ceza ve mükâfat günü olarak nitelendirilmiş, böylece ahiret inancı ve adalet duygusu canlı tutulmuştur.²⁷

Görsel 1.4
Dünyadaki seçimlerimiz
ahiretimizi belirler.

Ahirete iman eden insan, Allah'ın (cc) mutlak adaletine sonsuz güven duyar. Bu güvenle O'nun kimseye haksızlık etmeyeceğini bilir. Dünyanın geçici zevklerinden uzaklaşıp kalıcı olan ahiret için çalışır. Kendini kötü hissettiğinde ise Yüce Allah'ın merhametine sığınır.

Bir Demet Gül

Hız. Peygamber'in en çok ettiğı duanın şöyle olduğı rivayet edilir: "Allah'ım! Bize dünyada iyilik ver, ahirette de iyilik ver ve bizi cehennem azabından koru!"

(Müslim, Zikir, 26.)

Allah (cc) merhametin kaynağıdır. O'nun af ve mağfireti çok geniştir. İnsan günah işler ve bu hatasından pişman olursa samimi bir şekilde tövbe etmelidir. Yarattığı her canlıya merhamet ve ih-sanda bulunan Allah Teala'nın rahmeti ahirette sadece müminlere tahsis edilmiştir. Orada sadece Yüce Allah'a ve ahirete iman eden kullar merha-mete nail olacaklardır.

Uygulayalım

Üç grup oluşturunuz. Allah'ın (cc) adil, merhametli ve affedici oluşu ile ilgili konulardan birini seçiniz. Seçtiğiniz konu ile ilgili düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Ara Değerlendirme 5

1. Ahirete iman insana ne gibi faydalar sağlar? Üç madde hâlinde sıralayınız.

2. Ahiret inancı olan insan, davranışlarında nelere dikkat etmelidir?

3. Ahiret hayatı ile ilgili ayetlerden bir örnek veriniz.

BİR PEYGAMBER TANIYORUM: HZ. İSA (as)

Kendisine kitap verilen dört peygamberden biri olan Hz. İsa, İsrailoğulları'na gönderilmiştir. Müslümanlar Hz. İsa'nın Allah'ın (cc) peygamberi olduğuna iman ederler.

Hız. İsa, Kudüs yakınlarında Beytül-lahim denilen yerde dünyaya gelmiştir.²⁸ Annesi Meryem'dir (ra)*. Kur'an-ı Kerim'de Meryem adında bir sure de bulunmaktadır. Hız. Meryem aynı zamanda teyzesinin koca-sı olan Zekerıyya (as) peygamberin gözetiminde Beytülmakdis'te (Mescid-i Aksâ) yetişmiştir. Hiç evlenmeyen ve ömrünü ibadetle geçiren Hız. Meryem'e Allah (cc) katından nimetler gönderildiği Kur'an-ı Kerim'de anlatılmaktadır.

Hız. İsa babasız olarak dünyaya gelmiştir. Bu, onun en büyük mucizelerindendir.²⁹ Bir gün Cebraıl (as), Hız. Meryem'e insan suretinde görünmüş ve ona bir çocuğunun olacağını müjdelemiştir. Hız. Meryem, kendisine bir erkeğin yaklaşmadığını ve böyle bir şeyin mümkün olamayacağını söylese de Cebraıl (as), bunun Yüce Allah için kolay olduğunu belirtmiştir.³⁰ Böylelikle Hız. İsa, Yüce Allah tarafından bir mucize ile babasız bir çocuk olarak dünyaya gelmiştir. Doğum şehir dışında bir bölgede gerçekleşmiştir. Hız. Meryem kucağında çocukla şehre girince insanlar kötü sözler söyleyip onu suçlamışlardır. Yine bir mucize ile daha beşikteyken konuşan Hız. İsa kendini ve annesini şöyle anlatmıştır: **“Şüphesiz ben Allah'ın kuluyum. Bana kitabı (İncil'i) verdi ve beni bir peygamber yaptı. Nerede olursam olayım beni kutlu ve erdemli kıldı. Yaşadığım sürece bana namazı ve zekâtı emretti.”** (Meryem suresi, 30-31. ayetler.)

Bir süre sonra Meryem (ra), oğlu ile birlikte Kudüs'ten ayrılmış ve Mısır'a yerleşmiştir. Burada büyüyen Hız. İsa'ya otuzlu yaşlarındayken İncil gönderilmiştir.³¹

Görsel 1.5
Kudüs şehrinin tarihî kapısı

* Rادیاللہüanh/Rادیاللہüanha: Allah (cc) ondan razı olsun.

Grafik Bilgi 1.6
Hz. İsa'nın hayatından notlar

İnsanların ona iman etmesi için tüm peygamberlere olduğu gibi Hz. İsaya da Allah (cc) tarafından bazı mucizeler verilmiştir. Hz. İsa'nın yaşadığı dönemde insanlar arasında tıp ilmi çok önemli görülmekteydi.³² Bunun için o, Yüce Allah'ın izniyle hastaları iyileştirme ve ölüleri diriltme gibi mucizeler göstermiştir. Gökyüzünden sofrayı indirilmesi de onun başka bir mucizesidir.³³ Bütün bunlar, o dönemde yaşayan Yahudi din adamları tarafından Hz. İsa'nın, inançlarına yönelik bir tehlike olarak görülmesine sebep olmuştur.

Gösterdiği birçok mucizeye rağmen Hz. İsaya sadece on iki kişi iman etmiştir. Ona tabi olan bu on iki kişiye **havari** denir.³⁴ Havariler, Hz. İsa'dan sonra onun getirdiği dini yayma gayreti içine girmişlerdir. Ancak bir süre sonra havarilerin takipçileri yanlış itikatlara sapmış ve Hz. İsa'nın getirdiği dinden uzaklaşmışlardır. Kur'an-ı Kerim'de bu durum şöyle anlatılmaktadır: **"Ant olsun, 'Allah, Meryem oğlu Mesih'tir.' diyenler kesinlikle kâfir oldu. Oysa Mesih şöyle demişti: Ey İsrailoğulları! Yalnız benim de Rabb'im, sizin de Rabbi'niz olan Allah'a kulluk edin. Kim Allah'a ortak koşarsa artık Allah ona cenneti muhakkak haram kılmıştır. Onun barınağı da ateştir. Zalimler için hiçbir yardımcı yoktur."** (Maide suresi, 72. ayet.)

Kur'an'ın Diliyle

"Meryem oğlu Mesih sadece bir peygamberdir. Ondan önce de nice peygamberler geldi geçti. Onun annesi de dosdoğru bir kadındır..."

(Maide suresi, 75. ayet.)

Ara Değerlendirme 6

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere, verilen kelimelerden uygun olanı yazınız.

Meryem

Tevrat

babasız

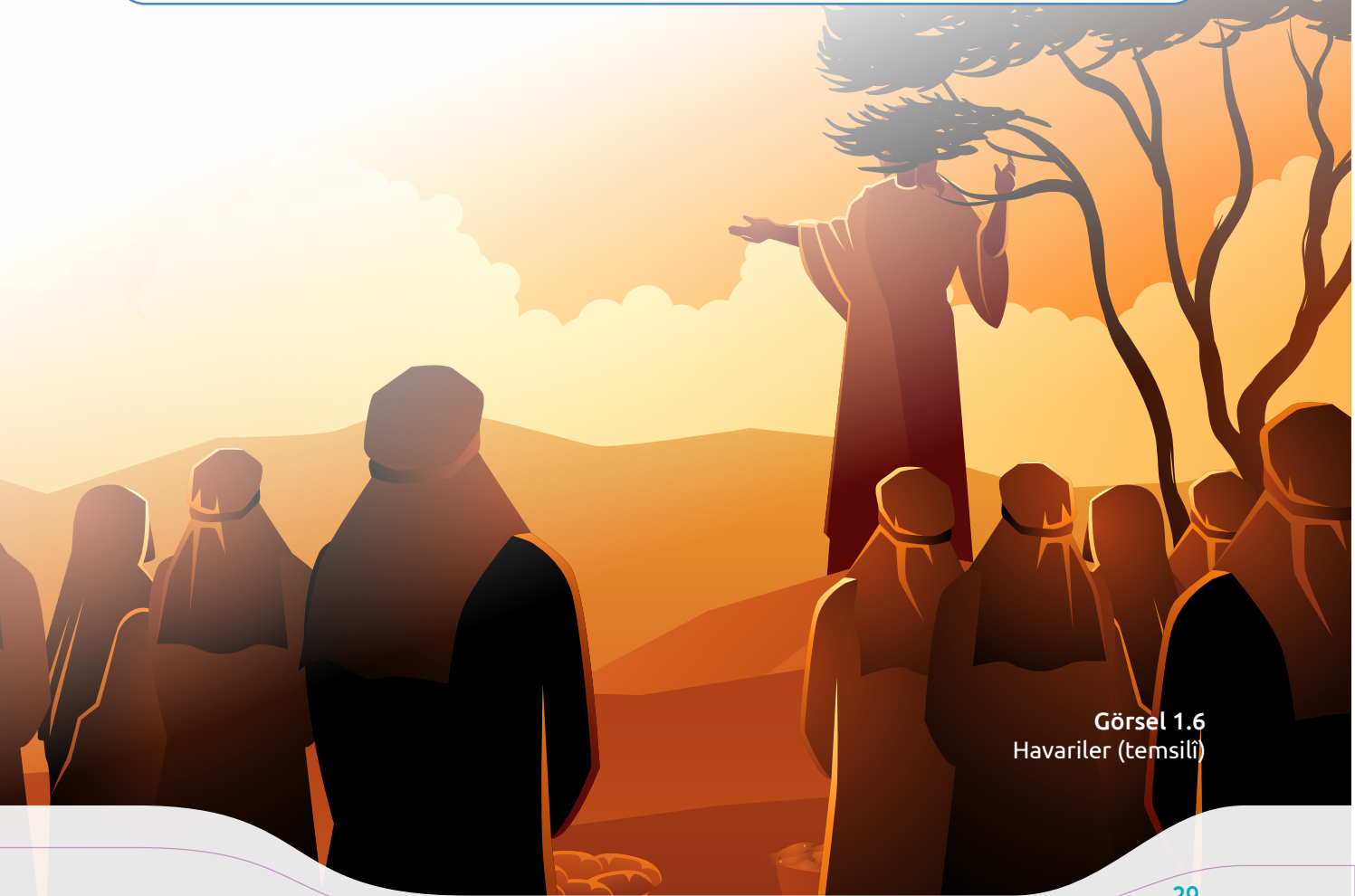
havari

Hatice

İncil

İsrailoğulları

- Hz. İsaya adında kutsal kitap verilmiştir.
- İsa (as) topluluğuna peygamber olarak gönderilmiştir.
- Hz. İsa'nın annesinin adı aynı zamanda Kur'an'da bir surenin ismidir.
- İsa (as) bir mucize olarak dünyaya gelmiştir.
- Hz. İsaya inanıp yardımcı olan on iki kişiye adı verilmiştir.

Görsel 1.6
Havariler (temsili)

BİR SURE TANIYORUM: NÂS SURESİ VE ANLAMI

Nâs suresi, Kur'an-ı Kerim'in 114. ve aynı zamanda son suresidir. Altı ayettir. Sureye adını veren **Nâs** kelimesi insanlar anlamına gelmektedir.

سُورَةُ النَّاسِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ ۝١ مَلِكِ النَّاسِ ۝٢ إِلَهِ النَّاسِ ۝٣

مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ ۝٤ الَّذِي يُوَسْوِسُ

فِي صُدُورِ النَّاسِ ۝٥ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ ۝٦

Nâs Suresinin Okunuşu ve Anlamı

- 1. Kul euzü birabbinnâs. 2. Melikinnâs. 3. İlâhinnâs.**
4. Min şerril vesvâsil ħannâs. 5. Ellezî yüvesvisü fî
sudûrinnâs. 6. Minel cinneti vennâs.

1-6. De ki: "Cinlerden olsun insanlardan olsun insanların kalplerine vesvese veren sinsi şeytanın şerrinden insanların Rabbi'ne, insanların Malik ve Hâkimi'ne, insanların İlahı'na sığınırım."

Nâs suresinin okunuşunu
bu karekoddan dinleyebilirsiniz.

Kur'an'dan Kavramlar

- Rab:** Yarattığı tüm varlıkları görüp gözeten, terbiye edip rızkını temin eden vb. anlamlara gelir.
- Melik:** Her şeyin sahibi, hâkimi ve idare edicisi manasındaki Allah'ın (cc) güzel isimlerinden biridir.
- İlah:** Kulluk edilen, sığınılan, her türlü övgüye layık olan varlık, mabut gibi anlamlara sahiptir.
- Vesvâs:** Çokça vesvese veren anlamında kullanılan bir sıfattır. Vesvese ise tereddüt edilen şüphe duyulan şeydir.
- Hannâs:** Sinsice davranan, insana kötülükleri fısıldayan (şeytan) demektir.

(bk. Dinî Terimler Sözlüğü, ss. 121, 164, 229, 297;
Kur'an Yolu Meâli, C 5, ss. 724-725.)

Nâs suresi, kendinden bir önceki sure olan Felak suresi ile birlikte **muavvizeteyn** olarak anılır. Muavvizeteyn, "iki koruyucu" demektir. Nitekim surede kendisinden Allah'a (cc) sığınılması gereken varlıklara dikkat çekilmiştir. Bu varlıklardan bizleri koruması için Rab, Melik ve İlah olan Allah'a (cc) dua etmek önemlidir. Hz. Muhammed de (sav) her namazdan sonra ve yatmadan önce Nâs suresini okumayı alışkanlık hâline getirmiştir.³⁵

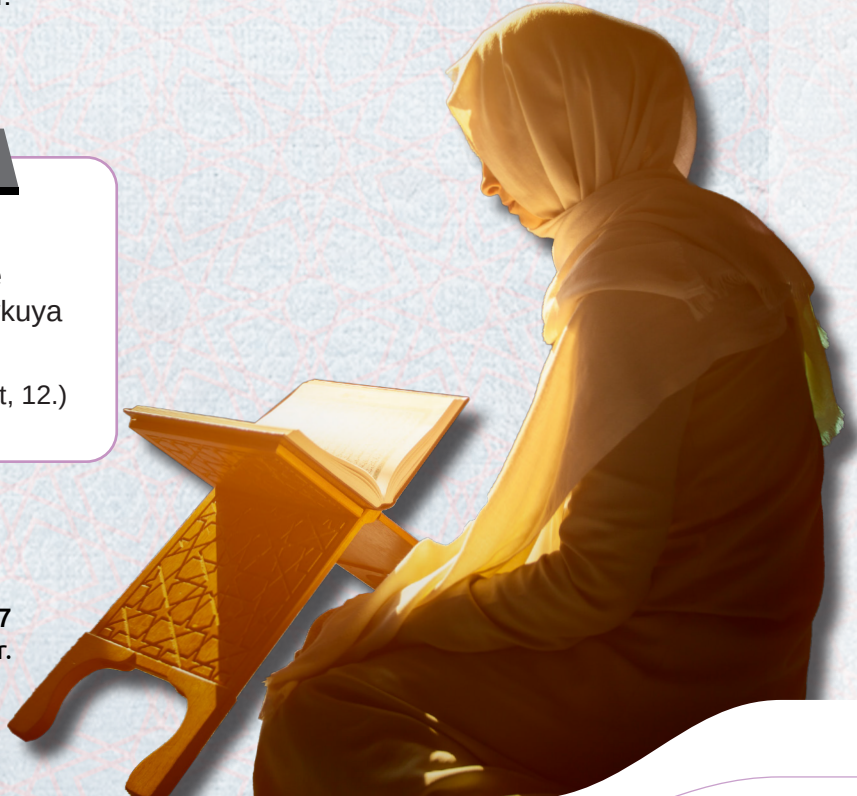

Bir Demet Gül

Hz. Peygamber yatmadan önce Felak ve Nâs surelerini okur, uykuya öyle dalardı.

(bk. Buhari, Deavât, 12.)

Görsel 1.7
Kur'an kalbe şifadır.

Pusulam

Aşağıda verilen Nâs suresinden çıkarılabilecek ilkeleri okuyunuz. Bu ilkeleri günlük hayattan örneklerle ilişkilendirerek bulgularınızı sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

- Her şeyin sahibi ve hâkimi Allah'tır (cc).
- Tüm kötülüklerden, vesvese ve şüphelerden Allah'a (cc) sığınmalıdır.

Kötü niyetli insan ve cinlerin şerrinden korunma yollarından bahsedilen Nâs suresinde, sığınılacak yegâne varlığın sadece Yüce Allah olduğu anlatılır. Bunun yanında mutlak yaratıcı Allah Teala'nın her şeye hâkim olduğuna, rahmetiyle bütün varlıkları en güzel şekilde yaşattığına işaret edilir.

Uygulayalım

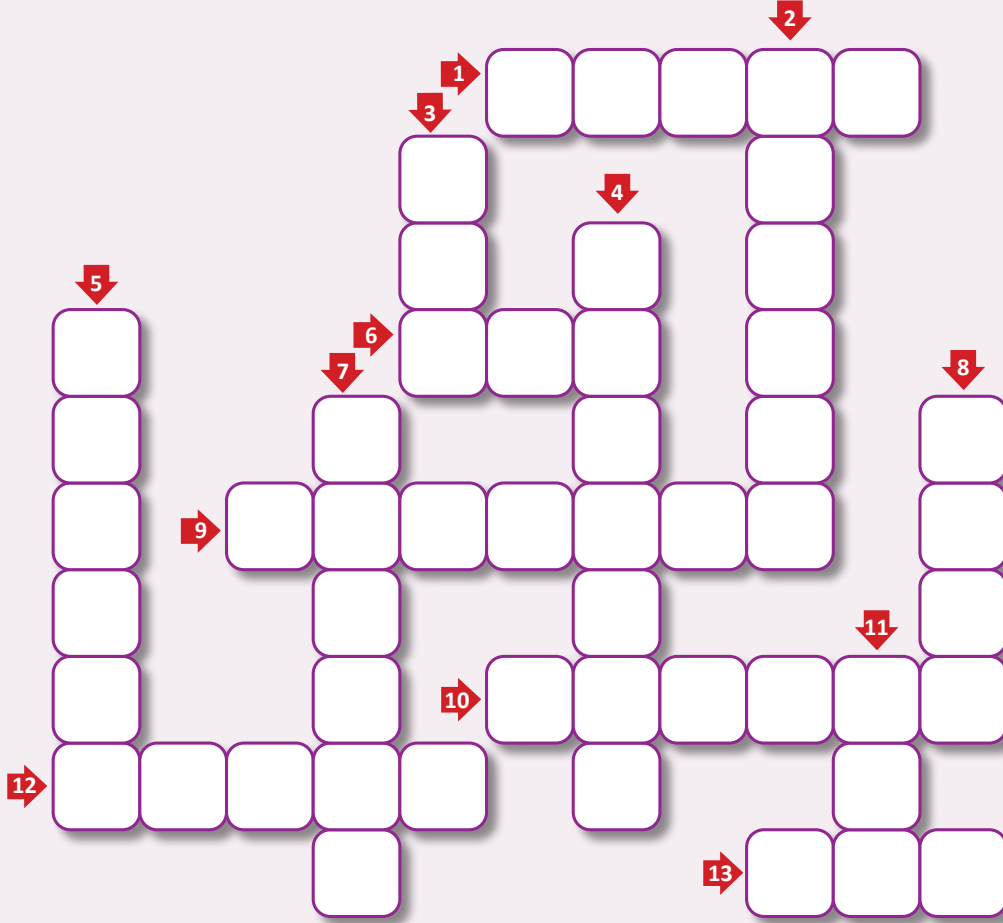
Nâs suresinden bir ayeti okuyunuz. Bir sonraki okuyuşunuzda diğer ayete geçiniz. Surenin anlamında da aynı yolu izleyiniz.

Ara Değerlendirme 7

1. Nâs suresini okuyunuz.
2. Nâs suresinin anlamında Allah'ın (cc) hangi isimlerine yer verilmiştir?

Zekâ Küpü

Soldan Sağa

1. Sevap ve günahların tartılması.
6. Kur'an'ın son suresi.
9. Vahiy getiren melek.
10. Doğa olaylarını düzenleyen melek.
12. Nurdan yaratılmış varlıklar.
13. Öldükten sonra yeniden dirilmek.

Yukarıdan Aşağıya

2. Ölüm meleği.
3. Ateşten yaratılmış varlıklar.
4. Sûra üfleyen melek.
5. Hz. İsa'nın annesi.
7. Sonsuz mükâfat yeri.
8. Ölüm kelimesinin eş anlamlısı.
11. Kendisine İncil verilen peygamber.

Ölçme ve Değerlendirme

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere, verilen kelimelerden uygun olanı yazınız.

insanlar

ahiret

havari

gayb

cennet

Münker ve Nekir

kiramen kâtibîn

1. Melek, cin, şeytan gibi duyuların algısı dışında kalan varlık alanına denir.
2. Dünyada yapılan güzel iş ve davranışlar karşılığında mükâfat elde edilecek yere denir.
3. Hz. İsa'nın on iki arkadaşına denir.
4. Nâs suresine adını veren nâs kelimesi anlamına gelir.
5. Kabirde insanları sorguya çekecek olan melekleridir.

Aşağıda II. sütunda ünite de geçen bazı kavramlar, I. sütunda bu kavramların açıklamaları verilmiştir. Cümlelerin önündeki kutucuklara ilgili kavramın harfini getirerek eşleştiriniz.

I.

II.

6.		Ölümden sonra yeniden dirilme.
7.		Ateşten yaratılmış varlık.
8.		Doğa olaylarıyla görevli melek.
9.		İncil verilen peygamber.
10.		"Muavvizeteyn" adı verilen surelerden biri.

A. Ba's

B. Cin

C. İsa

Ç. İsrail

D. Melek

E. Mikâil

F. Mizan

G. Nâs

Aşağıdaki cümlelerden doğru olanların başına “D”, yanlış olanların başına “Y” harfi yazınız. “Y” harfi koyduğunuz cümlelerin doğrusunu altındaki boşluğa yazınız.

11. () Hz. Peygamber’e inen ilk ayetler Nâs suresinde yer alır.
12. () Hz. İsa’nın bebekken konuşması mucizelerinden biridir.
13. () İnsan, dünyada yaptığı iyi ya da kötü seçimler nedeniyle sorumlu tutulmuştur.
14. () Cinler, gaybı bilir ve gelecekte haber verirler.
15. () Ahirete iman, insanın dünyaya amaçsız gelmediğinin farkına varıp hayatı anlamlandırmasını sağlar.
16. () Müslümanlar, Hz. İsa’nın Allah’ın (cc) gönderdiği bir peygamber olduğuna iman ederler.

Aşağıda verilen tablodaki kutucuklarda ahiretle ilgili bazı temel kavramlar bulunmaktadır. Kutucuklardaki numaraları kullanarak soruların cevaplarını yazınız. Aynı kutucuğu birden fazla soru için kullanabilirsiniz.

1	Mizan	2	Haşr	3	Ecel
4	Ba’s	5	Cennet	6	Mahşer
7	Cehennem	8	Kıyamet	9	Berzah

17. İnsanın ölümünden yeniden dirilene kadar geçirdiği sürece ait kavramlar hangi numaralı kutucuklarda verilmiştir?
18. Ahiretteki ceza ve mükâfat yerleri hangi numaralı kutucuklarda verilmiştir?
19. Ahiret hayatının aşamalarını kutucuk numaralarını kullanarak sıralayınız.

Ölçme ve Değerlendirme

Aşağıdaki soruların cevabını boş bırakılan alanlara yazınız.

20. Dört büyük meleğin isimlerini ve görevlerini yazınız.

21. Meleklerle imanın davranışlara etkisini örnekler üzerinden açıklayınız.

22. “Artık kim zerre ağırlığınca bir hayır işlerse onun mükâfatını görecektir. Kim de zerre ağırlığınca bir kötülük işlerse onun cezasını görecektir.”

(Zilzâl suresi, 7-8. ayetler.)

23. Kıyamet, sûr, ba’s ve mizan kavramlarını kendi cümlelerinizle kısaca açıklayınız.

24. “Ama yaptıklarının ardından tövbe edip kendilerini düzeltenler başka, çünkü Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir.”

(Al-i İmran suresi, 89. ayet.)

Bu ayete göre ahiret inancı ile Allah’ın (cc) merhametli ve affedici oluşu arasındaki ilişkiyi açıklayınız.

25. Nâs suresinden çıkarılabilecek mesajlar nelerdir?

26.

Görseller size ahiret hayatının aşamalarından hangilerini çağrıştırmaktadır? Nedenini açıklayınız.

Aşağıdaki soruların doğru cevabını işaretleyiniz.

27. Aşağıdaki listelerde melekler ve cinlerin özellikleri verilmiştir.

MELEKLER

- I. Ateşten yaratılmışlardır.
- II. Allah'ın emirlerine itaat ederler.
- III. İnsanların iyiliği için dua ederler.

CİNLER

- I. İradeleri vardır.
- II. İman edenleri ve etmeyenleri vardır.
- III. Yiyip içmezler.

Bu listelerin doğru olması için hangi numaralı cümleler değiştirilmelidir?

	Melekler	Cinler
A)	I	II
B)	I	III
C)	II	I
D)	III	II

28. Dünya hayatının bir sonu olacaktır. Ölüm, bu hayatın sonuyken ahiret hayatının da başlangıcıdır. Dolayısıyla ölüm vakti anlamına gelen ____ hem son hem başlangıç olarak kabul edilir. İnsanlar, İsrail'in ____ denen bir tür boruya üflemesiyle tekrar dirileceklerdir. Ardından ____ meydanında toplanarak dünyada yaptıkları ile ilgili sorguya çekileceklerdir.

Bu paragraftaki boşluklara sırasıyla hangi kavramlar getirilmelidir?

- A) Ecel - Sûr - Mahşer
- B) Kıyamet - Sûr - Ba's
- C) Ecel - Sûr - Mizan
- D) Kıyamet - Sûr - Haşr

29-31. soruları aşağıda verilen metne göre cevaplayınız.

Ayşe öğretmen Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde o gün meleklerin özellikleri ve görevlerini öğrencilere anlatmayı planlamaktadır. Bunun için öncelikle öğrencilerin “melek” kelimesi hakkında neler bildiklerini öğrenmek istemiştir. Derste öğrencilere “melek” dediği zaman akıllarına nelerin geldiğini sorar. Bazı öğrenciler bu soruya şu şekilde cevap vermişlerdir:

Mehmet: Öğretmenim, benim yeni bir kardeşim doğdu. Annem onun için “melek gibi yavrum” diyor.

Hatice: Öğretmenim, benim aklıma melekler deyince bizi kötülüklerden koruyan varlıklar geliyor.

Sümeyye: Öğretmenim, benim önceki okulumda Melek adında arkadaşım vardı. O da adının hakkını verir ve arkadaşlarına sürekli yardımcı olurdu.

Ali: Öğretmenim, ben dört büyük melek olduğunu biliyorum. Vahiy getiren; kar, yağmur gibi doğa olaylarını yöneten ve can alan. Görevlerinde de hiç aksama olmuyor.

29. Bu metinde meleklerin özelliklerinden hangisine değinilmemiştir?

- A) Günahsız olmaları
- B) Yemez içmez olmaları
- C) Sürekli iyilik yapmaları
- D) Allah'ın (cc) emirlerini yerine getirmeleri

30. Ali, dört büyük meleğin görevini sayarken bir tanesini eksik bırakmıştır.

Görevinden bahsedilmeyen melek aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Azrail
- B) Cebrail
- C) İsrail
- D) Mikâil

31. Mehmet'in açıklaması meleklerin hangi özelliğiyle ilişkilidir?

- A) Tüm görevlerini yapma
- B) Güzel olma
- C) Günahsız olma
- D) İnsanlara iyilik yapma

32 ve 33. soruları aşağıdaki kutucuklarda verilen bilgilere göre cevaplayınız.

Kutucuklarda Hz. İsa'nın hayatına dair bazı bilgiler verilmiştir.

Annesi
Hz. Züleyha'dır.

Hz. İsaya
iman eden kişilere
havari denir.

?

Allah'ın (cc)
resulüdür.

Hz. İsaya
öldürmek
istemişlerdir.

32. Aşağıdaki cümlelerden hangisi sarı kutucuğa yazılabilir?

- A) Kendisine verilen kutsal kitabın adı Tevrat'tır.
- B) İsrailoğulları'na peygamber olarak gönderilmiştir.
- C) 571 senesinde dünyaya gelmiştir.
- D) Mekke şehrinde yaşamıştır.

33. Buna göre hangi renkli kutucuktaki bilgi yanlıştır?

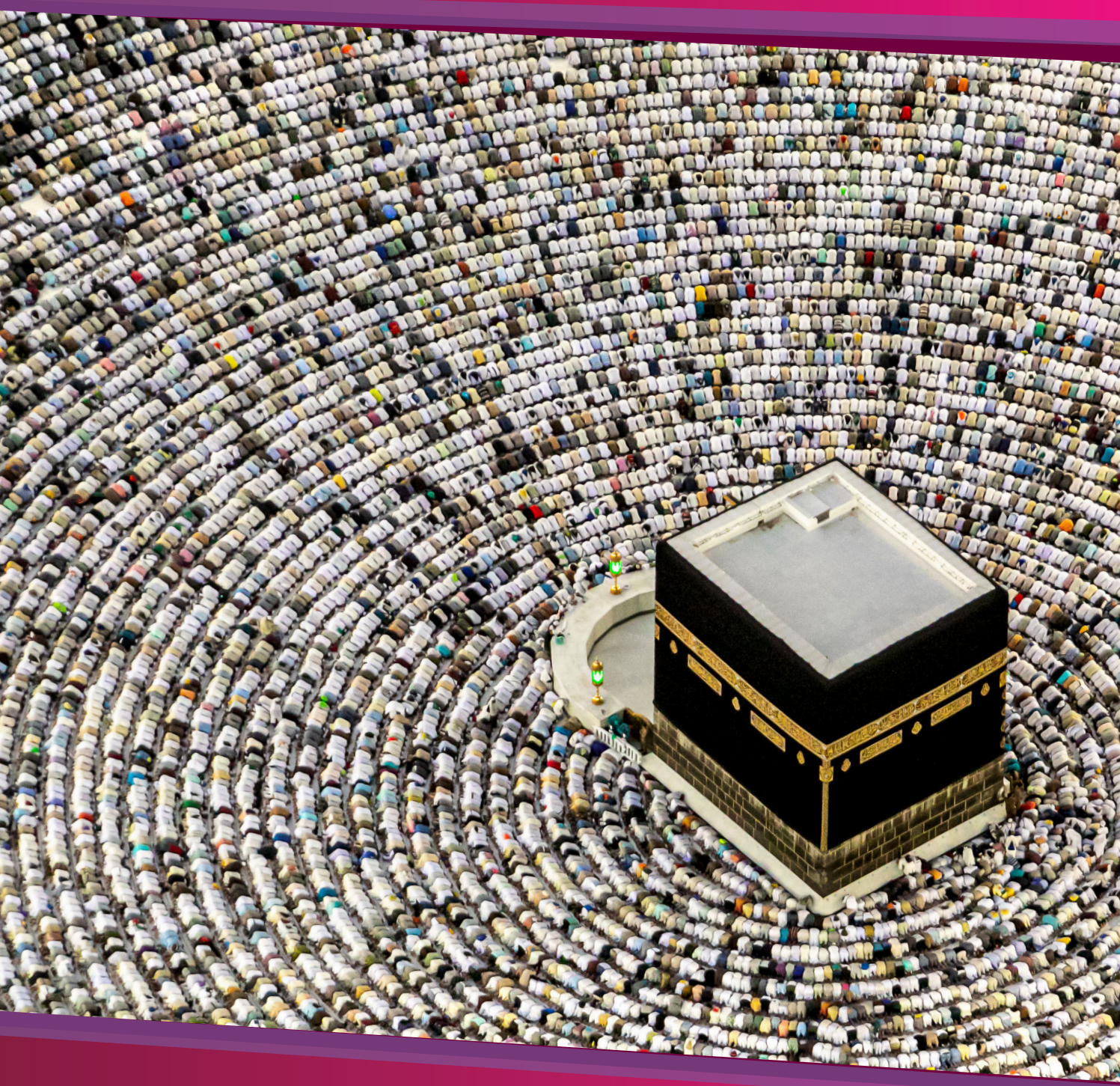
- A) Turuncu
- B) Gri
- C) Mavi
- D) Yeşil

Aşağıdaki Öz Değerlendirme Formu'nu doldurunuz.

ÖZ DEĞERLENDİRME FORMU				
Ünitede yer verilen Nâs suresi ile ilgili aşağıdaki ifadeleri okuyunuz. Bu ifadelerden yapabildikleriniz için "Evet", bir bölümünü yapabildikleriniz için "Kısmen", yapamadıklarınız için "Hayır" kutucuğunu işaretleyiniz.				
Sıra No	İfadeler	Evet	Kısmen	Hayır
1.	Nâs suresini hatasız okudum.			
2.	Nâs suresinin anlamını söyledim.			

Üniteyle ilgili daha fazla soru içeriğine bu karekoddan ulaşabilirsiniz.

2.ÜNİTE HAC VE KURBAN

Ünitenin PDF'sine
bu karekodan
ulaşabilirsiniz.

Ünite sunusuna
bu karekoddan
ulaşabilirsiniz.

Kavramlar

- Hac
- Umre
- Kurban

Bu Ünite Neler Öğreneceksiniz?

1. İslam'da hac ibadeti ve önemi
2. Haccın nasıl yapıldığı
3. Umre ibadeti, umre ve hac ibadeti arasındaki farklar
4. Kurban ibadetinin yardımlaşma ve dayanışma açısından önemi
5. Ana hatlarıyla Hz. İsmail'in (as) hayatı
6. Enam suresi 162. ayetin okunuşu ve anlamı

Hazırlık Çalışmaları

1. Hacca giden insanların davranışlarında ne gibi değişiklikler olur?
2. Hac ibadetiyle ilgili bildiğiniz kavramlar hangileridir?
3. Umre ibadeti bireye neler kazandırabilir?
4. Kurban ibadetinin yardımlaşma ve dayanışmaya katkısı neler olabilir?
5. Hz. İsmail hakkında neler biliyorsunuz?
6. “De ki: Benim namazım, (her türlü) ibadetim, hayatım ve ölümüm, hepsi âlemlerin Rabbi olan Allah (cc) içindir.” (Enam suresi, 162. ayet.)
Bu ayet kulluğa dair size neleri düşündürüyor?

İSLAM'DA HAC İBADETİ VE ÖNEMİ

İslam dininin beş temel şartı vardır. Bu şartlardan biri de hacdır. **Hac**, bazı özellikleri taşıyan Müslümanların belirli bir vakitte, belirli kutsal mekânları usulüne uygun bir şekilde ziyaret etmesidir. Bu ziyaret görevini eksiksiz olarak tamamlayan Müslümana ise **hacı** denir.

Hac, hicretin dokuzuncu yılında farz kılınmıştır. Nitekim haccın farz bir ibadet oluşu Kur'an'da şu ayetle vurgulanmıştır: "... Gitmeye gücü yetenin o evi ziyaret etmesi, Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır..." (Al-i İmran suresi, 97. ayet.)

Hac ibadetinin kendine has ve yerine getirilmesi gereken bazı kuralları vardır. Hacı adayları, hac ibadetleri sırasında bu kurallara gereken hassasiyeti gösterirler. Zira Hz. Muhammed'in (sav) "... (Allah tarafından) kabul edilmiş haccın karşılığı ancak cennettir." (Buhari, Umre, 1.) buyurduğunu bilirler.

Bir Demet Gül

"İslam, beş esas üzerine kurulmuştur: Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın resulü olduğuna şahitlik etmek, namazı dosdoğru kılmak, zekât vermek, Kâbe'yi haccetmek ve ramazan orucunu tutmak."

(Müslim, İman, 21.)

Görsel 2.1
Hac, Müslümanları bir araya getirir.

Müslümanların, ömründe bir defa haccetmeleri farzdır. Bununla birlikte bir kişinin bu ibadeti yerine getirmek için bazı şartları taşıması gerekir.

Grafik Bilgi 2.1
Haccın şartları

Belirtilen tüm şartları taşıyan bir kişi, hac yolculuğuna çıktığı andan itibaren manevi bir eğitim sürecine girmiş olur. Aynı zamanda daha bilinçli bir şekilde hareket etmeye başlar.

Hacı adayı, kutsal topraklarda her şeyden önce Hz. Peygamber'in ve ona gönülden bağlı olan müminlerin yaşadıklarını hatırlar. Tevhit mücadelesinin verildiği topraklarda bulunup o atmosferde yaşananları yâd etmek onu olgunlaştırır. İbadetlerini daha bir şevk ve azimle yerine getirmesini sağlar. Sıkıntılar karşısında isyan etmek yerine Allah'a (cc) tevekkül etmeye sevk eder. Böylelikle hacılar, ibadetlerini yerine getirmenin yanında kendilerini manevi açıdan geliştirmiş olur.

Hac ibadetini bilinçli şekilde yapan bir Müslüman, Allah'a (cc) kulluk etmekten büyük bir mutluluk duyar. Yüce Allah'ın emirlerine uyup yasakladıklarından kaçındıkça kendisini O'na yakın hisseder. Allah'ın (cc) rızasını kazanmak için çabalar. Günahlarına tövbe eder. Çünkü Hz. Muhammed'in (sav) "Kim Allah için hacceder de (Allah'ın rızasına uymayan) kötü söz ve davranışlardan ve Allah'a karşı gel-

mekten sakınırsa (kul hakkı hariç) annesinden doğduğu günkü gibi (günahlarından arınmış olarak hacdan) döner." (Buhari, Hac, 4.) müjdesine ulaşmak ister.

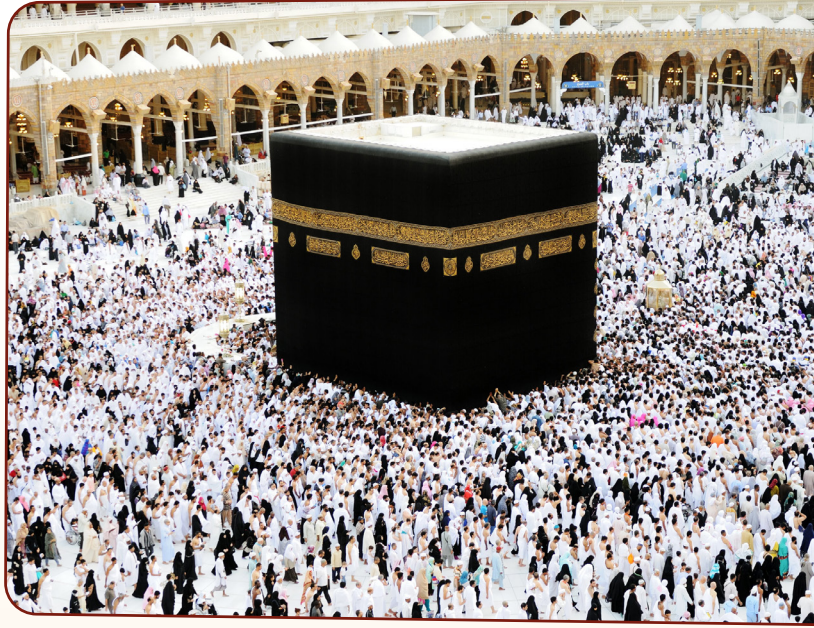
Makamı, dili, ırkı ve rengi ne olursa olsun hac esnasında herkes aynı kıyafette Allah'a (cc) yönelir. Bu tablo hacılara âdeta mahşer meydanını hatırlatır. Zira Arafat'ta vakfe yaparken Yüce Allah'ın huzurundaki bekleyiş düşünülür. Böylece Müslümanlar haccederken aynı zamanda öldükten sonra diriltilecekleri güne dair bilinç sahibi olur.

Görsel 2.2
Hacıların vakfedeki bekleyişleri mahşeri hatırlatır.

Haccını eda eden Müslüman, ahlaken de güzelleşir. Örneğin hac ibadeti esnasında dikkat edilmesi gereken bazı hususlar, kişinin sabır duygusunu güçlendirir. Hiçbir varlığa zarar vermemeye çalışırken iyilik duygusu daha da ön plana çıkar. Etrafındakilere faydalı olmaya çabalar. Kibir, gurur ve gösteriş duygularıyla değil alçak gönüllülükle hareket eder. Kötü söz söylememeye çalışır, dilini güzel sözler söylemeye alıştıır. Herkese saygı duyar ve anlayışlı olur.

Hac ibadetinin bireye kazandırdığı güzel ahlaki davranışlar ve manevi kazançlar olduğu gibi Müslüman topluma da çok önemli katkıları vardır. Dünyanın farklı bölgelerinden gelen Müslümanlar birbiriyle tanışıp kaynaşma fırsatı elde ederler. Birbirlerinin sevinç ve üzüntülerini paylaşırlar. Dolayısıyla hac, birlik ve kardeşlik duygusunun gelişmesine katkı sağlar. Aynı zamanda kişi farklı kültürleri de tanır. Müslümanlar arasında çeşitli konularda bilgi alışverişi gerçekleşir. Sonuç olarak ben duygusu yerine biz duygusu ön plana çıkmış olur.¹

Görsel 2.3

Hacıların tüm gayret ve çabası, Yüce Allah'ın rızasını kazanmaktır.

Geçmişin İzinde

Malcolm X (Malkım İks, 1925-1965) diyor ki:

“Hacca gitmek, görüş açımı alabildiğine genişletmiştir: Bu gezi, yeni bir anlayış üfledi benim ruhuma. Kutsal Belde’de geçirdiğim iki hafta içerisinde, Amerika’da geçirdiğim otuzdokuz yıl boyunca hiç rastlamadığım şeylere tanık oldum. Bütün ırkları, bütün renkleri tanıdım; hem de gerçek bir kardeşlik anlayışı içerisinde! Tek bir yürek gibi çarpan! Tek bir beden gibi yaşayan! Tek bir varlık gibi ibadet eden!..”

[Alex Haley (Aleks Heyli), Malcolm X, s. 572.]

(Metin, yazıldığı dönemin yazım ve noktalama kurallarına sadık kalınarak alınmıştır.)

Uygulayalım

Haccın sizde uyandırdığı çağrışımlar hakkında bir yazı veya şiir yazınız. Hazırladığınız metinleri arkadaşlarınızla paylaşınız.

Ara Değerlendirme 1

1. “İnsanlara hac ibadetini duyur. Gerek yaya olarak gerekse yorgun argın develer üzerinde uzak yollardan gelerek sana ulaşsınlar.”

(Hac suresi, 27. ayet.)

Bu ayetten anladıklarınızı alttaki boşluğa yazınız.

2. I. Sabırlı olmayı öğretir.
II. Farklı kültürleri tanıma imkânı sağlar.
III. Alçak gönüllü olmaya sevk eder.
IV. Kardeşlik duygusunu güçlendirir.

Numaralandırılmış ifadelerden hangileri haccın bireysel faydasına aittir?

- A) Yalnız I
B) I ve II
C) I ve III
D) II ve IV

HACCIN YAPILIŖI

Hac ibadeti için Arife Günü ile Kurban Bayramı döneminde (Zilhicce ayının 9, 10, 11, 12 ve 13. günleri) Kâbe ve çevresine gidilmektedir. Haccın belli bir zamanı olduğu gibi hac içerisinde de zamanı, Ŗekli ve sınırları belirlenmiŖ birçok ibadet bulunmaktadır. Hacdaki tüm bu ibadetlere baŖlamadan önce ihrama girilir. **İhram**, hac veya umre yapmaya niyet eden kiŖinin, diğer vakitlerde mubah olan bazı fiilleri ibadet bitene kadar kendi nefesine haram kılmasıdır. İhrama girecek olan erkekler iki parça hlindeki dikiŖsiz giysi dıŖında bir kıyafet giymezler. Kadınların ihramı ise kendi kıyafetleridir. İhrama girilirken namaz abdesti hatta mümkünse boy abdesti alınır. İki rekât namaz kılınır, tekbirler getirilmeye ve telbiye okunmaya baŖlanır.²

Telbiye, özellikle hac ve umrede oradaki tüm Müslümanların okudukları ortak bir duadır. Telbiye; Allah'a (cc) olan teslimiyete, yneliŖe ve yalnız O'na ibadet edildiğine dair verilen bir söz dr.³

TELBIYE

**Lebbeyk Allhmme lebbeyk.
Lebbeyke l Ŗerike leke lebbeyk.
İnne'l-hamde ve'n-ni'mete leke ve'l-mülk.
L Ŗerike lek.**

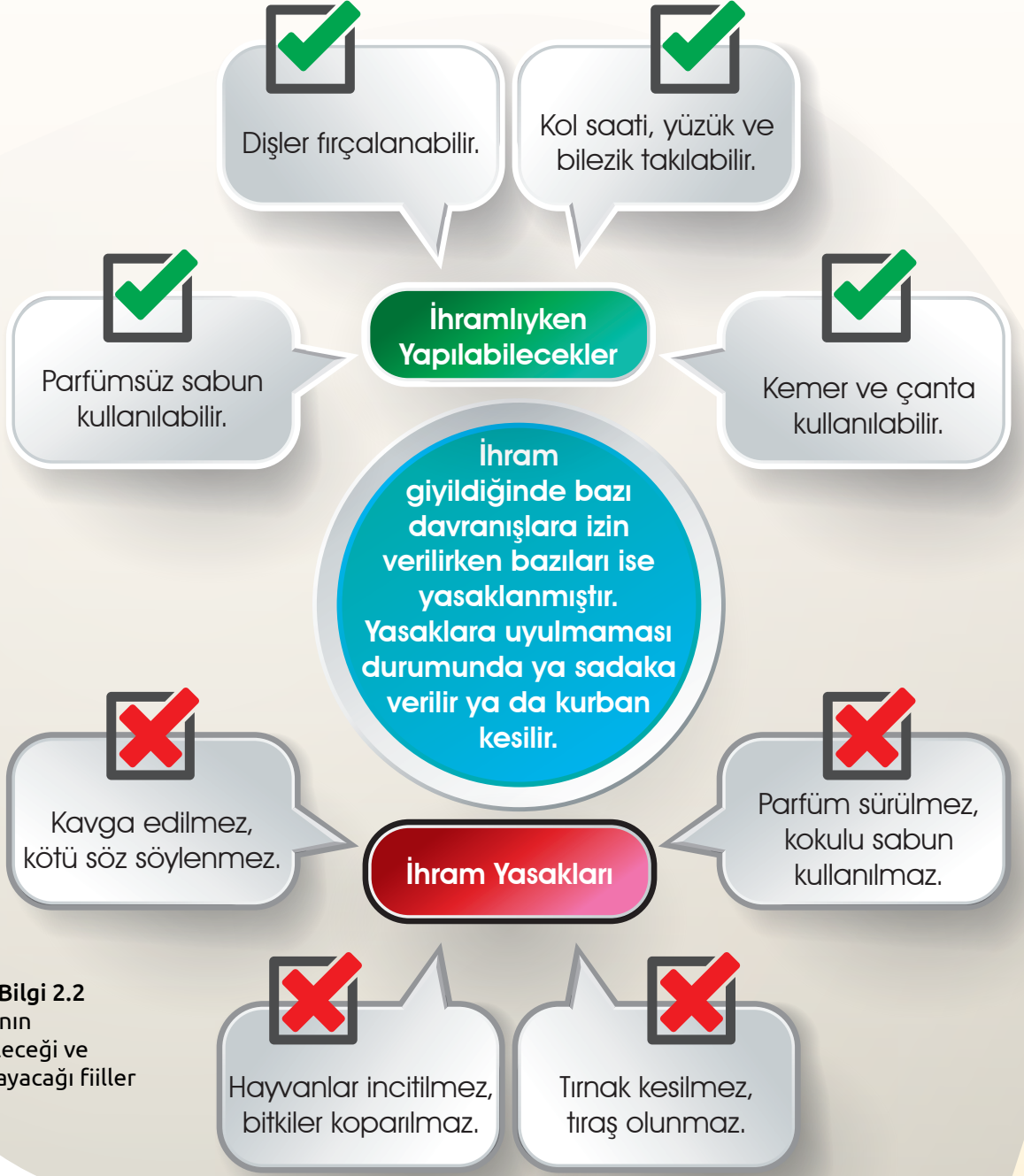
**Buyur Allah'ım buyur.
Emrindeyim buyur! Senin hiçbir ortağın yoktur.
Allah'ım buyur.
Hamt sana mahsustur. Nimet de senin, mülk de senindir.
Senin hiçbir ortağın yoktur.**

(Müslim, Hac, 19.)

Görsel 2.4
İhrama girilince telbiye okunmaya baŖlanır.

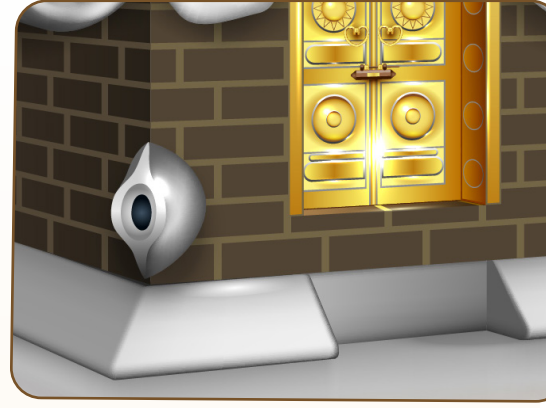
İhram kıyafetinin giyilmesinin zorunlu olduğu bir bölge vardır. Mekke şehri ve etrafındaki bu geniş alana **harem bölgesi** denir. Sınırları Allah'ın (cc) emriyle Hz. Peygamber tarafından belirlenmiş bu alana sadece Müslümanlar girmektedir. Dışarıdan buraya gelen Müslümanlar da ancak ihram giyerek bu sınırlardan geçmektedirler.⁴ İhramın giyilmesinin zorunlu olduğu bu yerlere **mikat sınırı** denir.⁵

Grafik Bilgi 2.2
İhramlının
yapabileceği ve
yapamayacağı fiiller

İhram giyildikten sonra Kâbe'ye gelir. Farklı dil ve ırklardan milyonlarca Müslümanın her türlü makam ve gösterişten uzak kıyafetleriyle hep birlikte Allah'a (cc) yöneldikleri bu mekânda özel bir ibadet yapılır. Buna **tavaf** denir. Söz konusu tavaf ibadeti Kâbe'nin etrafında yedi kez dönmekten ibarettir. Kâbe'nin etrafında bir dönüş ise **şavt** denir. Tavafa Kâbe'de Hacerülesved'in bulunduğu köşeden başlanır. **Hacerülesved**, "siyah taş" anlamına gelir. Bu taş, tavafın başlangıç yerini belirlemek maksadıyla Hz. İbrahim tarafından yerleştirilmiştir.⁶

Tavafa Hacerülesved'in olduğu yerden Kâbe sol tarafımıza alınarak başlanır ve saat yönünün tersinde Kâbe'nin etrafında dönülerek bir şavt tamamlanır. Her şavtın sonunda Hacerülesved'e yakın olanlar ona elini sürer, uzakta olanlar da onu selamlar. Her selamlamada **Bismillahi Allahu Ekber** deyip tavafa devam ederler. Tavaf tamamlandığında iki rekât tavaf namazı kılınır. Hac esnasında üç farklı isimde tavaf yapılır. **Kudüm tavafı**, hacın en başında yapılan sünnet bir tavaftır. **Ziyaret tavafı**, hacdaki son tavaftır ve farzdır. **Veda tavafı** ise Mekke'den ayrılmadan önce son yapılan sünnet bir tavaftır. Bu tavaflara ayrı isimler verilse de hepsi aynı şekilde yapılmaktadır.⁷

Görsel 2.5
Tavafa

Hacerülesved'den başlanır.

Bilgi Notu

Kâbe'nin diğer isimleri:

- Beytullah
- Beytü'l-Haram
- Kâbe-i Muazzama

Tavafa Hacerülesved'in olduğu köşeden, "Bismillahi Allahu Ekber" diyerek başlanır.

Kâbe etrafındaki her bir dönüş "şavt" denir.

Kâbe etrafında yedi defa dönülmesine "tavaf" denir.

Grafik Bilgi 2.3
Tavafın yapılışı

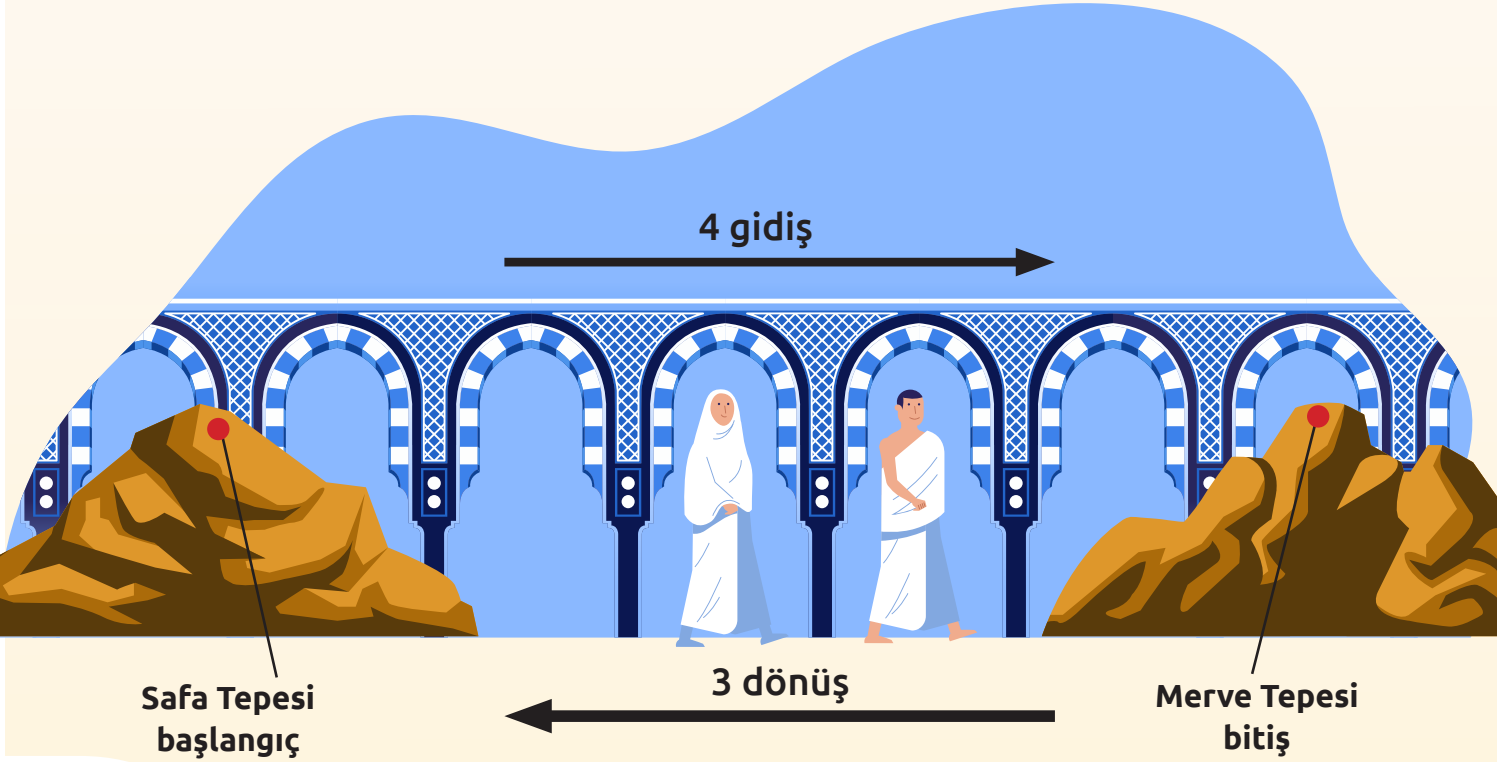
Bilgi Notu

Kâbe'de Hacerülesved'in tam karşısından bir su çıkmaktadır. Müslümanların önem verdiği bu suya zemzem denir. Hz. Peygamber, zemzem suyunun ne amaçla içilirse ona yarar sağlayacağını ifade etmiştir.

(bk. Müslim, Fedâilü's-sahâbe, 132.)

Hac ibadetinin önemli kısımlarından biri de saydır. **Say**, Mekke'deki Safa ve Merve tepeleri arasında gidiş dönüş şeklinde toplam yedi kez yürümektir. Say ibadetine Safa Tepesi'nden başlanır, Merve Tepesi'nde son verilir. Hac ibadetine ziyaret tavafının ardından say yapmak vaciptir.⁸

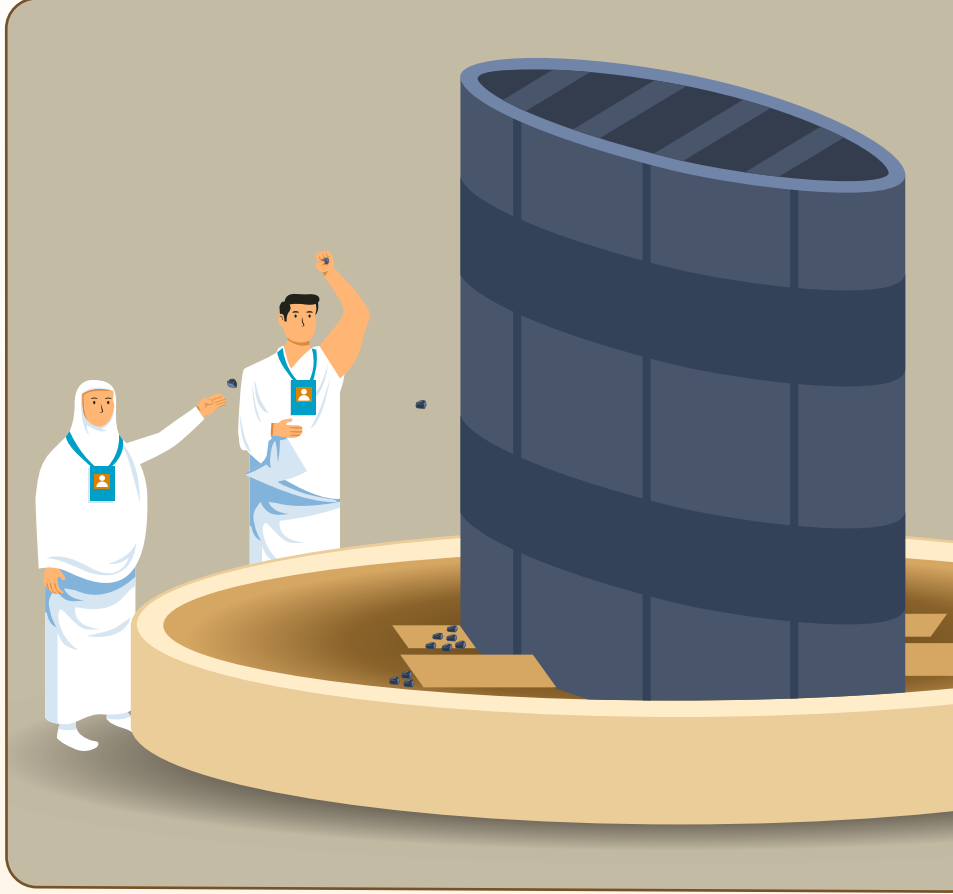
Grafik Bilgi 2.4
Say ibadetinin yapılışı

Haccın önemli rükünlerinden biri de **Arafat** vakfesidir. Arafat, Mekke'nin doğusunda bulunan bir mekândır. Arafat'ta vakfe, zilhicce ayının dokuzunda yani arefe günü öğle saatlerinde burada bulunup dua edilerek yapılır. Mutlak olarak **vakfe** kelimesi kullanıldığında kastedilen Arafat'taki vakfedir. Burada öğle ve ikinci namazları, öğle namazı vaktinde birleştirilerek kılınır. Hac ibadetini yerine getirmek isteyen kişi arefe günü öğle namazı vakti ile bayramın birinci günü sabah namazına kadarki süre içerisinde kısa süreliliğine de olsa Arafat'ta bulunmak zorundadır. Bunu yerine getirmeyen hacı adayının hac ibadeti tamamlanmış olmaz. Dolayısıyla Arafat'ta vakfe farz bir ibadettir.⁹ Nitekim Hz. Muhammed (sav) "**Hac Arafat'tır.**" buyurmuştur. (Nesâî, Menâsikü'l-hac, 203.)

Hac ibadeti esnasında yapılan ikinci bir vakfe ise **Müzdelif** vakfesidir. Arafat'tan sonra yine arefe gününün akşamında Müzdelife adı verilen bölgeye gidilir. Burada yatsı namazı vaktinde akşam ve yatsı namazları birleştirilerek kılınır. Dualar edilir, şeytan taşlamak için taş toplanır. Bu vakfeyi yapmak haccın vaciplerindendir.¹⁰

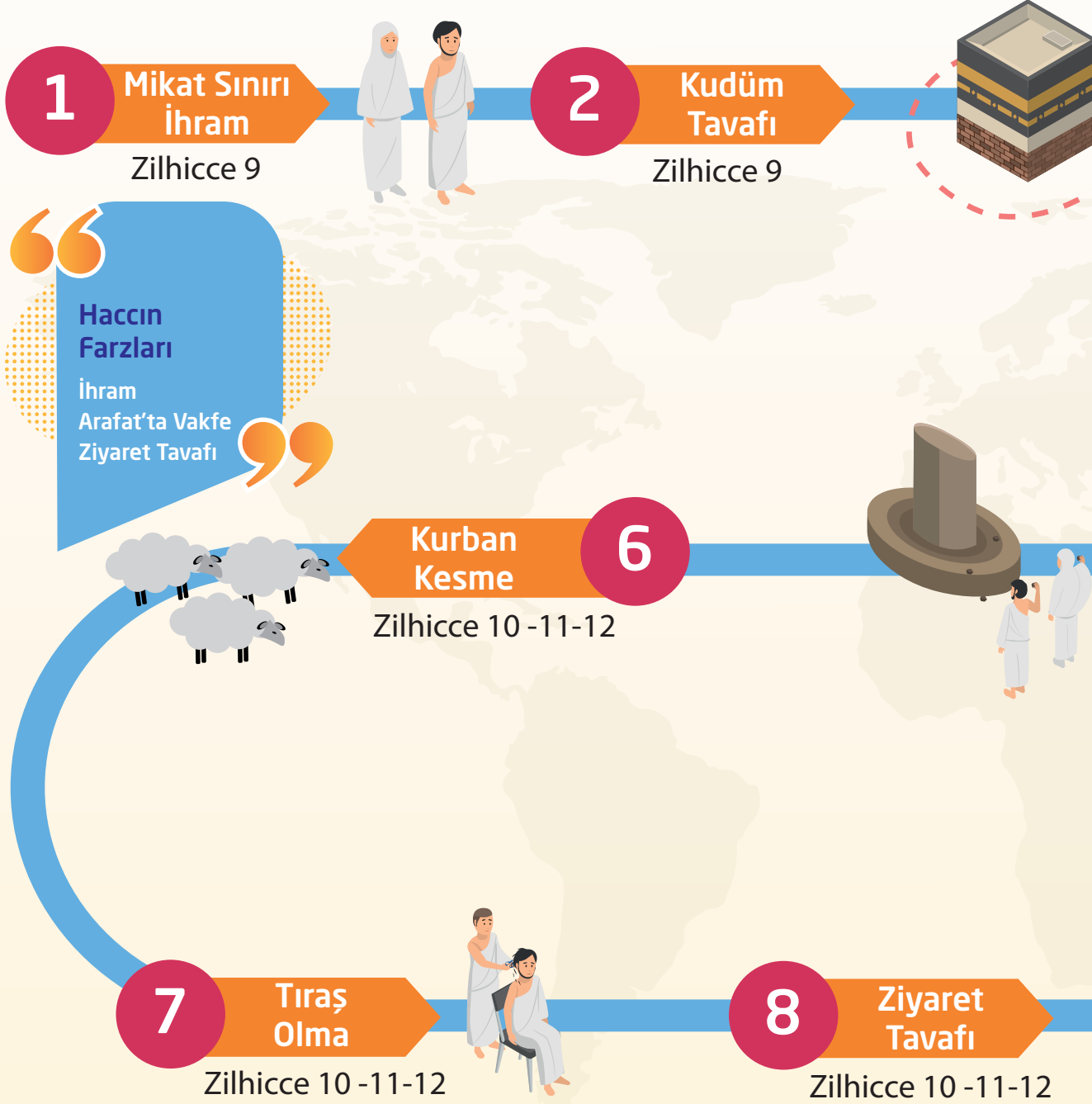
Müzdelif'e'den sonra şeytan taşlama ibadetini yerine getirmek için **Mina'ya** gidilir. Bu ibadet, Kurban Bayramı günlerinde cemre adı verilen yerlere yedişer taş atılarak yerine getirilir. Şeytan taşlama, sembolik bir ibadettir. İnsanın nefsinin kötülüklerinden uzaklaşacağına dair verdiği sözü temsil eder. Bu ibadet de vaciptir.¹¹

Hac ibadetinde bayramın ilk gününden itibaren kurban kesilir. Buna **hedy kurbanı** denir. Bayramın ilk günü şeytan taşlamanın ardından saç kesilerek ihramdan çıkılır. Ziyaret tavafları ile say de tamamlanınca hac ibadeti yerine getirilmiş olur.¹²

Görsel 2.6
Hacda
şeytan taşlama

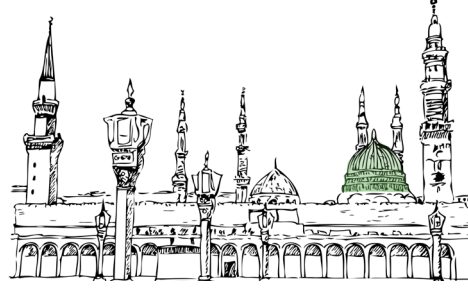
Hac

Bilgi Notu

Mescid-i Nebi diğer adıyla Mescid-i Nebevi Medine şehrinde ve hicretten sonra yapılan ilk mescittir. İçerisinde Hz. Peygamber'in kabri de yer almaktadır. Hac ve umre ibadetini yapan Müslümanlar, Medine'ye de giderek bu mescit ve kabri ziyaret ederler.

Uygulayalım

Kâbe'nin nasıl tavaf edileceğini canlandırınız. Tavaf esnasında telbiye de okuyunuz. Bunun için temsîlî bir Kâbe kullanabilirsiniz.

Ara Değerlendirme 2

Aşağıdaki metinde boş bırakılan yerleri, kutucuklarda verilen sözcükleri kullanarak uygun şekilde tamamlayınız.

Mina

ziyaret

şavt

Hacerülesved

vakfe

Kâbe

telbiye

say

mikat

tavaf

Ailesiyle hacca giden iki kardeş Ali ve Ayşe sınırında ihrama girdiler. Kâbe'ye gidecek olmanın heyecanı içerisinde büyük bir şevkle duasını okumaya başladılar. Babası onlara hacda yapacaklarını şöyle anlattı: "Kâbe'ye gidince taşından başlayarak Kâbe etrafında yedi kez döneceğiz. Buna adı verilir. Sonra haccın ilk farzını yerine getirmek üzere arefe günü Arafat'a gideceğiz. Burada dualar edip namaz kılacağız. Yapılan bu ibadete denir. Yine Müzdelife'deki ibadetlerimizin ardından bölgesine şeytan taşlamaya gideceğiz. En son tavafı ile say yapınca haccımız tamamlanacaktır."

UMRE VE ÖNEMİ

Umre, hac mevsimi dışında sırasıyla Kâbe'yi tavaf etme, say yapma, tıraş olduktan sonra ihramdan çıkma şeklinde yapılan ibadettir.¹³ Ömürde bir kere umre yapmak sünnettir. Yılda bir defadan fazla yapılabilir. Belirli bir zamanı yoktur, her vakit yapılabilir. Kur'an-ı Kerim'de **"Hacci ve umreyi Allah için eksiksiz yerine getirin..."** (Bakara suresi, 196. ayet.) buyrulmaktadır.

Umre yapmak isteyen kişi gusledip temizlendikten sonra mikat sınırında ihrama girer. Sonrasında iki rekât namaz kılıp "Allah'ım umre yapmak istiyorum, onu bana kolay kıl ve benden kabul eyle." diyerek niyet eder ve telbiye okumaya başlar.

Kâbe'ye gelince "Allah'ım, senin rızan için umre tavafı yapmak istiyorum. Onu bana kolaylaştır ve kabul eyle." diye niyet ederek umre tavafını yapar. Tavaf namazını kıldıktan sonra Safa Tepesi'ne gider, "Allah'ım senin rızan için Safa ile Merve arasında umre sayı yapmak istiyorum. Onu bana kolaylaştır ve kabul eyle." der. Safa ve Merve arasında yedi kez yürüyerek say görevini yerine getirir. Bundan sonra saçlarını tıraş ederek veya kısaltarak ihramdan çıkar.¹⁴

Hz. Peygamber umrenin faziletini bir hadisinde şöyle ifade etmiştir: **"İki umre, aralarında işlenen günahlara kefarettir..."** (Buhari, Umre, 1.)

	Hac farzdır.	Umre sünnettir.	
	Zilhicce ayında yapılır.	Hac zamanı dışında her zaman yapılabilir.	
	Senede bir defa yapılır.	Birden fazla yapılabilir.	
	Vakfe yapılır, şeytan taşlanır, kurban kesilir.	Vakfe, şeytan taşlama, kurban kesme yoktur.	

Grafik Bilgi 2.6
Hac ve umre arasındaki farklar

Ara Değerlendirme 3

1. Aşağıda verilen tablodaki kutucuklarda hac ve umre ile ilgili bilgiler verilmiştir. Kutucuklardaki numaraları kullanarak soruların cevaplarını yazınız. Aynı kutucuğu birden fazla soru için kullanabilirsiniz.

1 Vakfe yapılır.	2 Şeytan taşlama yoktur.	3 Kurban kesilir.
4 Yılda birden fazla yapılır.	5 Vakfe yoktur.	6 Say yapılır.
7 Şeytan taşlanır.	8 Kurban yoktur.	9 İhrama girilir.

a. Hangi numaralı kutucuklarda hacda yapılan uygulamalar verilmiştir?

b. Hangi numaralı kutucuklarda umrede yapılan uygulamalar verilmiştir?

c. Hangi numaralı kutucuklarda umrenin hac ibadetinden farkları verilmiştir?

2. “Ramazanda yapılan bir umre (sevap bakımından) hacca denktir.”

(Tirmizî, Hac, 95.)

Verilen hadiste umre ibadetine dair anlatılmak istenen nedir?

KURBAN İBADETI VE ÖNEMİ

Kurban, belli nitelikleri olan bir hayvanı belirli günlerde ibadet niyetiyle usulüne uygun bir biçimde kesmektir.¹⁵ Mali bir ibadet olan kurban, Allah'ın (cc) kullarına verdiği nimetlere karşı bir şükür ifadesidir. İnsanın Yüce Allah'a yaklaşmasına vesile olan bir görevdir. Günümüzdeki şekliyle Hz. İbrahim'e dayanır. İnananlar her kurban kesiminde Hz. İbrahim ve oğlu Hz. İsmail'in Allah'a (cc) vermiş olduğu

sözü fiilen yerine getirmiş olmaktadırlar. Bu bağlamda kurban, insanın Rabbi'ne olan bağlılığının bir göstergesidir.¹⁶ Nitekim Kur'an-ı Kerim'de “Onların ne etleri Allah'a ulaşır ne de kanları. O'na ulaşacak olan sadece sizin takvanızdır...” (Hac suresi, 37. ayet.) buyrulmuştur.

Soru-Yorum

Adak kurbanını İslam'da yardımlaşma anlayışıyla ilişkilendirerek açıklayınız.

Kişinin bir dilekte bulunup da isteğinin gerçekleşmesi hâlinde yapacağına dair Allah'a (cc) verdiği söz doğrultusunda kesilen kurban **adak kurbanı** denir.

Doğan çocuk için Allah'a (cc) şükür amacıyla kesilen kurban **akika kurbanı** denir.

Kurban bayramı günlerinde kesilen ve **vacip** olan kurbandır.

Hac ve umrede kesilen kurbanlara **hedy** denir.

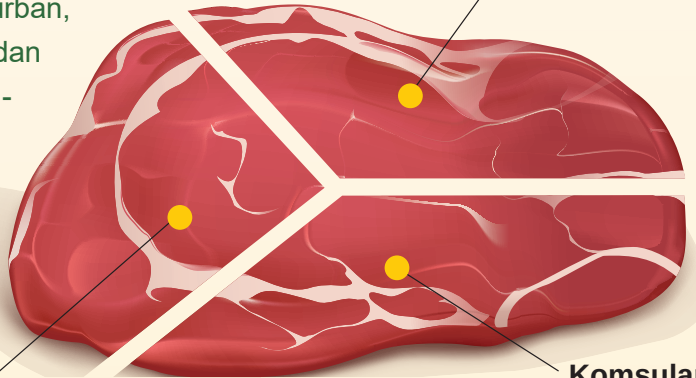

Herhangi bir sebeple kişinin Allah'a (cc) şükür için kestiği kurban **şükür kurbanı** denir.

Grafik Bilgi 2.7
Kurban çeşitleri

Kurban, yardımlaşma ve dayanışmanın bir örneğidir. Kişinin hem cimrilikten kurtulmasına hem de Allah (cc) rızası için harcama yapıp şükretmesine vesile olur. Hz. Peygamber de kurban ibadetinin önemi üzerinde durmuştur. Örneğin bir hadisinde “Âdemoğlu kurban günü Allah katında kurban kesmekten daha güzel bir amel işlemez. Kurban, kıyamet günü boynuzları, kılırları ve tırnaklarıyla (sevap olarak) gelir. Kurban, henüz kanı yere düşmeden, Allah tarafından kabul edilir. Bu sebeple kurban kesme konusunda gönlünüz hoş olsun, (bu iş size zor gelsin).” (Tirmizî, Edâhî, 1.) buyurmuştur. Kurban etini üçe taksim edip bir kısmını yoksullara, bir bölümünü akraba ve komşulara, kalanını ise aile fertlerine ayırmak uygundur.¹⁷

Aile fertleri

Komşular

Grafik Bilgi 2.8
Kurban etinin paylaşımı

Müslüman olmak

Akıllı olmak

Ergenlik çağına ulaşmış olmak

Hür olmak

Mukim olmak
(yolculuk hâlinde bulunmamak)Nisap miktarı mala sahip olmak
(Nisap, dinen zenginlik ölçüsü demektir.)**Grafik Bilgi 2.9**Kurban ibadeti için
gerekli şartlar

Kurban kesme günleri bayramın ilk üç günüdür. Kurbanın **Bismillâhi Allahu Ekber** diyerek Allah'ın (cc) adıyla kesilmesi gerekir. Koyun, keçi, sığır, manda ve deve kurban olarak kesilebilecek hayvanlardır. Küçükbaş hayvan sadece bir, büyükbaş hayvan ise en fazla yedi kişi tarafından kurban edilebilir. Kumes hayvanlarının kurban edilmesi caiz değildir. Kurbanlık hayvanların bir veya iki gözü kör, doğuştan kulaksız, dişlerinin yarıdan fazlası dökülmüş olmak gibi kusurlarının olmaması gerekir. Kurban edilecek hayvanlardan; devenin beş, sığır ve mandanın iki, koyun ve keçinin bir yaşını doldurmuş olmaları gerekir.¹⁸

Kurban, Alevi-Bektaşî geleneğinde yaygın olan ibadetlerden biridir. Canlı-cansız kurbanlar, içeri-dışarı kurbanlar şeklinde farklı isim ve içerikle yerine getirilen kurban ibadeti Alevilerin dinî hayatlarının önemli bir unsurudur. Bu kurbanların gelenekteki isimlendirmeye "tığlanması" (kesilmesi) şu şekildedir: Kurban edilecek hayvana tuz ve su verilir. Dede, besmele çekip tekbir getirir. Kur'an'dan kurbanla ilgili ayetleri okuyup kurban duası yapar.¹⁹

Kurban Tığlama Duası

"Fermân-ı Celîl, kurban-ı Halîl, itaat-ı (can-ı) İsmâîl, delîl-i Cebrâîl, şefaât-ı Nebî, kerem-i (Ali) velî, himmet-i pîr ola. Kurbanımız kabul ola, dergâh-ı Hakk'a yazılmış ola, hayır nimetlerimiz kabul ola muratlar hasıl ola dünyada kurban, ahirette Burak ola, dil bizden, nefes pîrden ola, kurban sahipleri kurbanlarından şefaât bula, münkür münafık mat ola, muhibbân-ı Ehl-i beyt şâd ola, kurbanımız kazaları, belâları, afetleri defetmiş ola..."

(Cenksu Üçer, Anadolu'da Alevi Ocakları ve Grupları, s. 335-336.)

Ara Değerlendirme 4

1. Kurban ibadetinin temel amacı nedir?

2. Kurban ibadetinin insan davranışlarına etkileri nelerdir?

BİR PEYGAMBER TANIYORUM: HZ. İSMAIL (as)

Hiz. İsmail, Kur'an ve hadislerde adı geçen peygamberlerdendir. Babası, kendisi gibi bir peygamber olan Hiz. İbrahim, annesi ise Hiz. Hacer'dir. Filistin bölgesinde dünyaya gelmiş, Mekke'de yaşamıştır. Kendisine ayrı bir ilahi kitap ya da sahife verilmemiştir. İsmail (as) ve ailesinin yaşadığı birçok olay daha sonra hac ve kurban ibadetlerinin bir parçası hâline gelmiştir.

Allah'a (cc) ok dua etmesine rağmen Hiz. İbrahim'in bir çocuğu olmamıştır. Hanımı Sare (ra) ocuk sahibi olmak için başka bir kadınla evlenebileceğine dair teklifte bulunmuştur.²⁰ Hiz. İbrahim, Hacer (ra) ile evlenmiş ve ondan Hiz. İsmail dünyaya gelmiştir.²¹

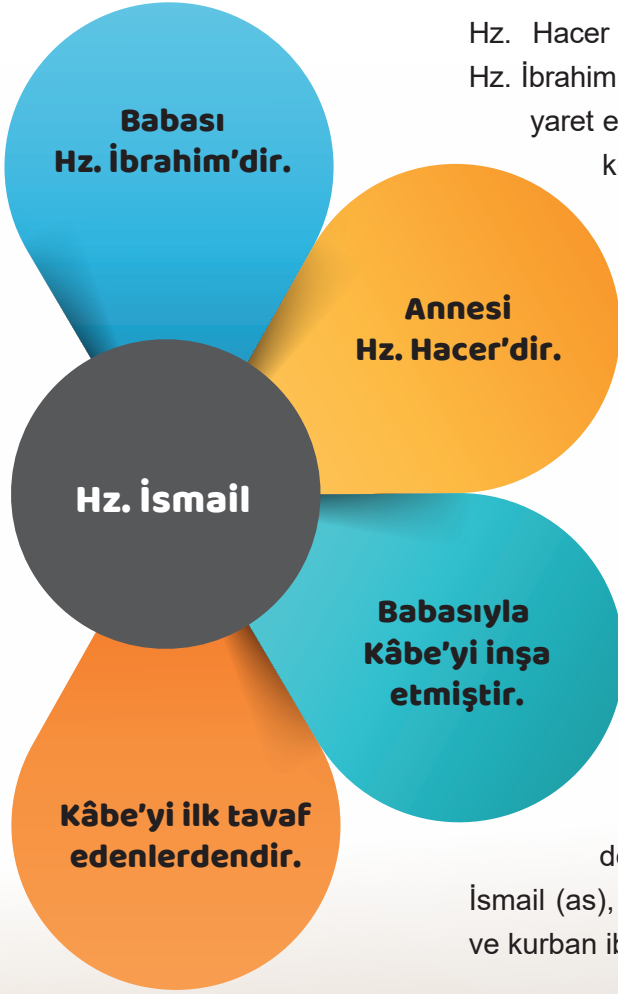
İsmail (as) dünyaya gelince Hiz. İbrahim'in evlenmesini kendisi tavsiye etmesine rağmen Hiz. Sare, İsmail'in (as) annesini evde istememeye başlamıştır. Daha sonra Yüce Allah, Hiz. İbrahim'e Hacer'i (ra) ve oğlunu uzak bir yere götürmesini emretmiştir.²²

Hiz. İbrahim, Allah'ın (cc) emriyle oğlu Hiz. İsmail'i ve annesini şu anda Kâbe'nin bulunduğu şehir olan Mekke tarafına götürür. Fakat geldikleri bu bölgede herhangi bir şehir ya da insan yoktur. Yani İbrahim (as), eşini ve oğlunu hiçbir insanın, ekinin ve suyun olmadığı ıssız bir  le bırakmıştır.²³

Hiz. Hacer ve oğlu yanında getirdikleri yiyecek ve suyla ihtiyaçlarını karşılasalar da bir süre sonra suları tükenmiştir. Oğlunun susuzluktan öleceği korkusuyla Safa ve Merve tepeleri arasında koşturarak su aramaya başlayan Hacer (ra), bu tepeler arasında yedi kere hızlıca gidip gelir. Merve Tepesi'ne gelince Hiz. İsmail'in ayağının dibinden bir suyun kaynadığını görür. Bu su, bugün zemzem adıyla bilinmektedir. Zemzem suyundan İsmail (as) ile annesi faydalanmış, ilerleyen zamanlarda yoldan geçen ve orada su bulunduğunu gören insanlar da bölgeye yerleşmişlerdir. Hiz. Hacer'in bu iki tepe arasındaki koşuşturması hac ve umre ibadetlerinde yapılan sayın ilk örneğidir.²⁴

Görsel 2.7
Hz. Hacer'in su aradığı
alanda yapılan say ibadeti

Grafik Bilgi 2.10
Hz. İsmail'in
hayatından notlar

Hız. Hacer ve İsmail (as) bir süre Mekke'de yaşamışlar, Hız. İbrahim de o bölgeye ara ara gelerek hanımı ile oğlunu ziyaret etmiştir. Fakat Yüce Allah, Hız. İbrahim'i farklı bir şekilde imtihan etmiş, rüyasında Hız. İsmail'i Allah (cc) için kurban etmesini emretmiştir. Yıllarca bir çocuğunun olmasını bekleyen İbrahim (as), Yüce Allah'ın bu emrini yerine getirmekte en ufak tereddüt göstermemiştir. Hız. İbrahim bu şekilde bir emir aldığını oğluna anlatınca Hız. İsmail de sabredip Allah'a (cc) itaatle "... Babacığım! Emrolunduğun şeyi yap. İnşallah beni sabredenlerden bulursun." (Saffat suresi, 102. ayet.) demiştir.

İbrahim (as) oğlunu kurban etmek için uzak bir bölgeye götürmüştür. İkisi de Allah'ın (cc) emrini yerine getirmek için teslimiyet gösterdiklerinde Yüce Allah, Hız. İbrahim'e kurban etmesi için rivayete göre bir koç göndermiştir. Hız. İbrahim de Allah Teala'nın emri üzerine gönderilen bu koçu kesmiştir. Böylelikle Hız. İbrahim ve İsmail (as), Allah'ın (cc) bu imtihanından başarıyla geçmişler ve kurban ibadetini yerine getirmişlerdir.²⁵

Kur'an'ın Diliyle

"Bir zamanlar İbrahim, İsmail ile beraber Beytullah'ın temellerini yükseltiyor (şöyle diyorlardı): Ey Rabb'imiz! Bizden bunu kabul buyur, şüphesiz sen işitensin, bilensin.

Ey Rabb'imiz! Bizi sana boyun eğenlerden kıl, neslimizden de sana itaat eden bir ümmet çıkar, bize ibadet usullerimizi göster, tövbemizi kabul et; zira tövbeleri çokça kabul eden, çok merhametli olan ancak sensin.

Ey Rabb'imiz! Onlara içlerinden senin ayetlerini kendilerine okuyacak, kitap ve hikmeti öğretecek, onları temizleyecek bir peygamber gönder. Çünkü üstün gelen, her şeyi yerli yerince yapan yalnız sensin."

(Bakara suresi, 127-129. ayetler.)

İsmail (as) biraz daha büyüdüğünde Allah'ın (cc) bir mucizesi olarak Hz. Sare'nin "İshak" isminde bir oğlu dünyaya gelmiştir.²⁶ O da kardeşi gibi bir peygamberdir.

Kur'an-ı Kerim'de Hz. İsmail'in babasıyla birlikte Kâbe'yi inşa ettiği anlatılmaktadır. Kâbe'nin yapımı bittikten sonra yine ilk tavaf eden de onlardır. Ayrıca hac ibadetini de ilk yerine getirenin bu iki peygamber olduğu söylenmektedir.²⁷ Hz. İsmail'in çok sayıda çocuğu dünyaya gelmiştir.²⁸ Son peygamber Hz. Muhammed de (sav) Hz. İsmail'in soyundan gelmektedir.²⁹

Ara Değerlendirme 5

1. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere, verilen kelimelerden uygun olanı yazınız.

Hz. Hacer

Hz. Eyyûb

zemzem

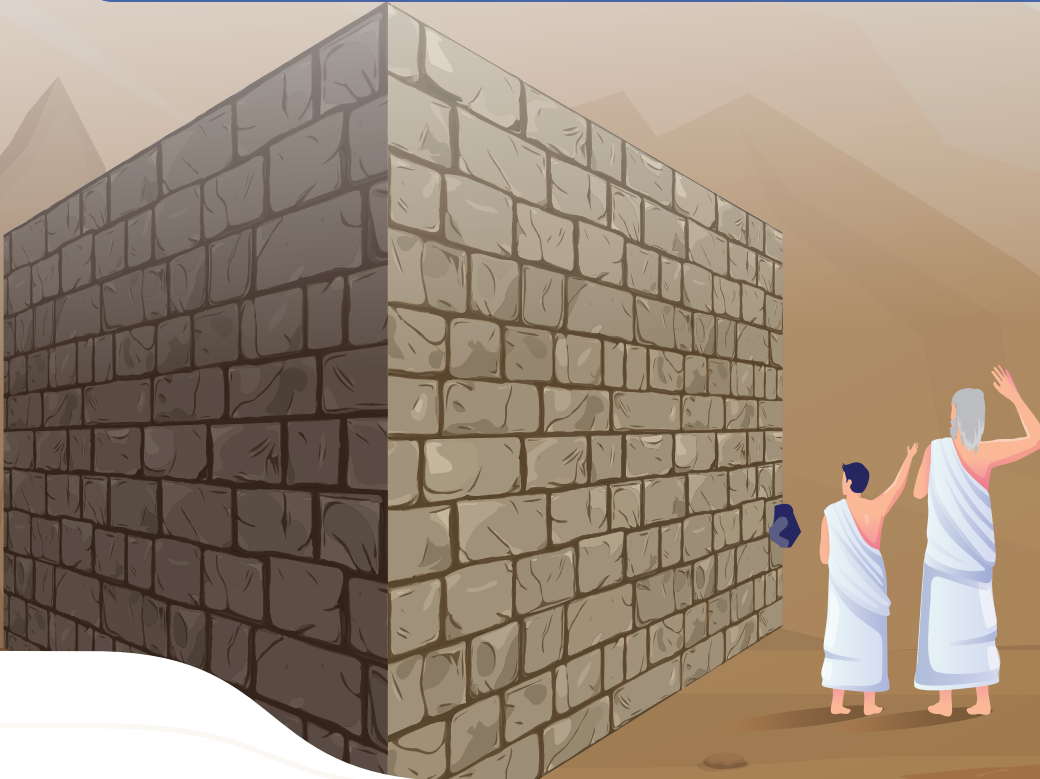
Hz. Muhammed (sav)

tevhit

Hz. İshak

Hz. İbrahim

- Hz. İsmail'in babası Kur'an'da adı geçen bir peygamberdir.
- Kardeşi aynı zamanda yaşayan bir başka peygamberdir.
- Bir mucize olarak Hz. İsmail'in ayağının dibinden kaynayan suya denir.
- Say ibadeti, Safa ve Merve tepeleri arasında su arayınca başlamıştır.

Görsel 2.8
İlk tavaf
(temsili)

BİR AYET TANIYORUM: ENAM SURESİ 162. AYET VE ANLAMI

Hiz. Âdem'den Hiz. Muhammed'e (sav) kadar tüm peygamberler, gönderildikleri topluma tevhit inancını tebliğ etmişlerdir. Tevhit, Allah'ın (cc) bir ve tek olması demektir.

Enam Suresinin 162. Ayetinin Okunuşu ve Anlamı

162. قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ.

162. De ki: "Benim namazım, (her türlü) ibadetim, hayatım ve ölümüm, hepsi âlemlerin Rabbi olan Allah (cc) içindir."

Enam suresinin 162. ayetinin okunuşunu bu karekoddan dinleyebilirsiniz.

Kur'an'dan Kavramlar

Enam: Sureye ismini veren bu kelime; koyun, deve, sığır gibi hayvanlara karşılık gelir.

Nüsük: Bu ifade, genel olarak tüm ibadetlere, özelde ise kurban ibadetine işaret eder.

(Kur'an Yolu Meâli, C 2, ss. 368, 496.)

Bir Demet Gül

Câbir b. Abdullah anlatıyor: Resulullah (sav) bir bayram günü kurban olarak iki koç kesti ve onları kibleye doğru yatırdığı zaman şöyle dedi:

“Ben hanif (hakka yönelmiş) olarak yüzümü gökleri ve yeri yaratana çevirdim, ben müşriklerden değilim. Şüphesiz benim namazım, kurbanım, hayatım ve ölümüm âlemlerin Rabbi olan Allah içindir. O'nun hiçbir ortağı yoktur. Ben bununla emrolundum ve ben Müslümanların ilkiyim. Allah'ım (bu kurban) sendendir ve Muhammed ile ümmeti tarafından senin (rızan) için sunulmuştur.”

(Ebu Davud, Dahâyâ, 3-4.)

Nitekim Hz. Muhammed (sav) de putlara tapan, onlar adına kurbanlar kesen müşriklere Yüce Allah'ın bir ve tek olduğunu bildirmiştir. Onları putlara tapmamaları, Allah'tan (cc) başkası adına kurban kesmemeleri ve tüm ibadetlerini yalnızca Yüce Allah'a yapmaları konusunda uyarmıştır. Enam suresinin 162. ayetinde de bu hususun dile getirildiği görülmektedir. Zira Hz. Peygamber'den inkârcılara karşı, namazının, kurbanının, tüm ibadetlerinin, hayatının ve ölümünün Allah (cc) için olduğunu söylemesi emredilmiştir. Böylece Müslümanlara da kulluk edebilecekleri tek varlığın Yüce Allah olduğu hatırlatılmıştır.

Görsel 2.9
Tüm ibadetler
Allah'a (cc) mahsustur.

Pusulam

Aşağıda verilen Enam suresinin 162. ayetinden çıkarılabilecek ilkeleri okuyunuz. Bu ilkeleri günlük hayattan örneklerle ilişkilendirerek bulgularınızı sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

- Âlemlerin Rabbi Allah'tır (cc).
- Allah (cc) bir ve tektir. O'ndan başka ilah yoktur.
- Sadece Allah'a (cc) kulluk edilmelidir.

Dolayısıyla bir kul, namazını kılarken, haccedip kurbanını keserken ve diğer tüm ibadetlerinde sadece Allah (cc) rızasını gözetmelidir. Her şeyi yoktan var edenin Allah (cc) olduğunu bilip O'ndan başkasına kulluk etmemelidir.³⁰

Uygulayalım

Enam suresinin 162. ayetini okuyunuz. Her tekrarda okuma hızınızı artırınız. Ayetin anlamı için de aynı uygulamayı yapabilirsiniz.

Ara Değerlendirme 6

1. Enam suresinin 162. ayetinin okunuşunu söyleyiniz.
2. Kutucuklarda verilen kelimeleri inceleyiniz.

Hz. İbrahim

tevhit inancı

Hz. İsmail

Hz. Muhammed (sav)

Mescid-i Nebevi

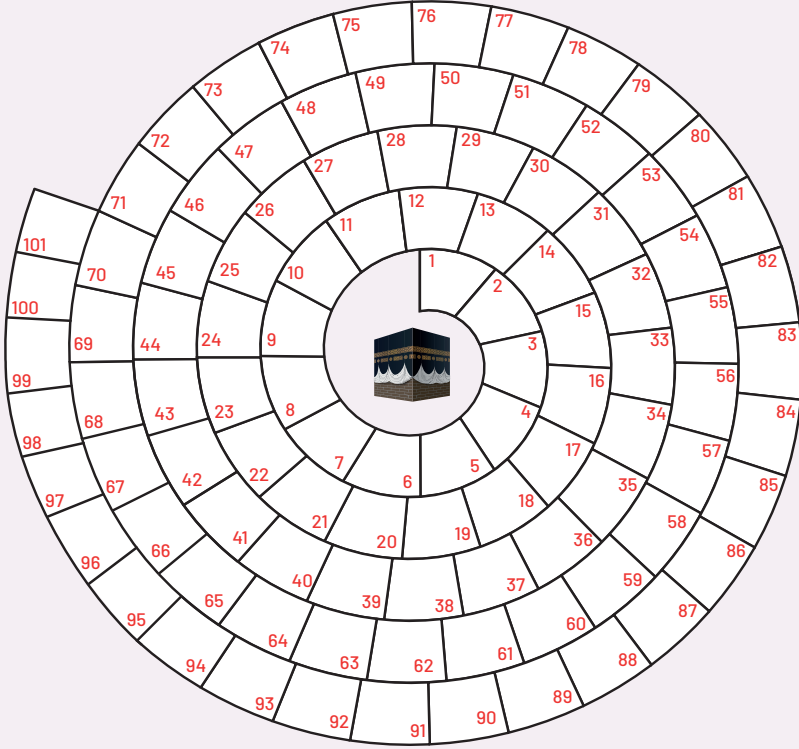
namaz

Enam suresinin 162. ayetiyle ilişkili kelimeleri yazınız.

Zekâ Küpü

Aşağıdaki “Hac ve Kurban” ünitesiyle ilgili soruların cevaplarını numaralarla belirtilmiş kutucuklara yazınız. Her cevabın son harfi, bir sonraki sorunun cevabının ilk harfini oluşturmaktadır.

- 1-3. Safa ve Merve tepeleri arasında gidip gelmek.
- 3-14. Bir Müslümana haccın farz olabilmesinin şartlarından biri.
- 14-19. Babası ile Kâbe'yi inşa eden peygamber.
- 19-25. “Buyur” anlamına gelen kelime.
- 25-28. Yeryüzünde inşa edilen ilk mabet, Beytullah.
- 28-37. 162. ayetinde ibadetlerin sadece Allah'a (cc) yapılacağından bahseden sure.
- 37-41. Hac veya umre ibadeti sırasında giyilen beyaz, özel kıyafet.
- 41-45. İhrama girilmesi gereken sınırlar.
- 45-49. 7 Şavt = 1 ----
- 49-52. Haccın hükmü.
- 52-57. Allah'ın (cc) Hz. Hacer ve oğluna ihsan ettiği kutsal su.
- 57-65. Arafat ile Mina arasındaki bölgenin adı.
- 65-72. Bir Müslümana haccın farz olabilmesi için girilmesi gereken çağ.
- 72-77. Belirli şartları taşıyan ve ibadet niyetiyle kesilen hayvan.
- 77-82. Peygamber mescidi, Mescid-i ----
- 82-88. Hz. İsmail'in babası.
- 88-91. Hacıların şeytan taşıdıkları ve kurban kestikleri bölge.
- 91-96. Hacıların vakfe yaptıkları bölge.
- 96-101. Allah'ın (cc) bir ve tek olmasını ifade eden kavram.

Ölçme ve Değerlendirme

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere, verilen kelimelerden uygun olanı yazınız.

H. Hacer

tevhit

hac

telbiye

kurban

H. Sare

umre

1. H. İsmail ve annesi günümüzde Kâbe'nin bulunduğu bölgede yaşamışlardır.
2. Kişinin ömründe bir kez yapması sünnettir.
3. Enam suresinin 162. ayetinde inancına vurgu yapılmıştır.
4. Hac ya da umre yapan kişilerin ortak olarak okudukları duaya denir.
5. Allah'a (cc) yakınlaşmayı sağlayan ibadeti, Müslümanlar arasındaki yardımlaşma ve dayanışma duygusunu da güçlendirir.

Aşağıda II. sütunda ünite de geçen bazı kavramlar, I. sütunda bu kavramların açıklamaları verilmiştir. Cümlelerin önündeki kutucuklara ilgili kavramın harfini getirerek eşleştiriniz.

I.

II.

6. Mikat sınırında giyilen giysi.

A. Adak

7. H. İsmail'in kardeşi.

B. Akika

8. Umrenin rükünlerinden biri.

C. Hedy

9. Müzdelife'de yapılan ibadet.

Ç. İbrahim

10. Bebek dünyaya gelince kesilen kurban.

D. İhram

E. İshak

F. Tavaf

G. Vakfe

Aşağıdaki cümlelerden doğru olanların başına “D”, yanlış olanların başına “Y” harfi yazınız. “Y” harfi koyduğunuz cümlelerin doğrusunu altındaki boşluğa yazınız.

11. () Belirli şartları taşıyan Müslümanlara hac ibadeti farzdır.

12. () Her türlü ibadet âlemlerin Rabbi Allah (cc) içindir.

13. () Haccın sadece iki farzı vardır.

14. () Umre sadece ramazan ayında yapılabilir.

15. () Kurban ibadeti cömertlik duygusunun gelişmesine katkı sağlar.

16. () Hz. İshak, Hz. İsmail'in babasıdır.

Aşağıda verilen tablodaki kutucuklarda hac, umre ve kurban ibadetleriyle ilgili kavramlar bulunmaktadır. Kutucuklardaki numaraları kullanarak soruların cevaplarını yazınız.

1	Hedy	2	Vakfe	3	Tavaf
4	İhram	5	Şavt	6	Adak
7	Akika	8	Şeytan taşlama	9	Say

17. Hac ibadetine özgü olan kavramlar hangi numaralı kutucuklarda verilmiştir?

18. Hac ve umrede ortak yapılan ibadetler hangi numaralı kutucuklarda verilmiştir?

19. Kurban çeşitleri hangi numaralı kutucuklarda verilmiştir?

Ölçme ve Değerlendirme

Aşağıdaki soruların cevabını boş bırakılan alanlara yazınız.

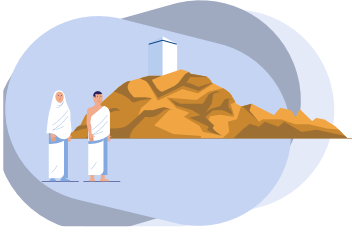
20. Haccın toplumsal faydaları nelerdir?

21. “Bir zamanlar İbrahim’e Beytullah’ın yerini hazırlamış ve (ona şöyle demiştik): Bana hiçbir şeyi eş tutma; tavaf edenler, ayakta ibadet edenler, rükû ve secdeye varanlar için evimi temiz tut.” (Hac suresi, 26. ayet.)

Bu ayete göre Allah’ın (cc) Harem bölgesinde yapılmasını istediği ibadetler nelerdir?

22. Hac ibadetinin yapıldığı mekânlar nerelerdir?

23.

Hac’a ilgili verilen görsellerin isimlerini yazınız ve bulundukları bölgede yapılan ibadetler hakkında bilgi veriniz.

24. Umre ve hac ibadeti arasındaki farklılıklar nelerdir?

25. Allah (cc), Hz. İbrahim’e rüyasında oğlunu kurban etmesini emretmiştir.
Hz. İbrahim, rüyasını oğluna anlattığında Hz. İsmail’in tepkisi ne olmuştur?

26. Enam suresinin 162. ayetinden çıkarılabilecek mesajlar nelerdir?

Aşağıdaki soruların doğru cevabını işaretleyiniz.

27.

Haccın Bireysel Faydaları

I. Manevi duyguları güçlendirir.

II. Ahiret bilinci kazandırır.

III.

Haccın Toplumsal Faydaları

IV. Farklı kültürlerin kaynaşmasını sağlar.

V.

VI. Birlik ve beraberlik duygusunu güçlendirir.

Bu tabloda boş bırakılan yerlere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

III

V

A) Sevinç ve üzüntülerin paylaşılmasını sağlar.

B) Sabır duygusunu güçlendirir.

C) Gurur, kibir gibi duyguların önüne geçer.

D) Alçak gönüllü olmayı öğretir.

Alçak gönüllü olmayı öğretir.

Gurur, kibir gibi duyguların önüne geçer.

Sevinç ve üzüntülerin paylaşılmasını sağlar.

Sabır duygusunu güçlendirir.

28. "Bu kılık içinde dünya, mümine, bütün renkleri, nakışları, hırsları, arzuları, öfkeleri, çatışmalarıyla yasaktır."

(Necip Fazıl Kısakürek, Hac'dan Çizgiler, Renkler ve Sesler, s. 97.)

Bu cümlede hacla ilgili belirtilen kavram aşağıdakilerden hangisidir?

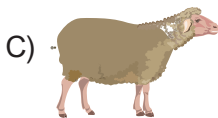
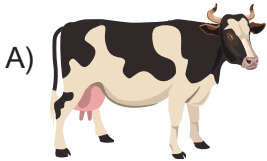
A) İhram

B) Say

C) Şavt

D) Tavaf

29. Aşağıdaki resimlerden hangisi kurban edilebilecek hayvanlardan biri değildir?

30. Büşra ile Feyza, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin sınavına hazırlanırken hac ünitesi ile ilgili bir oyun oynamaya karar verirler. Soru cevap adını verdikleri bu oyunun kuralları gereği cevap veren kişi yeni soruyu sorma hakkı elde edecektir. Karşısındakine soru yönelten, doğru ya da yanlış cevap veren kişi masanın üzerindeki renkli şekerlerden birini alacaktır. Şekerlikte sarı, pembe ve mor renkte şekerler vardır. Bunun için soru soran, bir tane sarı renkli; soruyu doğru cevaplayan, bir tane pembe renkli; yanlış cevap veren ise bir tane mor renkli şeker almış olacaktır.

Büşra: Hac nedir?

Feyza: Belli şartları taşıyan Müslümanların belirli bir vakitte, usulüne uygun şekilde Kâbe'yi ve çevresindeki kutsal mekânları ziyaret etmesidir.

Feyza: Hacıların şeytan taşılayıp kurban kestikleri bölgenin adı nedir?

Büşra: Müzdelife'dir.

Büşra: Haccın farzları nelerdir?

Feyza: Kurban kesmek, şeytan taşlamak, say yapmak.

Buna göre Büşra ve Feyza'nın aldığı şekerler hangi seçenekte doğru olarak verilmiştir?

A)

	Sarı Şeker	Pembe Şeker	Mor Şeker
Büşra	2	×	1
Feyza	1	1	1

B)

	Sarı Şeker	Pembe Şeker	Mor Şeker
Büşra	2	1	×
Feyza	1	2	×

C)

	Sarı Şeker	Pembe Şeker	Mor Şeker
Büşra	2	×	1
Feyza	1	×	2

D)

	Sarı Şeker	Pembe Şeker	Mor Şeker
Büşra	2	1	×
Feyza	1	1	1

31-33. soruları aşağıdaki metne göre cevaplayınız.

İbrahim ile Esmâ kardeşler, anne ve babalarıyla Şanlıurfa'daki Balıklı Göl Parkı'na gittiler. Babaları, onlara Allah'ın (cc) Hz. İbrahim'i ateşten koruduğuna dair kıssayı anlattı. İbrahim kendi adaşı olan bu peygamberin hikâyesini dinlemekten memnun olmuştu. Ablası Esmâ, "Babacığım bahsettiğin Hz. İbrahim oğlu ile birlikte Kâbe'yi inşa eden peygamber değil mi?" diye sordu. Evet kızım, dedi babası. Kâbe'nin adı geçince İbrahim, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde hac ve umre ibadetlerini öğrendiklerini söyledi. Babası, "Öyleyse anlatın bakalım, bu ibadetler hakkında ne biliyorsunuz?" dedi. Kardeşler şöyle cevap verdiler:

Esmâ: Babacığım hac ve umre farklı ibadetler. İkisi de Kâbe'de yapılıyor ancak aralarında bazı farklar var.

İbrahim: Ben de hacda Arafat'a gidildiğini biliyorum. Burada Müslümanlar toplanıp dua ediyorlar. Hatta biz her sene bu duayı televizyondan izliyoruz.

31. Aşağıdakilerden hangisi Esmâ'nın bahsettiği hac ve umre arasındaki farklardan biri değildir?

- A) Hac farz, umre sünnettir.
- B) Hac her zaman yapılır, umrenin belli bir vakti vardır.
- C) Vakfe ibadeti hacda yapılır.
- D) Umre; ihram, tavaf ve sayden ibarettir.

32. İbrahim'in söz ettiği Arafat'ta yapılan ibadetin adı ve zamanı hangisidir?

- A) Vakfe, Zilhicce ayının 10. günü
- B) Say, Zilhicce ayının 9. günü
- C) Vakfe, Zilhicce ayının 9. günü
- D) Say, Zilhicce ayının 10. günü

33. Esmâ, Hz. İbrahim'in bir oğlu ile Kâbe'yi inşa ettiğini söylemişti.

Hz. İbrahim'in bu oğlu kimdir?

- A) Eyyûb
- B) İshak
- C) İsmail
- D) Süleyman

Aşağıdaki Öz Değerlendirme Formu'nu doldurunuz.

ÖZ DEĞERLENDİRME FORMU				
Üniteye yer verilen ayet ile ilgili aşağıdaki ifadeleri okuyunuz. Bu ifadelerden yapabildikleriniz için "Evet", bir bölümünü yapabildikleriniz için "Kısmen", yapamadıklarınız için "Hayır" kutucuğunu işaretleyiniz.				
Sıra No	İfadeler	Evet	Kısmen	Hayır
1.	Enam suresinin 162. ayetini hatasız okudum.			
2.	Enam suresinin 162. ayetinin anlamını söyledim.			

Üniteyle ilgili daha fazla soru içeriğine
bu karekoddan ulaşabilirsiniz.

3. ÜNİTE AHLAKİ DAVRANIŞLAR

Ünitenin PDF'sine
bu karekoddan
ulaşabilirsiniz.

Ünite sunusuna
bu karekoddan
ulaşabilirsiniz.

Kavramlar

- Ahlak
- Değer
- Tutum
- Davranış

Bu Ünite Neler Öğreneceksiniz?

1. Güzel ahlaki tutum ve davranışlar
2. Örnek tutum ve davranışların birey ve toplumların ahlaki gelişimine olan katkısı
3. Tutum ve davranışlarda ölçülü olmaya özen gösterme
4. Ana hatlarıyla Hz. Salih'in (as) hayatı
5. Felak suresinin okunuşu ve anlamı

Hazırlık Çalışmaları

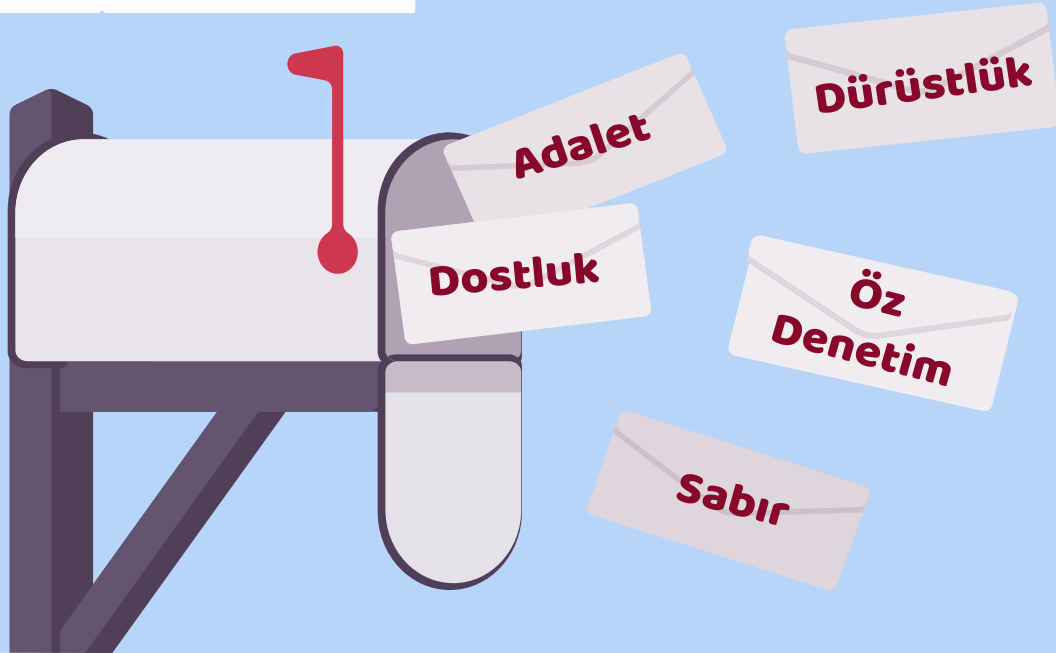
1. Güzel ahlaklı olmak kişiye neler kazandırır?
2. Herkes tarafından örnek gösterilen bir insandan nasıl davranışlar beklenir?
3. Sizce davranışlarda ölçülü olmak ne demektir?
4. Hz. Salih hakkında neler biliyorsunuz?
5. Felak suresi dışında koruyucu olarak bildiğiniz sure hangisidir?

GÜZEL AHLAKİ TUTUM VE DAVRANIŞLAR

Âlemde yalnızca insan için geçerli olan **ahlak**, kişiler arası ilişkileri düzenleyen kurallar bütünüdür.¹ İnsanlar bu kurallara uydukları ölçüde güzel ahlak sahibi olurlar. Sevgi, saygı, merhamet, doğruluk, dürüstlük, cömertlik gibi değerlerin yaşatıldığı bir ortamda yetişmek çok önemlidir. Çünkü bu değerler kişiliğin şekillenmesinde rol oynar.²

Ahlak evrensel bir olgudur. Ancak bir insanın yaşadığı toplumun kültürüne göre şekillenmiş ahlaki unsurlar da vardır. Bunlara **değer** denir. Birçok değer dinî kaynaklıdır. Muhtaçlara yardım etmek, küçükleri sevmek, büyükleri saymak, okumak, üretmek, konuksever olmak, yalan söylememek gibi davranışlar, özünü dinden alan değerlerdir.³ Her milletin ahlaki değeri birbirinden farklı olabilir. Yaşlılara saygı duymak evrensel bir ahlaki olgu iken el öpmek ülkemize mahsus bir değerdir.

İnsanlar toplumdaki değerlere göre davranışlarına yön verir. Kişinin karşılaştığı durumlara yönelik ortaya koyduğu eylemler **davranış** olarak nitelendirilir. Toplu ulaşım araçlarında yaşlı ve hamilelere yer vermek, misafiri uğurlarken ona eşlik etmek, kişiyi iyi ahlaklı kılacak davranışlardan bazılarıdır.

İslam, iyiliği emredip kötülükten sakındırmayı bir ilke olarak ortaya koyar. Kur'an-ı Kerim'de insanları iyiliğe yönlendiren pek çok ayet vardır. Güzel ahlaklı insanların Allah'ın (cc) sevgisiyle ödüllendirileceği şöyle haber verilir: “**O takva (haram ve günahlardan kaçınma hususunda gösterilen titizlik) sahipleri ki bollukta da darlıkta da Allah için harcarlar, öfkelerini yutarlar ve insanları affederler. Allah da güzel davranışta bulunanları sever.**” (Al-i İmran suresi, 134. ayet.)

Tutum, bireyin herhangi bir nesne ile alakalı duygu, düşünce, inanç ve davranışlarını belirleme eğilimidir. Tutumların oluşmasında aile ve çevre şartları önemlidir. Tutumlarımız değişebilir ve gelişebilir. Örneğin kişi isteklerine ulaşma noktasında kendisine yardımcı olan nesne veya şahıslara karşı olumlu bir tutum sergilerken aksi durumda olumsuz tutum takınacaktır.⁴

Hz. Peygamber yaşadığı toplumda insanların güvenini kazanmış ve el-Emin (güvenilir) ismiyle anılmıştır. Bunda kuşkusuz ahlakının güzelliği etkili olmuştur. İnsanların cennete girmesine en çok vesile olan amelin ne olduğu kendisine sorulduğunda Allah Resulü (sav) “**Allah'tan sakınmak ve güzel ahlak.**” (Tirmizî, Birr, 62.) diye cevap vermiştir.

Görsel 3.1
Ahlaki değerler

Adalet

Adalet; doğruluk, dengeli olma, hak sahibine hakkını verip suçluyu cezalandırma, her şeyin olması gerektiği yerde bulunması demektir.⁵ İnsanın başkalarına zarar vermeden kendi hakkını kullanması da adalet kapsamına girer.

Görsel 3.2
İslam, adaletle hükmedilmesini emretmiştir.

Her insanın doğuştan sahip olduğu haklar vardır. Adalet, bu hakların korunmasını sağlar. Adaletli olmak; başkasının canına, malına, namusuna, emeğine ve haysiyetine saygı duymaktır. Kur'an-ı Kerim'de Allah (cc), başta inananlar ve yöneticiler olmak üzere bütün insanların adaletle hükmetmesini emretmiştir. Bunun yanında işin ehline verilmesini ve emanetin yerine getirilmesini istemiştir.⁶

Adaletin bulunduğu her ortamda güven ve huzur vardır. Ailede, yönetimde, ticaretle, iş hayatında, mahkemede kısacası yaşamın her alanında adaletin gözetilmesi gerekir.

Ailede eşler birbirine ve çocuklarına karşı adil olmalıdır. Çocuklar arasında ayırım yapılmamalıdır. Yöneticiler sorumlu olduğu kişilere adaletli davranmalıdır. İşverenler işçilerinin haklarını güvence altına alıp maaşını zamanında ve eksiksiz vermelidir. Ticaretle uğraşanlar hile yapmamalıdır. Hayatı boyunca adaleti gözetken Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: “Yönettikleri insanlara, ailelerine ve sorumlu oldukları kişilere karşı adaletli davrananlar, Allah katında, Rahman'ın yanında nurdan minberler üzerinde ağırlanacaklar.” (Nesâî, Âdâbü'l-kudât, 1.)

Geçmişin İzinde

“Halife Hz. Ömer ile sahabeden Übey b. Kâ'b, bir meseleden dolayı mahkemelik olurlar. Hâkim (Zeyd b. Sâbit), Halife'nin oturması için yer açar ancak Hz. Ömer bunu kabul etmez. Mahkeme sırasında Hz. Ömer'in yemin etmesi gereken bir durum ortaya çıkar. Hâkim buna gerek olmadığını söyleyince Halife şöyle der: Ömer ile herhangi bir Müslüman aynı konumda olmadıkça Zeyd b. Sâbit hâkimlik görevini hakkıyla yerine getirmiş olmaz.”

(bk. Beyhakî, es-Sünenü'l-Kübrâ, C 10, s. 229.)

Dostluk

Birinin iyiliğini isteyen, onu gönülden seven ve aynı yolda olan kişiye **dost** denir.⁷ İnsanları birbirine bağlayıp kaynaştıran bir değer olan dostluk, güzel hasletler üzerine kurulmalıdır. Dost olacağımız kişi iyi bir ahlaka sahip olmalıdır. Hz. Peygamber “**Kişi, dostunun dini (ahlakı) üzerinedir.**” (Tirmizî, Zühd, 45.) buyurarak dostluğun davranışları ne ölçüde etkilediğini bize bildirmiştir.

Dostluk bağı birine duyulan sevgiyle başlar, saygı ve güven ise onu devamlı kılar. İslam dininde bütün inananlar dost ve kardeşler. Onlar aralarındaki bağa zarar verecek her türlü durumdan uzak dururlar. Birbirlerine yalan söylemez, incitici konuşmaz, küçümsemez, alay etmez ve kin tutmazlar. Yardıma ihtiyaç duyduklarında ise hiçbir özveriden kaçınmazlar. Hz. Peygamber bu konuyla ilgili bir hadiste “**Müslüman, Müslümanın kardeşidir. Hainlik yapmaz, yalan söylemez, zor durumda kardeşini yüzüstü bırakmaz...**” (Tirmizî, Birr, 18.) buyurmuştur. Müminlerin bir bedeninin organları gibi birbirlerinin acılarını hissetmeleri gerektiğini ifade eden Allah Resulü (sav), dostluğu sağlamlaştıracak davranışları teşvik etmiştir.⁸

Görsel 3.3
Dostluk
her yaşta
güzelidir.

Geçmişin İzinde

“Büyük insan ruhu dostlukta bulunan ve dost arayan ruhtur. Hiç kimseyi sevmeyenlerin ruhunun varlığından şüphe edildiği gibi, herkesi aynı hâlde sevenlerin samimiyetinden şüphe edilir. Yalnız sevdiği varlıkta kendi yarımını arayanlar samimi ve büyük ruhlardır.”

(Nurettin Topçu, Var Olmak, s. 81.)

Dürüstlük

Söz ve eylemde doğru olma **dürüstlük** kavramıyla ifade edilir.⁹ Dürüst insan; doğru sözlü, güvenilir, tutarlı, adaletli ve ölçülüdür. Yalan, zulüm, hile, aldatma, iftira, hak yeme, emanete ihanet gibi olumsuz davranışlardan ise uzaktır. İnsanın söz ve davranışlarında doğru olup yalandan, aldatmadan uzak durması hem birey hem toplum için gereklidir.

Bir Demet Gül

“Alışveriş yapanlar birbirlerinden ayrılmadıkları sürece (alışverişi kabul edip etmeme konusunda) serbesttirler. Eğer dürüst davranırlar ve (malın kusurunu) açıkça söylerlerse alışverişleri bereketlenir. Fakat kusuru gizler ve yalan söylerlerse (yaptıkları) alışverişin bereketi gider.”

(Ebu Davud, Büyü, 51.)

Soru-Yorum

Kamuya togru dersin togruyısan
Bulınmaz togruluk sen egriyisen

(Yunus Emre, Risaletü'n-Nushiyye, s. 194.)

Bu beyitten hareketle dürüstlüğü yorumlayınız.

(kamu: Halk, togru: Doğru, egri: Eğri.)

İslam dini insan haysiyetini zedeleyen her türlü kötü davranıştan uzak durulmasını emreder. Dürüstlük hayatın her alanında aranan bir değerdir. Kur'an-ı Kerim'de bu konuda bizi dürüst olmaya davet eden pek çok ayet vardır. Bir ayette Allah (cc) **“Ölçtüğünüz zaman tasta-mam ölçün ve doğru terazi ile tartın. Bu hem daha iyidir hem sonucu daha güzeldir.”** (İsrâ suresi, 35. ayet.) buyurur.

Öz Denetim ve Sabır

Kişinin herhangi bir müdahaleye maruz kalmadan davranışlarını disiplin etme becerisine sahip olmasına **öz denetim** denir. Öz denetimli insan; davranışlarını kontrol edebilir, bir işin sonunu düşünerek hareket eder, ölçülü ve makuldür.

Görev ve sorumluluklarını yerine getirir, isteklerini ise erteleyebilir. İnsan ilişkilerinde tutarlıdır, tepkilerini iyi kontrol eder, arkadaşlarıyla güvenli ilişkiler kurar. Her durumda olması gerektiği gibi davranır. Birinin ona görevlerini hatırlatmasına ihtiyaç duymaz.

Sabır, hoşla gitmeyen olaylar ve insanı zorlayan durumlar karşısında kişinin Allah'a (cc) sığınıp güvenmesidir.¹⁰ Sabırlı insan inançla beklemeyi bilir, vereceği kararlarda acele etmez. Yapacağı işlerin sonunu düşünerek hareket eder. Hastalık, afet, kayıp, başarısızlık gibi durumlarda isyan etmez. Etrafındaki in-

sanlara kırıcı davranmaz, öfkelenmez. Çabaları sonuçsuz kaldığında ümitsizliğe düşmez. Aksine tahammül gösterip sebat eder. Yüce Allah'a karşı kulluk görevlerini yerine getirirken ve günahlardan sakınırken de sabır gösterir.

Sabırlı insan, işlerini acele etmeden zamanı geldiğinde yapar. İsteddiği her şeye ulaşamayacağını bildiğinden hayal kırıklığına uğramaz. Yüce Allah'ın onu öbür dünyada sonsuz güzellikle ödüllendireceğini bildiği için bu dünyanın göz alıcı nimetlerine çok fazla gönlünü kaptırmaz. Uğradığı musibetler karşısında Hz. Peygamber'in **“... Kim sabrederse Allah ona dayanma gücü verir. Kimseye sabırdan daha hayırlı ve daha geniş bir ikram verilmemiştir.”** (Müslim, Zekât, 124.) hadisini hatırlayarak her daim ümitvar olur.

Görsel 3.4
İnsan sebat ederek hedefine ulaşır.

Saygı ve Sevgi

Bir başkasına gösterilen hürmet, incelik, özen ve ölçülü davranmaya **saygı** denir. Saygı hem birey hem toplum için önemli bir değerdir. Her insan yaşama hakkına sahiptir. Birinin diğeri üzerinde bir üstünlüğü yoktur. Duygu ve düşüncelerimiz, inancımız, değerlerimiz birbirinden farklı olabilir. İnsan, özünde kıymetli bir varlıktır. Kişi öncelikle kendine saygı duymakla birlikte yaratılan her varlığa bunu göstermek durumundadır.

Sevgi, bir kimseden veya bir şeyden hoşnut olmak demektir. Kişileri birbirine yaklaştırıp kaynaştıran bir değerdir. İnsani ilişkilerin kurulabilmesi için önemlidir. Sevgi; toplumda yardımseverlik, anlayış, iyilik, güzellik gibi değerlerin artmasına vesile olur.

İslam dininde kişi herhangi bir menfaat icabı değil, sırf Allah'ın (cc) rızasını kazanmak için sevilir. İnsanı değerli kılan budur. Nitekim Hz. Peygamber bu durumu bir hadiste şu şekilde ifade eder: “Allah Teala (kıyamet günü) şöyle buyurur: Nerede benim rızam için birbirlerini sevenler! Gölgem dışında hiçbir gölgenin olmadığı böyle bir günde onları kendi gölgemde gölgelendireceğim (Benim himayemden başka hiçbir himayenin olmadığı böyle bir günde onları, özel himayeme alacağım.).” (Ahmed b. Hanbel, Müsned, C 2, s. 338.)

Yüce Allah'ı seven, yarattığı her varlığı da sever. Yaratıcıya olan sevgimizin derinliği bütün mahlukata yayılır. Bu sevgiden dolayı sadece insanı değil tabiatı ve hayvanları da severiz. Yunus Emre bu sevgiyi şöyle ifade eder:

“Elif okuduk ötürü
Pazar eyledik götürü
Yaradılanı severiz
Yaradandan ötürü”¹¹

Görsel 3.5

Sevgi,
bizi birbirimize
bağlar.

Soru-Yorum

Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferi sırasında yanında devrin önemli âlimlerinden Kemalpaşazâde de bulunmaktaydı. Rivayete göre seferden dönüş sırasında Kemalpaşazâde'nin atının ayağından padişahın kaftanına çamur sıçramıştı. Bunun üzerine Yavuz Sultan Selim “âlimin ayağından sıçrayan çamurların hem süs hem de övünç vesilesi” olacağını söylemiştir. Yanındakilere de bu kaftanın ölümünden sonra sandukası üzerine örtülmesi vasiyetinde bulunmuştur.

(bk. Şerafettin Turan, “Kemalpaşazâde”, DİA, C 25, s. 238.)

“... Kuşkusuz âlimler peygamberlerin vârisleridir.” (Tirmizî, İlim, 19.)

Verilen hadisi de dikkate alarak Yavuz Sultan Selim'in davranışını âlimlere saygı açısından yorumlayınız.

Sorumluluk

Kişinin tutum ve davranışlarının sonuçlarını üstlenmesi **sorumluluk** kavramıyla tanımlanır. İnsan akıl ve irade sahibi bir varlıktır. Dolayısıyla yaptıklarından sorumlu tutulacaktır. İnsana verilen sorumluluk onun gücü nispetindedir ve bununla birlikte kendine karşı görevleri vardır. Kişinin ruh ve beden sağlığını koruması, yeteneklerini iyilikte kullanması, helal beslenmesi, kötü alışkanlıklardan uzaklaşması onun kendine ve yaratıcısına olan borcudur. Bunun yanında insanın kendisi dışında sorumlu olduğu başka varlıklar da vardır.

Allah (cc)

İnsanın yaratılış gayesi kul olmaktır. Bundan dolayı kişi Yüce Allah'a gönülden inanmak ve O'na ibadet etmekle mükelleftir. O'nun emirlerini yerine getirmeli ve yasakladıklarından kaçınmalıdır. Verdiği nimetlere şükretmeli ve O'ndan yardım dilemelidir.

Aile

Anne babanın çocuklarına sevgiyle yaklaşması, güzel isim ve terbiye vermesi, onların ihtiyaçlarını karşılaması, aralarında ayırım yapmaması öncelikli görevlerindendir. Çocukların ise anne babalarına karşı iyilikte bulunmaları, incitici konuşmamaları, rızalarını almaları ve saygıda kusur etmemeleri gerekir.

Akrabalar

Akrabaların birbirine muhabbet beslemesi, maddi manevi yardımda bulunması, karşılıklı ziyaretleşmelerde bulunmaları, güzel sözlü ve güler yüzlü olmaları da sorumluluk kapsamındadır.

Toplum

Sosyal bir varlık olan insanın içinde yaşadığı topluma karşı çeşitli sorumlulukları bulunur. Saygılı olmak, ihtiyacı olana ilgi göstermek, hakka riayet etmek, kamu malını korumak, helal kazanç sağlamak, ortak kullanım alanlarında payımıza düşenle yetinmek bunlardan bazılarıdır.

Tabiat

Yeryüzü her şeyiyle insanın emrine verilmiştir. Allah (cc) tabiatı mükemmel bir uyumda yaratmıştır. Bu ahengi israf ederek, ağaçları keserek, ormanları yakarak, bitki ve hayvanlara zarar vererek bozmamak gerekir. Doğa, canlı cansız her varlığıyla çok kıymetlidir. Bundan dolayı her insan doğaya karşı duyarlı olmalıdır.

Grafik Bilgi 3.1

Sorumlu olduğumuz varlıklar

Vatanseverlik

İnsanın doğduğu ve içinde bağımsız olarak yaşadığı toprağa **vatan** denir. Özgürce, huzur ve güven içinde yaşamak ancak bağımsız bir ülkeyle mümkündür. İbadetlerin rahatça yerine getirilebilmesi, kültür ve geleneklerin sonraki nesle rahatça aktarılabilmesi bağımsız bir vatanda mümkün olabilir. Vatan sadece toprağıyla değil, içinde barındırıp yaşattığı maddi manevi değerlerle de kutsaldır. Yurdun her köşesinde dalgalanan Türk bayrağı ve okunan ezanlar bunun en güzel örneğidir.

Vatansever olmak, bireyin yaşadığı ülkeyi sevmesini ve ona faydası dokunacak davranışlarda bulunmasını gerektirir. Vatansever insan; ülkesi içinde yaşayan herkesi din, dil, mezhep ve ırk ayrımı yapmadan sever. İslam dini, vatan uğruna her türlü fedakârlığı göstermeyi kutsal bir görev saymıştır. Dinin, dilin, canın, malın ve namusun muhafaza edilmesi vatan sevgisinin göstergelerindendir.¹²

İnsan doğup büyüdüğü şehri ve ülkesini herhangi bir neden olmaksızın sever. Hz. Peygamber doğduğu şehir Mekke'yi çok se verdi. Memleketine olan muhabbetini Mekke'nin fethi sırasında şöyle dile getirmiştir: "(Ey Mekke!) Vallahi sen Allah'ın en hayırlı ve O'na en sevimli olan beldesisin..." (Tirmizî, Menâkıb, 68.)

Vatan sevgisi genellikle ülkelerin zor duruma düştüğü zamanlarda kendini belli eden bir duygudur. Vatanımızı koruyup yaşatmak adına nice isimsiz kahramanlar canlarını feda etmekten çekinmemiştir. Mehmet Akif, Çanakkale şehitlerine seslendiği şiirinde onları şu mısralarla selamlamıştır.

"Yaralanmış temiz alnından, uzanmış yatıyor,
Bir Hilâl uğruna, yâ Rab, ne güneşler batıyor!
Ey, bu topraklar için toprağa düşmüş, asker!
Gökten ecdâd inerek öpse o pâk alnı değer"¹³

Görsel 3.6
Vatan sevgisi
imandan gelir.

Görsel 3.7
Paylaşmak iyi hissettirir.

Yardımseverlik

Zekât, sadaka, kurban gibi ibadetlerde sıkça dile getirilen yardımseverlik İslam dininde önemli bir yere sahiptir. İslam her güzel davranış gibi yardımseverliği de emreder. Yüce Allah; yetim ve öksüze, yoksula, yolda kalmışlara, yaşlıya, borcu olana yardımcı olmamızı ister. Kur'an-ı Kerim'de **"Her birinize ölüm gelip 'Rabb'im! Ne olur bana azıcık daha süre tanısan da gönüllü yardımlarda bulunsam ve iyi kişilerden olsam!'** diye yalvarmadan önce size verdiğimiz rızıklardan başkaları için de harcayın." (Münâfikûn suresi, 10. ayet.) buyrularak kazancın bir kısmının başkalarıyla paylaşılması istenmiştir.

İsar

Kişinin, kendi ihtiyacı varken başkalarına yardımda bulunarak özverili davranması, onları kendisine tercih ederek fedakârlık yapmasıdır.

(Dinî Terimler Sözlüğü, s. 175.)

İnfak

Allah'ın (cc) rızasını kazanmak için insanın kendisine verilen malların şükrünün bir göstergesi olarak O'nun emrettiği yerlere harcama yapması, **bağışta bulunmasıdır.**

(Dinî Terimler Sözlüğü, s. 170.)

Sadaka

Allah (cc) yolunda harcama, Allah (cc) rızası için fakirlere yapılan karşılıksız yardım ve her türlü iyiliktir.

(Dinî Terimler Sözlüğü, s. 315.)

Grafik Bilgi 3.2
Kur'an'da yardımseverlik kavramları

İhtiyacı olana yardım etmek hem insani hem de ahlaki bir görevdir. Yardımın sadece maddi olarak yapılması gerekmez. Yetimin başını okşamak, taziyede bulunmak, hastaya şifa dilemek, sıkıntısı olanın derdini dinlemek, yaşlıların ihtiyaçlarını gidermek gibi davranışlar manevi yardımlaşmadır. Hz. Peygamber ihtiyaç sahibine yardımda bulunmayı sadaka olarak nitelendirmiştir: **"Allah için size sığınan kimseye sığınak olun. Allah için isteyen kimseye verin. Sizi davet edene icabet edin, size bir iyilik yapana karşılığını verin. Eğer onun karşılığını verecek bir şey bulamazsanız karşılıklıta bulunduğunuza kanaat getirinceye kadar ona dua edin."** (Ebu Davud, Zekât, 38.)

Ara Değerlendirme 1

1. Aşağıdaki tabloda güzel ahlak konusuyla ilgili bazı davranışlar bulunmaktadır. Kutucuklardaki numaraları kullanarak soruların cevaplarını yazınız.

1 Savurganlıktan kaçınmak	2 Haksızlık etmek	3 Yalan söylemek
4 Saygı duymak	5 Kalp kırmak	6 Dürüst olmak
7 Cimri olmak	8 Emaneti korumak	9 İftira atmak
10 Yardımsever olmak	11 Sorumsuz olmak	12 Vatansever olmak

- a. Kutucuklardan hangileri güzel ahlaka uygun tutum ve davranışlardır?
- b. Kutucuklardan hangileri ahlaki olmayan tutum ve davranışlardır?

2. “İşte (baskılara karşı) sabretmelerinden ötürü onlara mükâfatları iki defa verilecektir. Onlar kötülüğü iyilikle savarlar, kendilerine verdiğimiz rızıktan da Allah rızası için harcarlar.” (Kasas suresi, 54. ayet.)

Bu ayette bahsedilen ahlaki davranışlar nelerdir? Yaşamınızdan örnekler vererek açıklayınız.

Güzel Ahlakın Birey ve Topluma Katkısı

İslam dini, bireyin yaşamını Kur'an ve sünnette belirtilen örnek tutum ve davranışlar çerçevesinde şekillendirmesini ister. Çünkü Allah'ın (cc) rızasına uygun iş ve fiillerde bulunmak, kişinin hem dünya hem ahiret hayatını güzelleştirir. Hz. Peygamber'in “Doğruluktan ayrılmayın. Çünkü doğruluk (insanı) iyiliğe, iyilik de cennete götürür...” (Müslim, Birr, 105.) hadisi, konuyla ilgili olarak bizlere bir rehber niteliğindedir.

Görsel 3.8
Hayatı güzelleştirmek bizim elimizdedir.

Soru-Yorum

“Kim dine ve dünyaya yararlı bir iş yaparsa kendi iyiliği için yapmış olur, kim de kötülük işlerse kendi aleyhine işlemiş olur...”

(Fussilet suresi, 46. ayet.)

Bu ayeti güzel ahlaki tutum ve davranışların bireye katkısı açısından yorumlayınız.

Kişinin örnek tutum ve davranışlar sergilemeye çalışmasındaki en temel amaç, Rabb'inin rızasını kazanmaktır. Bununla beraber hayatındaki iyilikleri çoğaltan bir kişi ahlaken güzelleşir. Böylece daha huzurlu ve mutlu bir yaşam sürer.

Adaletin, vatanseverliğin, sorumluluk bilincinin, yardımseverliğin, dostluk ve kardeşliğin hâkim olduğu toplumlar, daima birlik ve beraberlik içinde yaşar. Herkesin birbirine saygı duyduğu, birbirinin hakkına riayet ettiği bir toplumda kişiler de güven duygusuyla hareket eder.

Geçmişin İzinde

Kültürümüzdeki örnek tutum ve davranışların en güzellerinden biri “askıda ekmek” uygulamasıdır. Buna göre maddi durumu iyi olan kişiler ekmek aldıklarında fazladan birkaç ekmek parası daha öderdi. Satıcı parası ödenen ekmekleri ayrı bir yere koyar, ihtiyaç sahipleri geldiğinde onlara ekmeklerini buradan verirdi. İhtiyaç sahibi de sadece kendine yetecek kadarını alır, diğerlerinin de hakkına riayet ederek fazlasını istemezdi. Ayrıca maddi durumu iyileştiğinde de yapılan iyiliği unutmaz, o da bu uygulamaya katkıda bulunurdu. Osmanlı döneminde başlatılan bu gelenek günümüzde hâlen sürdürülmektedir.

(bk. Hadislerle İslam, C 5, s. 66.)

İslam dini gerek bireyi gerekse toplumsal düzeni olumsuz etkileyecek her türlü davranışı yasaklar. Allah (cc) kötülükte ısrar eden toplumların akıbetini de bizlere bildirmiştir. Zira Kur'an'da ölçü ve tartıyı doğru yapmayıp adaletten ayrıldığı için helak olan kavimlerden bahsedilmektedir. Dolayısıyla örnek tutum ve davranışlarda bulunmak hem bireye hem de topluma fayda sağlamaktadır.¹⁴

Uygulayalım

Kültürümüzdeki örnek tutum ve davranışlarla ilgili uygulamaları araştırıp not ediniz. Alınan notları düzenledikten sonra arkadaşlarınızla paylaşınız.

Davranışlarda Ölçülü Olmak

Bireyin hem dünya hem de ahirette mutlu olabilmesi için tutum ve davranışlarında ölçülü davranması gerekir. Davranışlarımız iyi ve ahlaka uygun olsa da bunlarda aşırıya gitmek insanı zarara uğratabilir. Örneğin arkadaşlarımızla yardımlaşmak güzel bir davranıştır. Fakat kişi tüm vaktini arkadaşlarına yardım ederek geçirip kendi sorumluluklarını yerine getirmese bu güzel davranış başka konuda zarara neden olabilir. Aksine sadece kendi işini yapıp başkalarına yardım etmemek de güzel bir davranış değildir. Dolayısıyla kişi bir taraftan arkadaşlarına yardımcı olurken diğer yandan sorumluluklarını yerine getirmelidir. Kısacası iyi de olsa davranışlarda ölçülü olunmalıdır.

Görsel 3.9
Zamanı verimli
kullanmak önemlidir.

İslam dini ahlak, ibadet ve günlük hayatımızdaki her alanda insanın orta yolu tutmasını tavsiye etmiştir. Hz. Peygamber, ibadette de ölçülü davranmasını istemiş, aşırılığa karşı çıkarak şöyle buyurmuştur: “Din kolaylıktır.

Bir kişi gücünün üstünde ibadete kalkışırsa din karşısında aciz kalır. Bunun için aşırıya kaçmayın, dosdoğru yolu tutun ve (salih amellerden alacağınız mükâfattan ötürü) sevinin. Sabah, akşam ve gecenin bir kısmında (dinç olduğunuz vakitlerden) yararlanın (ki taat ve ibadetinize devam edin).” (Buhari, İman, 29.) İbadetlerimizde dahi aşırı gitmememizi tavsiye eden İslam, davranışlarda da aynı şekilde ölçülü olunmasını istemiştir. Sonuçta her işte aşırıya gitmeden ölçülü davranmak en doğru yoldur.

Soru-Yorum

Ödevlerinize ve ailenize ayıracağınız vakit arasında nasıl bir denge kuralıyorsunuz? Yorumlayınız.

Bir Demet Gül

“Ey insanlar! Allah karşısında takva sahibi (sorumluluğunuzun bilincinde) olun ve dünyevi isteklerinizde ölçülü davranın. Çünkü hiç kimse kendisi için takdir edilen rızkını yiyinceye kadar ölmeyecektir, rızkı gecikse bile! Öyleyse Allah karşısında takva sahibi olun ve dünyevi isteklerinizde ölçülü davranın. Helal olanı alın, haram olanı terk edin.”

(İbn Mâce, Ticâret, 2.)

Ara Değerlendirme 2

Mali asıllı bir futbolcu. 20'li yaşlarında İslam'ı kabul eden sporcu, fakir çocuklardan etkilenecek onlar için bir vakıf kurdu. Kurduğu köy ile yüzlerce çocuk için umut oldu. İspanya'da bir caminin yıkılmasını engelleyip caminin bulunduğu yeri satın aldı ve bu yeri Müslümanlara devretti.

1. Frederic Oumar Kanoute'nin (Frederik Omar Kanute) örnek davranışları kendisine nasıl bir fayda sağlamış olabilir? Tartışınız.
 2. Frederic Oumar Kanoute'nin örnek tutum ve davranışlarının topluma etkileri nelerdir?
-
3. Futbolcunun bu tavrından yola çıkarak kendi yaşantınızda ölçülü davranmak için neler yapmanız gerektiğini anlatınız.
 4. Aşağıdaki görselleri inceleyerek davranışlarda ölçülü olmanın önemini kısaca yazınız.

BİR PEYGAMBER TANIYORUM: HZ. SALİH (as)

Hiz. Nuh peygamberin soyundan gelen Salih (as), Semud kavmine gönderilmiştir.¹⁵ Kur'an-ı Kerim'de adı geçen peygamberlerden biridir.¹⁶ Kendisine ayrı bir kutsal kitap verilmemiştir.

Hiz. Salih'ten önce Hiz. Hud'un peygamber gönderildiği Âd kavmi, inkârlarından dolayı helak olunca bölgeye Semud kavmi hâkim olmuştur. Bu topluluk Medine ile Şam şehirleri arasında Hicr adı verilen bir bölgede yaşamıştır. Bu yüzden Kur'an'da onlardan **ashabü'l-hicr** şeklinde bahsedilir.¹⁷ Kur'an-ı Kerim'de bu topluluğun dağlardan yontulmuş evler yaptıkları anlatılmaktadır.¹⁸

Güçlü ve zengin bir topluluk olan Semud kavmi, başlangıçta Allah'ın (cc) birliğine, ahirete ve peygamberlere inanan bir topluluktu. Ancak zamanla bu kavim doğru yoldan uzaklaşmış ve bozgunculuk çıkarmaya başlamıştır. Bunun üzerine Yüce Allah, onlara doğru yolu göstermek için Hiz. Salih'i peygamber olarak göndermiştir.¹⁹ Salih (as), kavmi içinde hastalara ziyarette bulunan, yoksullara yardım eden bir kişi olarak tanınmıştır.

Hiz. Salih, peygamber olduktan sonra halkını Allah'ın (cc) birliğine inanmaya, O'na kulluğa davet etse de uzun bir süre ona iman eden olmamıştır. Tebliğine devam ederken halk ondan kendisinin peygamber olduğunu kanıtlayacak bir mucize getirmesini isteyince Yüce Allah, Hiz. Salih'e mucize olarak bir deve gönderir. Bu devenin mucizevi özelliği öncelikle bir kayadan çıkmasıdır. Diğer özelliği ise bir gün kavmin tükettiği kadar çok su içip ertesi gün ise halka içtiği su kadar süt vermesidir.²⁰ Hiz. Salih, deveden bu şekilde faydalanıp onu asla öldürmemeleri konusunda kavmini şöyle uyarmıştır: **"Ey kavmim! Allah'a kulluk edin. Sizin için O'ndan başka bir ilah yoktur. Gerçekten size Rabb'inizden (benim peygamber olduğumu gösterecek) açık bir delil geldi. İşte size bir mucize olarak Allah'ın şu devesi! Bırakın onu da Allah'ın mülkünde yesin, içsin. Sakın ona bir kötülük etmeyin. Yoksa sizi elem dolu bir azap yakalar."** (Araf suresi, 73. ayet.)

Görsel 3.10
Kayalara oyulan
evler (temsili)

**Semud kavmine
gönderilmiştir.**

**Mucizesi
kayadan çıkan bir
devedir.**

Hz. Salih

**Kutsal kitap
gönderilmemiştir.**

**Kavmi,
Kur'an'da
ashabü'l-hicr
şeklinde anılır.**

Deve mucizesinden sonra Hz. Salih'e az da olsa iman eden bir topluluk olmuştur. Deve de bir süre bu toplulukta bir gün su içip diğer gün süt vererek yaşamıştır. Su içtiği için devenin varlığına tahammül edemeyen inkârcılar bu deveyi kesmişlerdir. Hatta Hz. Salih'i ortadan kaldırmak istemişlerse de Allah (cc), peygamberini korumuştur.²¹

Hz. Salih'in (as) önceden uyardığı Semud kavmi deveyi kesince Allah Teala tarafından gazaba uğramıştır. Kur'an'da bu kavmin korunç bir gürültü ve yıldırımların arkasından gelen şiddetli bir sarsıntıyla helak oldukları anlatılır.²² Hz. Salih ve ona iman edenler ise bu azaptan kurtulmuşlar ve başka bir bölgeye göç etmişlerdir.²³ Bu kıssa, Allah'ın (cc) emirlerini yerine getirmenin ve insanlara ahlaklı bir şekilde davranmanın önemini anlatır.

Grafik Bilgi 3.3
Hz. Salih'in
hayatından notlar

Kur'an'ın Diliyle

"Hani kardeşleri Salih, onlara şöyle demişti: Allah'a karşı gelmekten sakınmaz mısınız? Ben size gönderilmiş güvenilir bir peygamberim. Öyle ise Allah'a karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin! Buna karşılık sizden hiçbir ücret istemiyorum. Benim ücretim ancak âlemlerin Rabbi olan Allah'a aittir. Siz buradaki bahçelerde, pınar başlarında, ekinlerde, meyveleri olgunlaşmış hurmalıklarda güven içinde bırakılacak mısınız? Bir de dağlardan ustalıkla evler yontuyorsunuz. Artık Allah'a karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin. Yeryüzünde ıslaha çalışmayıp fesat çıkaran haddi aşmışların emrine itaat etmeyin."

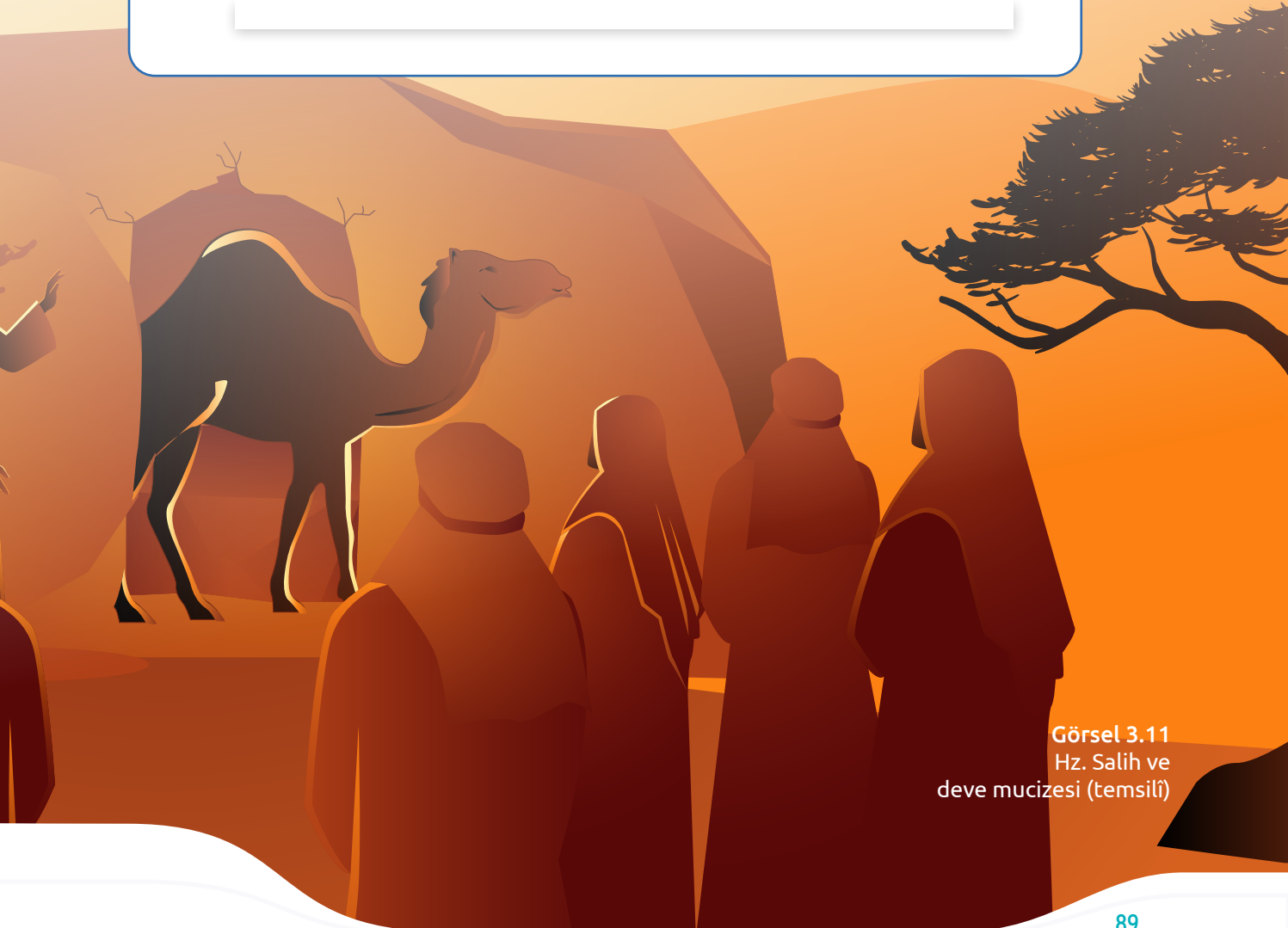
(Şuarâ suresi, 142-152. ayetler.)

Ara Değerlendirme 3

Aşağıdaki cümlelerden doğru olanların başına “D”, yanlış olanların başına “Y” yazınız. “Y” harfi koyduğunuz cümlelerin doğrusunu altındaki alana yazınız.

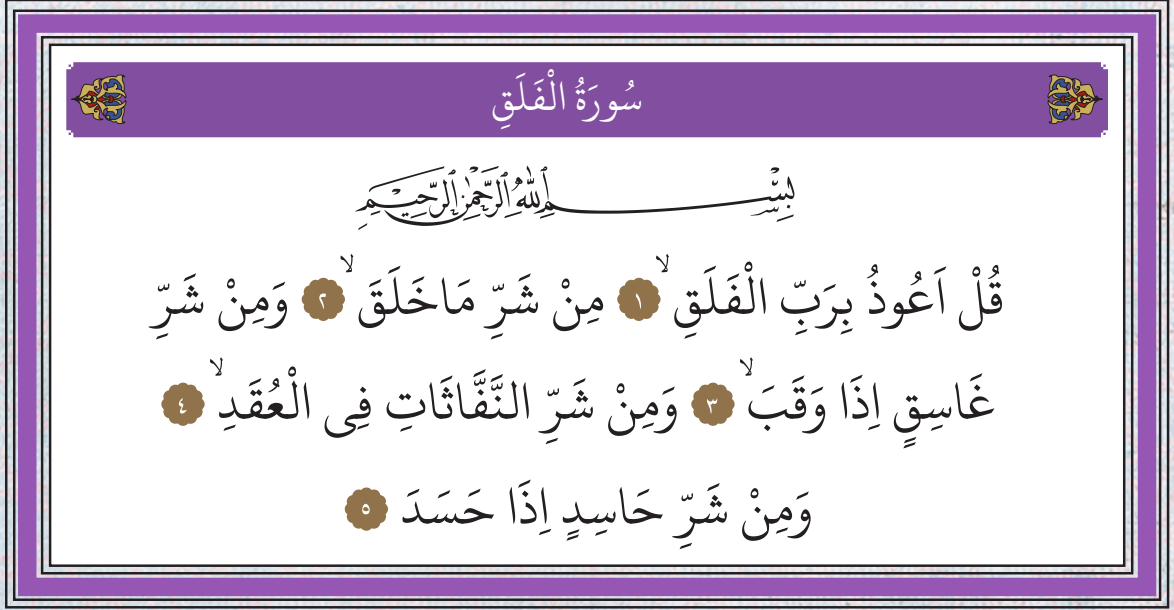
1. () Hz. Salih’e Tevrat isimli kutsal kitap verilmiştir.
2. () Hz. Salih Semud kavmine peygamber olarak gönderilmiştir.
3. () Hz. Salih’e inanmayanlar bir gürültü ile helak olmuşlardır.
4. () Hz. Salih’e gönderilen deve üç günde bir süt vermektedir.
5. () Hz. Salih’in peygamber gönderildiği topluluk Basra şehrinde yaşamıştır.

Görsel 3.11
Hz. Salih ve
deve mucizesi (temsili)

BİR SURE TANIYORUM: FELAK SURESİ VE ANLAMI

Felak suresi, Kur'an-ı Kerim'in 113. suresidir. Beş ayettir. Sureye adını veren **Felak** kelimesi gecenin sonunda beliren aydınlık, sabah gibi anlamlara gelmektedir. Daha genel manada düşünüldüğünde ise Allah'ın (cc) kâinatı yoktan var etmesi olarak ifade edilebilir.

Felak Suresinin Okunuşu ve Anlamı

1. Kul eûzü birabbil felak. 2. Min şerri mâ hıalak. 3. Ve min şerri ğâsıkın izâ vekab. 4. Ve min şerrin neffâsâti fil ukad. 5. Ve min şerri hâsıdın izâ hased.

1. De ki: "Sabahın Rabbi'ne sığınırım.
2. Yarattığı şeylerin şerrinden,
3. Karanlığı çöktüğü zaman gecenin şerrinden,
4. Düğümlere üfürenlerin şerrinden,
5. Bir de kıskandığı vakit kıskanç kişinin şerrinden!"

Felak suresinin okunuşunu bu karekoddan dinleyebilirsiniz.

Kur'an'dan Kavramlar

- Halk:** Yaratmak demektir.
- Gâsık:** Gece anlamındadır. Bununla beraber insana zarar verebilecek şeyleri karşılayan bir kavram olarak da görülmüştür.
- Hâsid:** Kıskanan, haset eden (birbirini çekemeyen) kişileri ifade eder.
(bk. Kur'an Yolu Meâli, C 5, ss. 720-722.)

Bir Demet Gül

Hz. Peygamber Ukbe b. Âmir'e şöyle nasihat etmiştir:
“Ey Ukbe! Sen Felak suresini oku. Zira Allah'a bu sureden daha sevimli gelen ve daha belîğ olan hiçbir sure okuyamazsın, mümkün oldukça onu oku.”

(Ahmed b. Hanbel, Müsned, C 4, s. 149.)

Surede, Allah'a (cc) sığınılması gereken varlık ve durumlara dikkat çekilmiştir. Örneğin gece olduğunda birtakım olumsuzluklar ve kötülükler gündüze oranla artabilir. Bazen kişinin kendisi hoş olmayan davranışları nedeniyle zor zamanlar geçirebilir. Bazen de iyi niyetli olmayan kişiler, bizleri üzüp bize zarar verebilir. Ayrıca karşımıza kıskançlıkları sebebiyle başarılı olmamızı engellemeye çalışan insanlar çıkabilir. Dolayısıyla tüm bu durumlar karşısında bir kul olarak üzerimize düşen görev ve sorumlulukları yerine getirmeli ve Yüce Allah'a sığınmalıyız. Çünkü bizleri her türlü kötülükten koruyacak ve bizlere merhamet edecek olan yegâne varlık Allah'tır (cc).²⁴

Pusulam

Aşağıda verilen Felak suresinden çıkarılabilecek ilkeleri okuyunuz. Bu ilkeleri günlük hayattan örneklerle ilişkilendirerek bulgularınızı sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

- Her türlü kötülükten Allah'a (cc) sığınmalıdır.
- Haset etmek, Allah'ın (cc) hoşnut olmadığı davranışlardan biridir.
- Kişi, yaşanabilecek olumsuzluklara karşı gereken tedbirleri almalı ve Allah'a (cc) dua etmelidir.

Uygulayalım

Felak suresinden bir ayeti okuyunuz. Bir sonraki okuyuşta diğer ayete geçiniz. Her tekrarda okuma hızınızı artırınız. Surenin anlamı için de aynı uygulamayı yapabilirsiniz.

Ara Değerlendirme 4

1. Felak suresini okuyunuz.

2. Aşağıdaki A sütununda örnek olaylar, B sütununda ise Felak suresinin anlamı verilmiştir. A sütunundaki yay ayraçlara, B sütunundaki ayetlerden uygun olanın numarasını yazınız.

A

- I. () Zeynep, arkadaşı Ecrin'in başarılı olmasını istemediği için Ecrin'in kendisine sorduğu soruya bilerek yanlış cevap vermiştir.
- II. () Evden çıkarken anahtarını almayı unutan Ömer, ailesi eve gelene kadar dışarıda kalmış ve hava karardığı için biraz korkmuştur.
- III. () Serkan laboratuvarında çalışırken yanlışlıkla deney tüplerinden birini kırmış fakat ceza almamak için öğretmenine deney tüpünü arkadaşı Semih'in kırdığını söylemiştir.

B

- A. De ki: Sabahın Rabbi'ne sığınırım.
- B. Karanlığı çöktüğü zaman gecenin şerrinden,
- C. Bir de kıskandığı vakit kıskanç kişinin şerrinden,
- Ç. Yarattığı şeylerden gelebilecek kötülüklerden,
- D. Düğümlere üfrenlerin şerrinden.

Zekâ Küpü

Aşağıda “Ahlaki Davranışlar” ünitesinde geçen bazı kelimeler ve konuyla ilgili resimler yer almaktadır. Sözcükleri en çok ifade edebilecek resimle örnekteki gibi eşleştiriniz (Bulmacada üç kelime fazladan verilmiştir.).

1. Saygı
2. Yardımseverlik
3. Yolculuk
4. Hz. Salih
5. Öz denetim
6. Sevgi
7. Barış
8. Sabır
9. Cesaret
10. Vatanseverlik
11. Sorumluluk
12. Adalet
13. Dostluk

A.

B.

C.

Ç.

D.

E.

F.

G.

Ğ.

H.

Ölçme ve Değerlendirme

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere, verilen kelimelerden uygun olanı yazınız.

saygı

Hız. Hud

sevgi

dürüstlük

Hız. Salih

Felak

ihlas

1. İnsanları birbirine bağlayan en güzel duygulardan biridir.
2. Ashabü'l-hicr'e peygamber olarak gönderilmiştir.
3. Korunmak için okunan suresi, muavvizeteyn adı verilen surelerden biridir.
4. Yalan söylememek ve sözlerimize güvenilmesini sağlayacaktır.
5. Aile içerisinde çocuklar kendilerini büyüten anne babalarına karşı göstermelidir.

Aşağıda II. sütunda ünite de geçen bazı kavramlar, I. sütunda bu kavramların açıklamaları verilmiştir. Cümlelerin önündeki kutucuklara ilgili kavramın harfini getirerek eşleştiriniz.

I.

II.

6.		Yapması gereken işleri vaktinde yerine getirmek.	A.	Âd
7.		Başkalarının ihtiyaçlarını gidermek.	B.	Dostluk
8.		Başkalarını duygu ve düşünceleriyle olduğu gibi kabul etmek.	C.	Saygı
9.		Bazı arkadaşlarla kurulan yakın ilişki.	Ç.	Semud
10.		Hız. Salih'in gönderildiği kavim.	D.	Sevgi
			E.	Sorumluluk
			F.	Vatanseverlik
			G.	Yardımseverlik

Aşağıdaki cümlelerden doğru olanların başına “D”, yanlış olanların başına “Y” harfi yazınız. “Y” harfi koyduğunuz cümlelerin doğrusunu altındaki boşluğa yazınız.

11. () İnsan sadece Allah’a (cc) karşı sorumludur.
 12. () Hz. Salih kendisine kutsal kitap verilmeyen peygamberlerdendir.
 13. () İslam dini, hayatın her alanında ölçülü ve dengeli olunmasını ister.
 14. () Güzel ahlaklı olan kişi hem bu dünyada hem de ahirette mutluluğa ulaşır.
 15. () Felak suresi, Enam suresi ile muavvizeteyn olarak anılır.
 16. () Kişinin kendini kontrol edebilme becerisine sorumluluk denir.

Aşağıda verilen tablodaki kutucuklarda Hz. Salih’in hayatıyla ilgili bazı temel kavramlar bulunmaktadır. Kutucuklardaki numaraları kullanarak soruların cevaplarını yazınız.

1	Dağ	2	Kaya	3	Semud
4	Deve	5	Fil	6	Süt
7	Âd	8	Mekke	9	Hicr

17. Hz. Salih’in peygamber olarak gönderildiği kavim ve bu kavmin yaşadığı yer hangi numaralı kutucuklarda verilmiştir?
 18. Salih (as) ile ilgili olmayan kavramlar hangi numaralı kutucuklarda verilmiştir?
 19. Hz. Salih’in mucizesiyle ilgili olan kavramlar hangi numaralı kutucuklarda verilmiştir?

Ölçme ve Değerlendirme

Aşağıdaki soruların cevabını boş bırakılan alanlara yazınız.

20. Güzel ahlaklı insanda bulunması gereken değerler nelerdir? Bunlardan ikisini örnek vererek açıklayınız.

21.

Görselde anlatılmak istenen ahlaki değer nedir? Bu değer insan ilişkilerine katkısı nelerdir?

22. "... Ölçü ve tartıyı adaletle yapın. Biz herkese ancak gücünün yettiği kadarını yükleriz. Söz söylediğiniz zaman, yakınlarınız hakkında bile olsa adaletli olun. Allah'a verdiğiniz sözü eksiksiz yerine getirin..." (Enam suresi, 152. ayet.)

Bu ayete göre kişiye tavsiye edilen örnek tutum ve davranışlar nelerdir?

23. Örnek tutum ve davranış sergileyen toplumlarda hangi özellikler görülür?

24. Davranışlarda ölçülü olmak günlük yaşantıyı nasıl etkiler? Bir örnekle açıklayınız.

25. Hz. Salih'e verilen deve mucizesinin özellikleri nelerdir? İki maddeyle açıklayınız.

26. Felak suresinde kendisinden Allah'a (cc) sığınılan varlıklar nelerdir?

Aşağıdaki soruların doğru cevabını işaretleyiniz.

27.

Aşağıdakilerden hangisi bu görsellerde yer alan güzel ahlaki tutum ve davranışlardan değildir?

- A) Dostluk
- B) Dürüstlük
- C) Sorumluluk
- D) Yardımseverlik

28.

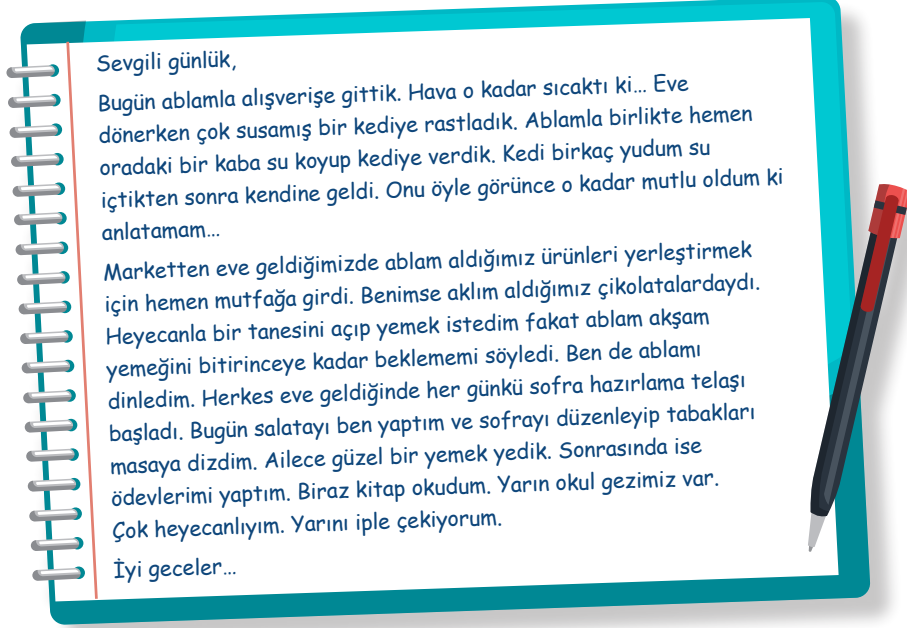
Bu görseli ifade eden ayet aşağıdakilerden hangisinde verilmiştir?

- A) De ki: Sabahın Rabbi'ne sığınırım.
- B) Bir de kıskandığı vakit kıskanç kişinin şerrinden.
- C) Karanlığı çöktüğü zaman gecenin şerrinden.
- D) Düğümlere üförenlerin şerrinden.

Ölçme ve Değerlendirme

29-31. soruları aşağıda verilen metne göre cevaplayınız.

29. Bu parçada güzel ahlaki tutum ve davranışlardan hangisine örnek verilmemiştir?

- A) Adalet
- B) Sabır
- C) Sorumluluk
- D) Yardımseverlik

30. Aşağıdakilerden hangisi bu parçada yer alan güzel ahlaki tutum ve davranışlardandır?

- A) Dostluk
- B) Dürüstlük
- C) Öz denetim
- D) Vatanseverlik

31. Aşağıda verilen ayetlerden hangisi parçada yer verilen güzel ahlaki tutum ve davranışlarla ilgili değildir?

- A) "Sabret! Allah, güzel davrananların mükâfatını zayi etmez." (Hud suresi, 115. ayet.)
- B) "... İyilik ve takva hususunda yardımlaşın..." (Maide suresi, 2. ayet.)
- C) "... Kendilerine verdiğimiz rızıktan başkaları için harcarlar." (Şûra suresi, 38. ayet.)
- D) "Sizin için geceyi bir örtü, uykuyu dinlenme hâli kılan, gündüz vaktini ise bir diriliş ortamı yapan O'dur." (Furkan suresi, 47. ayet.)

32 ve 33. soruları aşağıdaki metin ve kelime oyununa göre cevaplayınız.

Aslı, Sümeyra ve Zehra birlikte kelime oyunu oynamaya karar verirler. Amaçları Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde öğrendikleri bilgileri tekrar etmektir. Harfler herkese eşit bir şekilde dağıtılır. Aslı, Sümeyra ve Zehra'ya gelen harfler aşağıdaki gibidir:

Aslı: H, İ, Z, L, A, H, S, F, A, K

Sümeyra: D, H, A, L, E, S, T, A, E, V

Zehra: S, D, L, A, M, E, F, U, E, K

Oyun bittiğinde üç arkadaşın yazdığı kelimeler ise şu şekildedir:

	S					
F	E	H				
E	M	Z				
L	U	S		D		
A	D	A	L	E	T	
K		L		V		
		İ		E		
		H	A	S	E	T

32. Buna göre Aslı, aşağıdaki sorulardan hangisinin cevabı olan kelimeyi yazmış olabilir?

- A) Semud kavmine gönderilen peygamber
- B) Kur'an-ı Kerim'in 113. suresi
- C) Hak sahibine hakkını teslim etmek
- D) Kıskançlık, çekememezlik

33. Sümeyra'nın, cevabını yazdığı kelimenin sorusu aşağıdakilerden hangisi olamaz?

- A) Hz. Salih'in mucizesi
- B) Kur'an-ı Kerim'in 113. suresi
- C) Hak sahibine hakkını teslim etmek
- D) Kıskançlık, çekememezlik

Aşağıdaki Öz Değerlendirme Formu'nu doldurunuz.

ÖZ DEĞERLENDİRME FORMU				
Ünitede yer verilen Felak suresi ile ilgili aşağıdaki ifadeleri okuyunuz. Bu ifadelerden yapabildikleriniz için "Evet", bir bölümünü yapabildikleriniz için "Kısmen", yapamadıklarınız için "Hayır" kutucuğunu işaretleyiniz.				
Sıra No	İfadeler	Evet	Kısmen	Hayır
1.	Felak suresini hatasız okudum.			
2.	Felak suresinin anlamını söyledim.			

Üniteyle ilgili daha fazla soru içeriğine
bu karekodan ulaşabilirsiniz.

4. ÜNİTE

ALLAH'IN KULU VE ELÇİSİ: HZ. MUHAMMED

Ünitenin PDF'sine
bu karekoddan
ulaşabilirsiniz.

Ünite sunusuna
bu karekoddan
ulaşabilirsiniz.

Kavramlar

- Risalet
- Hatemülenbiya
- Nübüvvet

Bu Ünite Neler Öğreneceksiniz?

1. Hz. Muhammed'in (sav) insani yönü
2. Hz. Muhammed'in (sav) peygamberlik yönü
3. Kâfirun suresinin okunuşu ve anlamı

Hazırlık Çalışmaları

1. Hz. Muhammed'in (sav) insani yönüyle ilgili birkaç örnek veriniz.
2. Resulullah'ın (sav) peygamberlik yönü denildiğinde aklınıza hangi özellikler geliyor?
3. Din kelimesinin anlamı hakkında neler söyleyebilirsiniz?
4. Sizce ibadetlerin yapılışıyla ilgili bütün detayları nasıl öğrendik?
5. Hadis ve sünnet kelimelerinden anladıklarınız nelerdir?

ALLAH'IN (cc) KULU HZ. MUHAMMED (sav)

H. Muhammed (sav) bütün insanlığa gönderilen son peygamberdir. Yüce Allah insanlar arasından elçi olarak H. Muhammed'i (sav) seçmiştir. O da herkes gibi bir beşer ve kuldur. Nitekim Allah (cc), H. Muhammed'in (sav) peygamberlik görevinden dolayı insanüstü bir konuma gelmediğini şöyle bildirmektedir: **"De ki: Ben de ancak sizin gibi bir insanım. Bana ilahınızın bir tek ilah olduğu vahyolunuyor..."** (Fussilet suresi, 6. ayet.). H. Peygamber de kendisine farklı muamelede bulunulmasını hoş karşılamamıştır. Sahabenin bu konudaki tutumunu ise Enes b. Malik, **"(Ashabın) Resulullah'tan daha çok sevdikleri hiç kimse yoktu. Ancak onu gördükleri zaman, onun bundan hoşlanmadığını bildikleri için, ayağa kalkmazlardı."** (Tirmizî, Edeb, 13.) sözü ile açıklamıştır.

Uygulayalım

H. Muhammed'in (sav) insani yönüyle ilgili ayetleri Kur'an mealinden bulup yazınız. Ayetleri sınıf panosunda paylaşınız.

H. Peygamber insanlığa, Allah'a (cc) nasıl kulluk edileceğini hem beşer hem elçi olarak göstermiştir. Onun peygamberliği, beşer olmanın ve kulluğun getirdiği sorumlulukları ortadan kaldırmamıştır. Bir peygamber olarak Yüce Allah'a inanan, şükürde bulunan, dua ve ibadet eden bir kul olduğunu her durumda yaşayarak insanlara göstermiştir. H. Peygamber'in bu görevlerle yükümlü tutulduğu Kur'an-ı Kerim'de şöyle ifade edilir: **"De ki: Kuşkusuz bana, kendisine içten bir inanç ve bağlılık göstererek Allah'a ibadet etmem emredildi."** (Zümer suresi, 11. ayet.)

İnsanların zaruri ihtiyaçları H. Peygamber için de söz konusudur. O da her insan gibi bir anne babadan dünyaya gelmiş, çocukluk ve gençlik dönemi geçirmiş, evlenmiş, çocuk sahibi olmuştur. Geçimini sağlamak için çalışmış, hayat içerisinde sıkıntılara maruz kalmış, insanlarla iletişim hâlinde olmuş ve her ölümlü gibi eceli geldiğinde vefat etmiştir. Ancak herkeste olan bu fitri özellikler H. Peygamber'in sıradan insanlar gibi algılanmasına neden olmamalıdır. H. Muhammed (sav) bir beşerdir ancak herhangi biri gibi değildir. O âdeta taşların arasındaki yakut gibidir.

Hız. Muhammed (sav) insan olmakla birlikte Yüce Allah'tan vahiy alan bir peygamberdi. Onu diğer insanlardan ayıran en önemli özelliğı Allah'tan (cc) vahiy almasıydı. “De ki: Ben, yalnızca sizin gibi bir insanım. Şu var ki bana, ilahınızın, sadece bir ilah olduğı vahyolunuyor...” (Kehf suresi, 110. ayet.) ayeti bu yönünü açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Soru-Yorum

“Biz senden önce de hiçbir beşere ebedilik vermedik. Şimdi sen ölürsen sanki onlar ebedi mi kalacaklar?”

(Enbiya suresi, 34. ayet.)

Bu ayetin Hz. Muhammed'in (sav) insani yönüyle ilişkisini yorumlayınız.

Görsel 4.1
Mescid-i Nebevi
ziyaret mekânlarındandır.

ALLAH'IN (cc) ELÇİSİ HZ. MUHAMMED (sav)

Peygamberler; insanlara Allah'ın (cc) vahyini ileten, O'nun emirlerini açıklayan, yaşantısı, ibadetleri ve davranışlarıyla örnek olan elçilerdir. Yüce Allah insanlara dünya ve ahirette mutluluğa ulaştıracak yolu göstermesi için Hz. Âdem'den itibaren peygamberler göndermiştir. Onların yaptığı peygamberlik görevi Kur'an'da çeşitli kavramlarla ifade edilmektedir. Bunlar **risalet** ve **nübüvvet** kavramlarıdır.

Grafik Bilgi 4.1
Kur'an'da peygamber
kavramları

Hiz. Peygamber'in tüm insanlara müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderildiği, Kur'an'da çeşitli ayetlerde ifade edilmektedir. Örneğin bir ayette şöyle buyrulmaktadır: "Biz, seni ancak bütün insanlara müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik. Fakat insanların çoğu bilmezler." (Sebe suresi, 28. ayet.). Kısaca Hz. Peygamber; tüm insanlığı Allah'ın (cc) birliğine iman etmeye, doğru yola, güzel ahlaka davet etmiş ve bu konularda uyarmıştır. Ayrıca vahyin ve Resulullah'ın (sav) uyarılarını yerine getirenlere dünyada mutluluk ve huzur, ahirette ise cennet müjdenmiştir.

Hız. Muhammed (sav), tüm insanlığa gönderilmiş son peygamberdir. Bu sebeple ona **hatemülenbiya** denir. Nitekim Kur'an'da Resulullah'tan (sav) "... O, Allah'ın resulü ve nebilerin sonuncusudur..." (Ahzab suresi, 40. ayet.) şeklinde bahsedilmektedir. Hız. Muhammed (sav), son peygamber ve müjdeleyici olmanın yanı sıra aynı zamanda "lemlere rahmet" olarak gönderilmiştir. Kur'an'da Hız. Peygamber'in bu özel-liğinden şu şekilde bahsedilmiştir: "(Ey Muhammed!) Seni ancak **lemlere rahmet olarak gönderdik.**" (Enbiya suresi, 107. ayet.)

Resulullah'ın (sav) rahmet peygamberi olması iki şekilde açıklanabilir. İlki, Hız. Muhammed (sav) dünya ve ahiretimizi güzelleştirecek vahiyleri getirdiği için bize en büyük rahmet olmuştur. Diğeri ise Allah Resulü (sav) hayattayken inananlara büyük bir merhamet göstermiştir. Bu sebeple Allah (cc), kendi isimlerinden olan "rahim" kelimesini çok merhamet eden anlamında Kur'an'da kendisinin dışında sadece Resulullah (sav) için kullanmıştır. "**Ant olsun, size kendi içinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki sizin sıkıntıya düşmeniz ona çok ağır gelir. O, size çok düşkün, müminlere karşı da çok şefkatli ve merhametlidir.**" (Tevbe suresi, 128. ayet.)

Hız. Muhammed (sav), risalet görevi çerçevesinde Allah'tan (cc) gelen vahyi bize tebliğ etmiştir. Bu emirleri iletmesinin yanı sıra Kur'an'ın ayetlerini de açıklamış, ibadetlerin nasıl yapılacağını öğretmiş, ayetleri hayatımıza uygulamamızda yol gösterici olmuştur. Allah Resulü'nün (sav) Kur'an hakkında yaptığı açıklamalar ilahi vahyi anlamamızı kolaylaştırmaktadır. Nitekim onun görevlerinden birinin de Kur'an'ı açıklamak olduğu bizzat Kur'an-ı Kerim'de şöyle bildirilmiştir: "... **İnsanlara, kendilerine indirileni açıklaman ve onların da (zerinde) düşünmeleri için sana bu Kur'an'ı indirdik.**" (Nahl suresi, 44. ayet.)

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً مِّنَ رَبِّكَ

Görsel 4.2

"Ve seni ancak
lemlere rahmet
olarak gönderdik."
Enbiya suresi,
107. ayet

**Vahyi
tebliğ eder.**

**Emir ve
ibadetleri
uygular.**

**Ayetleri
açıklar.**

Grafik Bilgi 4.2
Hız. Peygamber'in Kur'an
ile ilgili görevleri

Hz. Peygamber bazı ayetleri açıkladığı gibi, Allah'ın (cc) emrettiği ibadetlerin de nasıl yapılacağını öğretmiştir. Örneğin Kur'an'da namazın dosdoğru kılınması emredilmiş, bazı ayetlerde rükû ve secdeden bahsedilmişse de namazın nasıl kılınacağı anlatılmamıştır. Namazın vakitlerini, kılınışı şeklini Resulullah (sav) açıklamıştır. Kur'an'da dine dair genel hükümler belirlenmiş, bunların açıklamasını ve uygulanışını ise bize Hz. Peygamber öğretmiştir.

Görsel 4.3

İbadetlerin yapılışını Hz. Peygamber'den öğreniriz.

Hz. Muhammed (sav) Kur'an'ın emirleri dışında da dinin hükümlerini bildirmiş, günlük hayatta dine uygun yaşamının prensiplerini öğretmiştir. Bu sebeple Kur'an-ı Kerim ile birlikte, Hz. Peygamber'in (sav) sözlerini (hadis-i şerif) ve uygulamalarını (sünnet) hayatımıza rehber edinmeliyiz.¹ Nitekim Kur'an'da şöyle buyrulmuştur: "... Peygamber size ne veriyse onu alın, neyi de size yasak ettiyse ondan vazgeçin. Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz, Allah'ın azabı çetindir." (Haşr suresi, 7. ayet.)

Hz. Âişe'nin "Onun ahlakı Kur'an'dı." (Müslim, Müsâfirîn, 139.) şeklinde tanıttığı Resulullah (sav)

davranışları ve güzel ahlakı ile örnek alınması gereken bir önderdir. Kur'an'da öğütlenen güzel ahlakı Hz. Muhammed (sav) hayatında uygulamış ve bizlere günlük yaşantımızda ahlaki davranışların kurallarını öğretmiştir. Bu yüzden Kur'an'da

Hz. Peygamberin ahlakı övülerek şöyle buyrulmuştur: "Sen elbette yüce bir ahlâk üzeresin." (Kalem suresi, 4. ayet.). Hz. Peygamber de kendi peygamberlik görevinin ahlaka bakan yönüne şu şekilde dikkat çekmiştir: "Ben, güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim." (Ahmed b. Hanbel, Müsned, C 2, s. 381.). Bu yüzden Resulullah'ın (sav) güzel ahlakı ve tavsiyeleri örnek alınıp onun sünnetine uygun bir hayat sürdürülmelidir.²

Bir Demet Gül

"Nerede olursan ol, Allah'a karşı sorumluluğunun bilincinde ol! Kötülüğün peşinden iyi bir şey yap ki onu yok etsin. İnsanlara da güzel ahlaka uygun biçimde davran!"

(Tirmizî, Birr, 55.)

Grafik Bilgi 4.3
Resulullah'ın (sav)
güzel ahlakı

Uygulayalım

Yanınıza bir top alarak çember oluşturunuz. Resulullah'a (sav) ait bir özellik söyleyip topu arkadaşınıza atınız. Oyunun sonunda Hz. Peygamber'e ait özellikleri bir liste hâlinde sıralayınız.

Ara Değerlendirme 1

Aşağıdaki seçeneklerde Hz. Peygamber'in bazı özellik ve görevleri verilmiştir. Seçeneklerden bulacağınız cevabın başındaki harfi sorunun altına yazınız.

- A) Müminlere karşı çok merhametlidir.
- B) Allah'tan (cc) aldığı vahyi insanlara iletir.
- C) Kur'an'daki ayetleri bize açıklar.
- Ç) Geçimini temin etmek için çalışmıştır.
- D) Kendisinden sonra peygamber gelmeyecektir.

1. Hangisinde "hatemülenbiya" kelimesinin açıklaması bulunmaktadır?

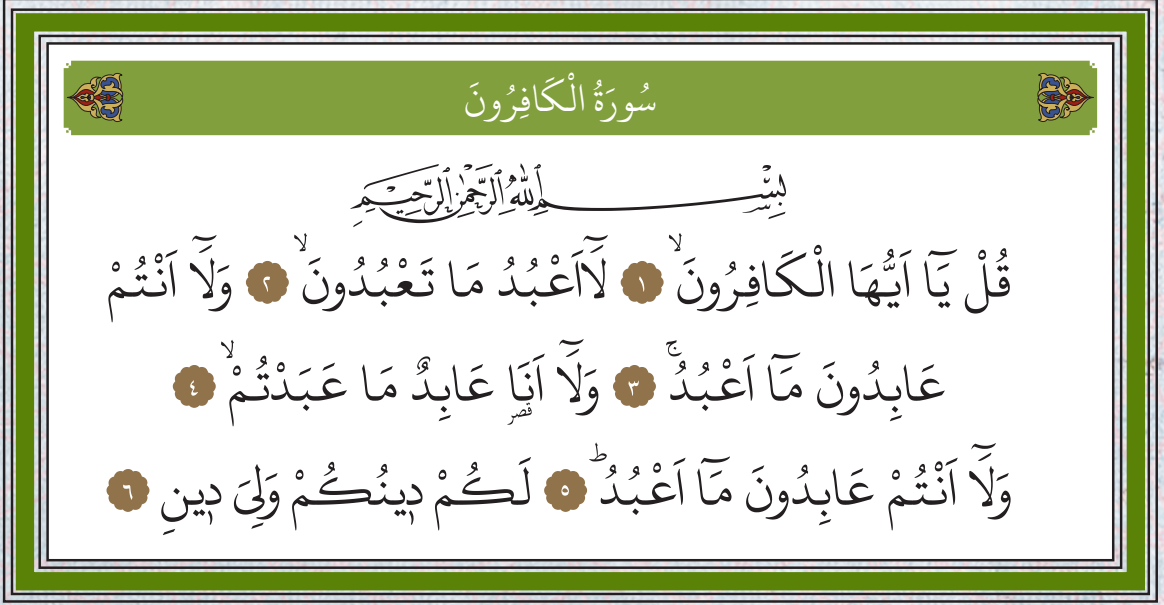
2. Resulullah'ın (sav) insani yönü ile alakalı özelliği hangisinde verilmiştir?

3. Tebliğ kelimesinin anlamı hangisinde verilmiştir?

4. Hz. Peygamber için kullanılan "rahim" kelimesinin anlamı hangisinde verilmiştir?

BİR SURE TANIYORUM: KÂFİRÜN SURESİ VE ANLAMI

Kâfirun suresi, Kur'an-ı Kerim'in 109. suresidir. Altı ayettir. Sureye adını veren **Kâfirun** kelimesi, kâfirler anlamına gelmektedir.

Kâfirun Suresinin Okunuşu ve Anlamı

1. Kul yâ eyyühel kâfirun. 2. Lâ a'büdü mâ ta'büdün. 3. Velâ entüm âbidüne mâ a'büd. 4. Velâ ene âbidün mâ abedtüm. 5. Velâ entüm âbidüne mâ a'büd. 6. Leküm dînüküm veliye dîn.

1. De ki: "Ey inkârcılar! 2. Ben sizin tapmakta olduğunuz şeylere tapmam.
3. Siz de benim taptığıma tapıyor değilsiniz. 4. Ben sizin taptıklarınıza tapıyor değilim.
5. Siz de benim taptığıma tapıyor değilsiniz. 6. Sizin dininiz size, benim dinim banadır."

Kâfirun suresinin okunuşunu
bu karekoddan dinleyebilirsiniz.

Kur'an'dan Kavramlar

Abd: Kulluk, itaat, tapmak anlamındadır.

- Din:** 1. Tutulan yol, hesap, ceza, mükâfat, inanç, ibadet, kanun, itaat, sorumluluk gibi anlamlara gelmektedir.
2. İnanç ve ibadet sistemini anlatır.

Kâfir: Allah'ın (cc) varlığını, bir ve tek olduğunu inkâr eden, gönderdiği elçi ve kitapları reddeden kişiye ifade eder.

(bk. Dinî Terimler Sözlüğü, ss. 59-60, 190-191.)

Mekkeli müşrikler, Hz. Muhammed'in (sav) İslam'ı tebliğinden son derece rahatsızlık duymuş, insanları atalarının dininden vazgeçirmesine tahammül edememişlerdir. Dolayısıyla Kureyş'in ileri gelenleri Hz. Muhammed'e (sav) bir anlaşma teklifinde bulunmuştur. Anlaşma gereğince bir yıl Hz. Muhammed (sav) onların ilahlarına tapacak, bir yıl da kendileri Hz. Peygamber'in getirdiği dine iman edecektir. Hz. Muhammed (sav) bu sözler karşısında Allah'a (cc) sığınarak teklifi reddetmiş, olayın ardından da Kâfirun suresi nazil olmuştur.

Surenin içeriği tevhit inancına vurgu yapmaktadır. Zira iman ile şirk bir arada bulunamaz. Bununla beraber kimse imanından dönmeye zorlanamaz. Surede bu husus Hz. Peygamber'in diliyle net bir şekilde ortaya konmaktadır. Surenin son ayeti olan "Sizin dininiz size, benim dinim banadır." ifadesi ise yanlış anlaşılmalıdır. Resulullah (sav) tebliğini yapmış, doğru ve yanlışın ne olduğunu açıklamıştır. Dolayısıyla bundan sonra kişinin yapacağı seçimler ve bunun sorumluluğu kendisine aittir. Ayette vurgulanmak istenen hususlardan biri de budur.³

Bir Demet Gül

Nebi (sav), sabah namazının ilk iki rekâtında (Fâtiha suresinden sonra) Kâfirun ve İhlas surelerini okurdu.

(bk. Tirmizî, Salat, 191.)

Pusulam

Aşağıda verilen Kâfirun suresinden çıkarılabilecek ilkeleri okuyunuz. Bu ilkeleri günlük hayattan örneklerle ilişkilendirerek bulgularınızı sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

- Allah (cc) bir ve tektir.
- Allah'a (cc) ortak koşulması söz konusu bile olamaz.
- İman ile şirk birbirinden ayrılmıştır ve kesinlikle uzlaştırılmaz.
- İnsan irade sahibidir, seçimlerinden sorumludur.

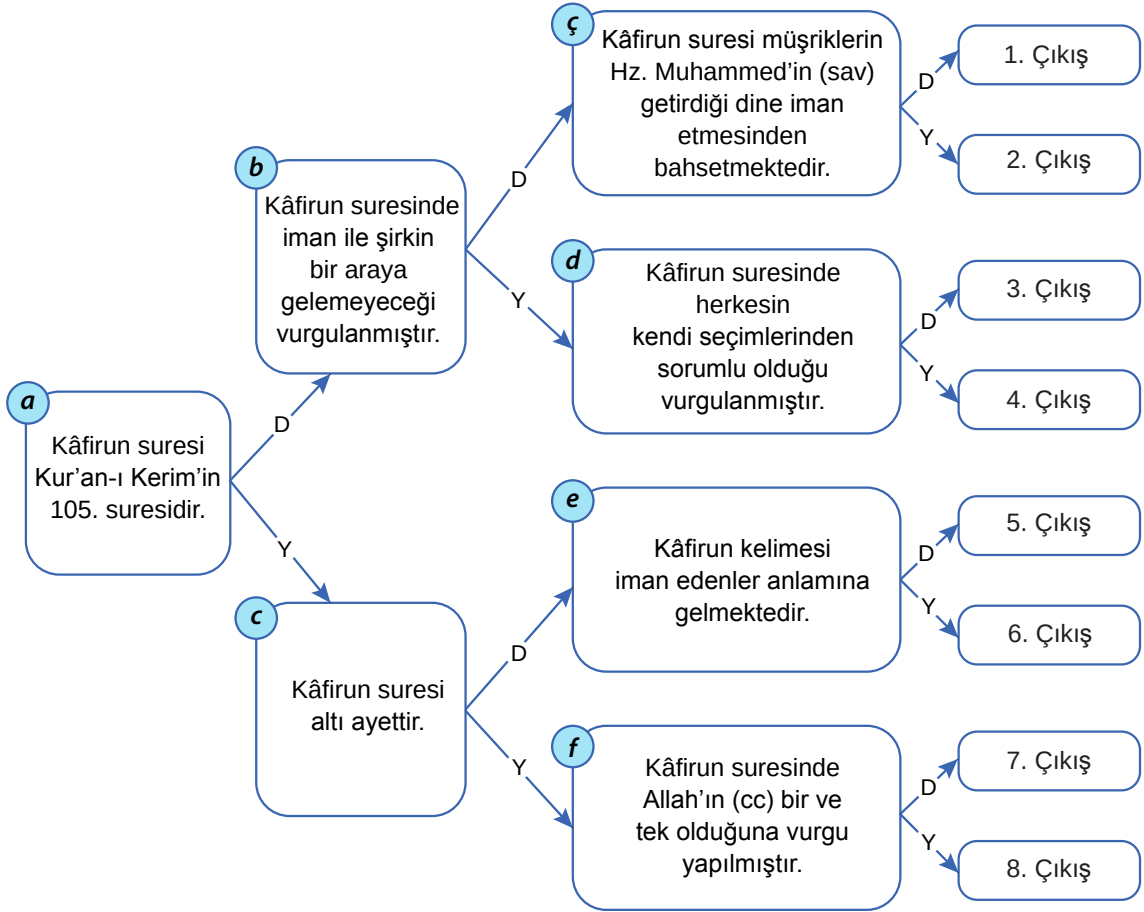
Uygulayalım

Kâfirun suresinden bir ayeti okuyunuz. Bir sonraki okuyuşta diğer ayete geçiniz. Her tekrarda okuma hızınızı artırınız. Surenin anlamı için de aynı uygulamayı yapabilirsiniz.

Ara Değerlendirme 2

1. Kâfirun suresi ile ilgili aşağıda verilen tanılayıcı dallanmış ağaçtaki ifadelerin bazıları doğru, bazıları yanlıştır. İlk ifadeden başlayıp cümlelerin doğru ya da yanlış olduğuna karar verip yönlendirici okları takip ediniz ve ulaştığınız tek çıkışı işaretleyiniz.

2. Kâfirun suresini okuyunuz.

3. Aşağıda Kâfirun suresinin anlamı karışık olarak verilmiştir. Ayetleri doğru bir şekilde numaralandırarak sıralayınız.

- a. Siz de benim taptığıma tapıyor değilsiniz.
- b. Sizin dininiz size, benim dinim banadır.
- c. Ben sizin tapmakta olduğunuz şeylere tapmam.
- ç. De ki: Ey inkârcılar!
- d. Siz de benim taptığıma tapıyor değilsiniz.
- e. Ben sizin taptıklarınıza tapıyor değilim.

Zekâ Küpü

“Allah’ın Kulu ve Elçisi: Hz. Muhammed” ünitesinde öğrendiğiniz bilgilerle ilgili aşağıdaki soruların yanıtlarını örnekteki gibi ağdaki yerlerine yazınız. Bulduğunuz sözcüklerin son harfleri şeklin ortasında verilen harftir.

1. Kâfirun suresinin ayet sayısı.
2. Hz. Peygamber’in Allah’ın (cc) emir ve yasaklarına karşı gelenlerin akıbetini hatırlatan peygamberlik özelliği.
3. “Ve seni ancak âlemlere ---- olarak gönderdik.” ayetini tamamlayan kelime. (Enbiya suresi, 107. ayet.)
4. Peygamberlik anlamına gelen kelime, nübüvvet.
5. Şefkat, iyilik.
6. İnsan, âdemoğlu.
7. Kâfirun suresinde kendilerine hitap edilen kişiler.
8. Allah’tan (cc) aldığı emir ve yasakları insanlara iletmekle görevli kişi.
9. Allah Resulü’nün (sav) iman edip salih amel işleyenlerin mükâfatlarını bildiren peygamberlik özelliği.
10. Kur’an-ı Kerim’in 109. suresi.
11. “Hz. Muhammed (sav) Allah’a (cc) çokça ---- bir kuldu.” cümlesini tamamlayan kelime.
12. Allah Resulü’nün (sav) Kur’an-ı Kerim’de detayı verilmeyen noktaları insanlara bildirdiği peygamberlik özelliği.

Ölçme ve Değerlendirme

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere, verilen kelimelerden uygun olanı yazınız.

tevhit

kulluk

elçi

uyarıcı

müjdelemek

şirk

açıklamak

1. Hz. Muhammed (sav) tüm insanlara müjdeleyici ve olarak gönderilmiştir.
2. Hz. Peygamber insanlığa nasıl kul olunacağını hem beşer hem olarak göstermiştir.
3. Kâfirun suresi inancına vurgu yapmaktadır.
4. Hz. Peygamber'in görevleri arasında Kur'an ayetlerini vardır.
5. İman ile birbirinden ayrılmıştır.

Aşağıda II. sütunda ünite de geçen bazı kavramlar, I. sütunda bu kavramların açıklamaları verilmiştir. Cümlelerin önündeki kutucuklara ilgili kavramın harfini getirerek eşleştiriniz.

I.

II.

6.		Son peygamber.	A.	Felak
7.		Nübüvvet.	B.	Hatemülenbiya
8.		Rahmet peygamberi.	C.	Hz. Harun
9.		"Kâfirler" anlamında ismi olan sure.	Ç.	Hz. Muhammed (sav)
10.		Beşer.	D.	İnsan
			E.	Kâfirun
			F.	Risalet
			G.	Rivayet

Aşağıdaki cümlelerden doğru olanların başına “D”, yanlış olanların başına “Y” harfi yazınız. “Y” harfi koyduğunuz cümlelerin doğrusunu altındaki boşluğa yazınız.

11. () Hz. Peygamber nebi olduğu için zaruri ihtiyaçları yoktur.
12. () Hz. Peygamber de her insan gibi bir beşer ve kuldur.
13. () Hz. Muhammed (sav) rahmet peygamberidir.
14. () Resulullah’a (sav) peygamberlerin sonuncusu anlamına gelen hatemülenbiya denir.
15. () Kâfirun suresi Kur’an-ı Kerim’in 100. suresidir.
16. () Risalet ve nübüvvet kelimeleri peygamberlik anlamına gelir.

Aşağıda verilen tablodaki kutucuklarda Hz. Muhammed’in (sav) peygamberlik yönüyle ilgili bazı ifadeler bulunmaktadır. Kutucuklardaki numaraları kullanarak soruların cevaplarını yazınız. Aynı kutucuğu birden fazla soru için kullanabilirsiniz.

1	Müjdeleyici	2	Kur’an’ı açıklayıcı	3	Risalet
4	Vahiy alan	5	Uyarıcı	6	Güzel ahlaklı
7	Nübüvvet	8	Âlemlere rahmet	9	Hatemülenbiya

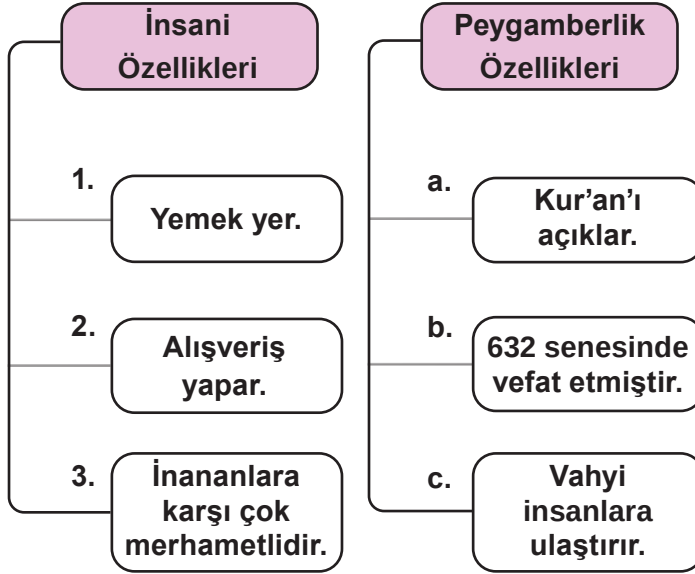
17. Peygamberlik anlamına gelen kavramlar hangi numaralı kutucuklarda verilmiştir?
18. Hz. Muhammed’in (sav) peygamberlik yönüyle ilgili özellikleri hangi numaralı kutucuklarda verilmiştir?
19. “Peygamberlerin sonuncusu” anlamına gelen kavramın kutucuk numarası hangisidir?

Ölçme ve Değerlendirme

Aşağıdaki soruların cevabını boş bırakılan alanlara yazınız.

20.

Bu tablonun doğru olabilmesi için hangi iki kutunun yeri değiştirmelidir?

21. Resulullah'ı (sav) örnek aldığımızda uygulamamız gereken ahlaki davranışlar nelerdir? Beş tanesini yazınız.

22. Hz. Peygamber'in "âlemlere rahmet" olarak nitelendirilmesinden ne anlıyorsunuz? Açıklayınız.

23. Kâfirun suresinden çıkarmamız gereken dersler nelerdir? Açıklayınız.

24. Resulullah'ın (sav) bizim gibi bir insan olmakla birlikte onu diğer insanlardan ayıran en önemli özelliği nedir?

25. Kâfirun suresinin nazil olma sebebini açıklayınız.

26. “Ben ancak bir beşerim. Size dininiz hakkında bir şey emredersem onu hemen alın! Kendi görüşümle bir şey emredersem siz de bilirsiniz ki ben de bir insanım.” (Müslim, Fezail, 140.)

Verilen hadis-i şerifte Hz. Peygamber’in hangi yönüne dikkat çekilmektedir?

Aşağıdaki soruların doğru cevabını işaretleyiniz.

27. Hz. Muhammed (sav) hatemülenbiyadır (peygamberlerin sonuncusu). Nübüvvet
I II
(peygamberlik) zinciri onunla son bulmuştur. Âlemlere rahmet olarak (adaleti sağlayıcı)
III
gönderilmiştir. Tüm bunlarla birlikte Hz. Muhammed (sav) tıpkı diğer kullar gibi bir
beşerdir (insan).
IV

Buna göre numaralandırılmış ifadelerden hangisinin parantez içinde verilen anlamı yanlıştır?

- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV

28. Öğretmen sınıfa “Hz. Muhammed’i (sav) diğer insanlardan ayıran en önemli özellik nedir?” sorusunu yöneltmiştir. Bazı öğrenciler ve verdikleri cevaplar aşağıdaki gibidir:

Serdar: Müjdeleyici ve uyarıcı olması

Lale: Kur’an-ı Kerim’i açıklaması

Talha: Allah’tan (cc) vahiy alması

Esra: Güzel ahlakı tamamlayıcı olması

Buna göre doğru cevabı veren öğrenci aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Esra
- B) Lale
- C) Serdar
- D) Talha

29. “De ki: “Ey inkârcılar! (1) Ben sizin tapmakta olduğunuz şeylere tapmam. (2) Siz de benim taptığıma tapıyor değilsiniz. (3) Ben sizin taptıklarınıza tapıyor değilim. (4) Siz de benim taptığıma tapıyor değilsiniz. (5) Sizin dininiz size, benim dinim banadır.”

Buna göre aşağıdakilerden hangisi Kâfirun suresinden çıkarılabilecek mesajlardan biri değildir?

- A) İnsan, seçimlerinden sorumludur.
- B) Müşrikler putlara tapmaktadır.
- C) İman ile şirk birbirinden ayrılmıştır.
- D) Kulluk sadece Allah’a (cc) yapılır.

30 ve 31. soruları aşağıda verilen metne göre cevaplayınız.

Düzenlenen bir etkinlikte Hz. Muhammed’in (sav) hem insani hem de peygamberlik yönüyle ilgili özellikler kartlara yazılarak karışık şekilde sınıfın içerisine yerleştirilmiştir. Etkinliğe katılan dört öğrenciden Hz. Muhammed’in (sav) insani yönüyle ilgili özelliklerin yer aldığı kartları getirmeleri istenmiş, kendilerine on dakika süre verilmiştir. Kartlarda yazılı özellikler ve öğrencilerin getirdiği kartların harfleri aşağıdaki gibidir:

a) Aile kurması	d) Vahyi tebliğ etmesi	1. Öğrenci: a, f
b) Vahiy alması	e) Kur’an-ı Kerim’i açıklaması	2. Öğrenci: c, d
c) Mesleği olması	f) Vefat etmesi	3. Öğrenci: b, e
ç) Yorulup dinlenmesi	g) Anne babası olması	4. Öğrenci: ç, g

30. Buna göre, istenilen özellikteki kartları hangi öğrenciler doğru getirmiştir?

- A) 1 ve 2.
- B) 1 ve 4.
- C) 2 ve 3.
- D) 3 ve 4.

31. Hangi öğrenci Hz. Muhammed’in (sav) sadece peygamberlik yönüne ait özellikteki kartları getirmiştir?

- A) 1.
- B) 2.
- C) 3.
- D) 4.

32 ve 33. soruları aşağıdaki metne ve tabloya göre cevaplayınız.

Öğretmen sınıfı dört gruba ayırmış ve her gruba üzerinde ayet yazan bir kart dağıtmıştır. Öğrencilerden kartlarda yazan ayete göre Hz. Muhammed'in (sav) peygamberliğinin hangi özelliğine vurgu yapıldığını söylemelerini istemiştir. Gruplar ve ayetler şu şekildedir:

1.Grup	"Muhammed sizin adamlarınızdan hiçbirinin babası değildir fakat o Allah'ın elçisidir ve peygamberlerin sonuncusudur..." (Ahzab suresi, 40. ayet.)
2.Grup	?
3.Grup	"Ant olsun, size içinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki sizin sıkıntıya uğramanız ona ağır gelir, size çok düşkündür, müminlere karşı şefkat ve merhamet doludur." (Tevbe suresi, 128. ayet.)
4.Grup	"Sana kitabı, özellikle ayrılığa düştükleri konuda onları aydınlatman için... indirdik." (Nahl suresi, 64. ayet.)

32. Bu gruplarda Hz. Muhammed'in (sav) hangi peygamberlik özelliğine değinilmemiştir?

- A) Müjdeci ve uyarıcı
- B) Kur'an'ı açıklayıcı
- C) Hatemülenbiya
- D) Rahmet peygamberi

33. 2. grubun öğretmenlerine verdiği cevap "güzel ahlakı tamamlayıcı" olduğuna göre kendilerine hangi ayet verilmiş olabilir?

- A) "Muhammed, ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir..." (Al-i İmran suresi, 144. ayet.)
- B) "Ey örtüsüne bürünen! Kalk ve uyar!" (Müddessir suresi, 1-2. ayetler.)
- C) "... Hiç şüphe yok ki Resulullah'ta güzel bir örneklik vardır." (Ahzab suresi, 21. ayet.)
- D) "Ey Peygamber! Seni tanık, müjdeci, uyarıcı... olarak gönderdik." (Ahzab suresi, 45-46. ayetler.)

ÖZ DEĞERLENDİRME FORMU

Ünitede yer verilen Kâfirun suresi ile ilgili aşağıdaki ifadeleri okuyunuz. Bu ifadelerden yapabildikleriniz için "Evet", bir bölümünü yapabildikleriniz için "Kısmen", yapamadıklarınız için "Hayır" kutucuğunu işaretleyiniz.

Sıra No	İfadeler	Evet	Kısmen	Hayır
1.	Kâfirun suresini hatasız okudum.			
2.	Kâfirun suresinin anlamını söyledim.			

5. ÜNİTE

İSLAM DÜŞÜNÇESİNDE YORUMLAR

Ünitenin PDF'sine
bu karekoddan
ulaşabilirsiniz.

Ünite sunusuna
bu karekoddan
ulaşabilirsiniz.

Kavramlar

- İtikat
- Fıkıh
- Mezhep
- Tasavvuf
- Ayin
- Erkân

Bu Ünite de Neler Öğreneceksiniz?

1. Din anlayışındaki yorum farklılıklarının sebepleri
2. İslam düşüncesinde yorum biçimleri
3. Kültürümüzde etkin olan tasavvufi yorumlar
4. Alevilik-Bektaşilikle ilgili temel kavram ve erkânlar

Hazırlık Çalışmaları

1. “Her yiğidin bir yoğurt yiyişi vardır.” atasözünden ne anlıyorsunuz?
2. Mezhep kelimesi sizin için ne ifade etmektedir?
3. Bu görsel size neyi çağrıştırmaktadır?

4. Aşure günü hakkında neler biliyorsunuz?

DİN ANLAYIŞINDAKİ YORUM FARKLILIKLARININ SEBEPLERİ

Din, Allah'ın (cc) insanlara peygamberleri vasıtasıyla bildirdiği ilahi kurallar bütünüdür. **Din anlayışı** ise insanların hem Kur'an-ı hem de sünneti anlama ve değişen şartlara göre yorumlama gayretleri ile ortaya koydukları görüşler şeklinde tanımlanabilir.

İslam dini, Hz. Muhammed'in (sav) peygamberlik sürecinin tamamlanmasıyla birlikte son şeklini almıştır. İslam'ın içerdiği emir ve yasaklar gerek vahiy gerekse sünnetle net bir şekilde belirlenmiştir. Bu nedenle hiç kimse dine yeni birtakım kurallar ekleme hakkına sahip değildir. Fakat var olan kuralları anlama, yorumlama ve uygulama konularında toplumsal, kültürel, coğrafi vb. farklılıklardan kaynaklanan çeşitli uygulamalar ortaya çıkmıştır.

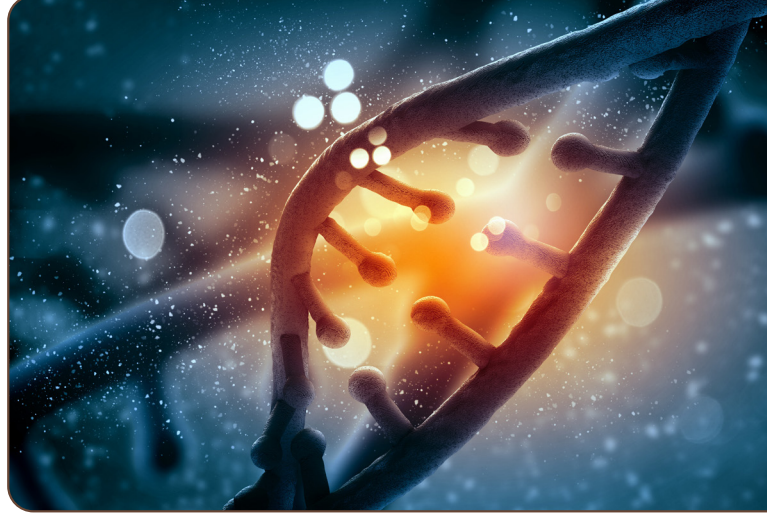
Grafik Bilgi 5.1
Din anlayışının
farklılaşma nedenleri

Bilgi Notu

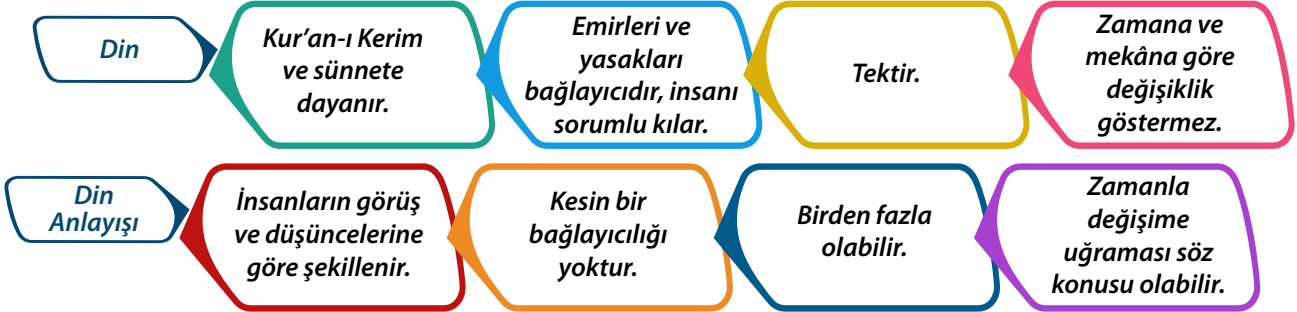
Kur'an-ı Kerim ve Hz. Muhammed'in (sav) sünneti, İslam dininin başlıca iki temel kaynağıdır.

Hız. Peygamber hayattayken Müslümanlar karşılaştıkları problemleri kendisine kolayca danışmışlardır. Gerek Allah Resulü'nün (sav) vefatı gerekse İslam'ın farklı coğrafyalara yayılmasıyla beraber ortaya çıkan sorunlar, dinin yorumlanması ihtiyacını doğurmuştur. Zira İslam, son dindir. Bu sebeple temel kaynakları zaman içerisinde ortaya çıkan şart ve duruma göre yeniden yoruma tabi tutulmuştur. Çünkü yeni soru ve sorunlara çözüm üretebilmek ancak Kur'an ve sünnetin yorumlanabilmesiyle mümkündür.¹

Görsel 5.1

Bilimsel gelişmeler, yeni soru ve cevapları beraberinde getirmiştir.

Grafik Bilgi 5.2

Din ve din anlayışı

Soru-Yorum

Günümüz dünyası Hz. Peygamber Dönemi'nden oldukça farklıdır. Teknolojik araçlar, bu farklılıklardan ilk akla gelenidir. Dolayısıyla bu araçların kullanımı ile ilgili Kur'an'da ve Hz. Peygamber'in sünnetinde doğrudan bir örnek bulmak mümkün değildir.

Bu doğrultuda bir kişinin izni olmadan fotoğrafının sosyal medyada paylaşılmasına dair neler söylenebilir? Din ve din anlayışı bağlamında yorumlayınız.

Ara Değerlendirme 1

1. Dinin farklı yorum biçimlerinin nedenleri nelerdir?

2. I. Vahye dayalıdır.
II. Birden fazla olabilir.
III. Zamanla değişikliğe uğrayabilir.
IV. Tektir.
V. İnsanların görüş ve düşüncelerine dayanır.

Numaralandırılmış ifadelerden hangileri din anlayışına aittir?

- A) I ve II
B) I ve IV
C) II, III ve IV
D) II, III ve V

Görsel 5.2
Mezhepler, Kur'an ve sünnete dayanır.

İSLAM DÜŞÜNCESİNDE
YORUM BİÇİMLERİ

İslam düşüncesinde inanç ve ibadetleri anlama hususunda farklı yorumlar bulunmaktadır. Bu yorumları anlama konusunda önemli kavramlardan biri olan **mezhep** kelimesi sözlükte yöntem, ekol ve gidilecek yol anlamlarına gelir. Bu kelime, kaynaklarda dinin inanç esaslarını veya hükümlerini anlama ve yorumlamada kendine özgü yöntemleri bulunan düşünce sistemi olarak açıklanmıştır.²

Mezhepler, İslam'ın inanç esaslarının yanında ibadet ve sosyal hayata dair hükümlerinin net bir şekilde anlaşılıp yorumlanmasını hedeflemektedir. Mezhep kurucusu olarak anılan âlimler, Kur'an ve sünnetin hükümlerini anlamak için bazı metotlar geliştirmişlerdir. Önerdikleri bu yöntemler birbirlerinden farklı olduğu için de inanç ve ibadet konularında farklı mezhepler oluşmuştur.

Mezheplerin kurucuları "Mezhep kurduk, bizim görüşlerimize uyun." dememişlerdir. Onların uyguladığı metotla birlikte düşünceleri zaman içerisinde Müslümanlar tarafından benimsenip uygulanmıştır. Ayrıca hiçbir mezhep âlimi ya da kurucusu "kendi görüşünün tek doğru olduğunu" ileri sürmemiştir. Kendi görüş ve yöntemlerini anlatıp uyguladıkları gibi farklı fikirlere de saygı göstermişlerdir. İslam düşüncesindeki yorum biçimleri, konularına göre farklı kategorilerde incelenmiştir.

Grafik Bilgi 5.3
İslam düşüncesinde
yorum biçimleri

İnançla ilgili (İtikadi) Yorumlar

Dünya ve ahirette insanların mutluluğu için Allah Teala'nın gönderdiği kurallara iman etmeye **itikad** denir.³ Yüce Allah'ın varlığı ve birliğine (tevhit), ahirete, kutsal kitaplara, peygamberlere iman gibi inanç esasları tüm Müslümanlar için ortaktır. Müslümanların tamamı Allah'ın (cc) bir ve tekliğine, Hz. Muhammed'in (sav) peygamberliğine, meleklerle, kaza ile kadere ve Kur'an'ın ilahi vahiy olduğuna iman ederler. Zaten her Müslümanın, iman esaslarını kabul etmesi gerekir. Dolayısıyla dinin esasını oluşturan bu inançlarda herhangi bir görüş farklılığı bulunmamaktadır.

İnanca dair görüş farklılıkları; kabir hayatının nasıl olacağı, iman-amel ilişkisi, Allah'ın (cc) sıfatları gibi detay konulardadır. Farklı düşünceler etrafında toplanan kişiler çeşitli itikadi mezheplerin oluşmasına ön ayak olmuşlardır.⁴

EŞARİLİK

Ebü'l-Hasan el-Eşari'nin
(öl. 324/935) itikatta
Kur'an ve sünneti temel
olarak ifade ettiği
görüşlerine dayanan
mezheptir.

MATÜRİDİLİK

Ebu Mansûr
el-Matürîdî'nin
(öl. 333/944) itikatta
Kur'an ve sünneti temel
olarak ifade ettiği
görüşlerine dayanan
mezheptir.

Grafik Bilgi 5.4
İtikadi mezhepler

Fıkhi Yorumlar

Fıkıh sözlükte, “bir şeyi bilmek, derin kavrayış” manalarına gelir. Terim olarak ise İslam'ın ferdî ve toplumsal hayata dair hükümlerini araştıran ilim dalıdır. Bir başka ifadeyle fıkıh, kişisel ve sosyal hayat ile ibadetlere dair dinin emirlerini incelemektedir.⁵

Müslümanın yapması gereken ibadetler ile helal-haram hükümlerindeki davranışlar Kur'an ve sünnette belirlenmiştir. Örneğin beş vakit namaz kılmak, ramazan ayında oruç tutmak, belli miktarda malı olanların zekât vermesi gibi

ibadetler her Müslüman için farzdır. Benzer şekilde faizin haram, alışverişin helal olduğu kesindir. Dolayısıyla dinin temel konularında Müslüman âlimler arasında herhangi bir görüş farklılığı yoktur.

Namazın kılınış şekli, abdesti bozan durumlar, farz olmayan bazı ibadetlerin hükümleri gibi Kur'an'da net olarak belirtilmeyen konularda

ise farklı yorumlar ortaya çıkmıştır. Bu yorumlar bir süre sonra fıkhi mezheplerin ortaya çıkmasını beraberinde getirmiştir. Günümüzde de varlığını sürdüren ve yaygın dört mezhep bulunmaktadır.⁶

Bilgi Notu

Ca'fer es-Sâdık'ın görüşlerine dayandığı söylenen fıkıh mezhebine **Caferilik** denir.

HANEFİ MEZHEBİ

İmam-ı Azam Ebu Hanîfe'ye (öl. 767) nispet edilen mezheptir. Bu mezhebe uyanlara Hanefi denir. İlk zamanlarda Ebu Hanife fıkıh alanında Kur'an-ı Kerim ve Hz. Peygamber'in sünnetine dayanarak

belli bir sistem çerçevesinde görüşlerini bildirmiştir. Onun ve öğrencilerinin dini yorumlama biçimi ise daha sonra Hanefi mezhebi ya da Hanefilik adıyla anılmıştır.

Bu mezhep daha çok Türkiye, Balkanlar, Kırım, Azerbaycan, Kafkasya, Sibiry ve Türkistan Türkleri, Afganistan, Horasan ve Pakistan'da yaygındır.

HANBELİ MEZHEBİ

Ahmed b. Hanbel'e (öl. 855) nispetle anılan mezheptir. Bu mezhebe uyanlara Hanbeli denir. Ahmed b. Hanbel'in Kur'an-ı Kerim'i ve sünneti anlamaya dair bakış açısı, onun vefatından sonraki zamanlarda bir mezhep hâline gelmiştir. Bu mezhep, Hanbeli mezhebi ya da Hanbelilik adıyla anılır. Hanbeli mezhebi daha çok Suudi Arabistan, Katar ve Umman'da, nispeten daha az da olsa Irak, Suriye, Ürdün, Filistin ve Mısır'da yaygındır.

ŞAFİİ MEZHEBİ

İmam Şafii'ye (öl. 820) nispet edilen mezheptir. Mezhebe uyanlara Şafii denir. İmam Şafii aslında Malik b. Enes'in öğrencisidir. Fakat İmam Şafii de Kur'an-ı

Kerim ve hadisleri yorumlayarak dini anlamda kendine ait bir sistem kurmuştur. Onun ve öğrencilerinin fıkıh alanına dair yaptıkları yorumlar ve oluşturdukları sistem daha sonra Şafii mezhebi ya da Şafilik şeklinde isimlendirilmiştir. Günümüzde dünyadaki Müslümanların büyük çoğunluğu Hanefi ya da Şafii mezhebine mensuptur.

Şafii mezhebi en çok Endonezya, Malezya, Kafkaslar, Azerbaycan, Türkiye'nin doğu kesimleri ile İran'ın batısı, Kuzey Irak, Suriye, Ürdün, Yemen'in Hadramut bölgesinde yaygındır.

MALİKİ MEZHEBİ

Malik b. Enes'e (öl. 795) nispet edilen mezheptir. Mezhebe uyanlara Maliki denir. İmam Malik b. Enes de Kur'an ayetlerini ve sünneti yorumlamak

için kendine ait bir sistem kurmuştur. Onun yaşadığı şehir olan Medine şehrindeki ilmi birikimden yararlanarak geliştirdiği bu yorum biçimi daha sonra Maliki mezhebi ya da Malikilik adıyla anılmıştır.

Bu mezhep daha çok Afrika'da yaygındır.

Grafik Bilgi 5.5
Dört fıkhi mezhep ve yoğun olarak dağılımları

Görsel 5.3
Bursa'da bulunan
Somuncu Baba Dergâhı

Tasavvufi Yorumlar

Tasavvuf, İslam'ın manevi yönünü ön plana çıkaran, yaratıcıya samimi duygularla bağlanarak ibadet ve davranış bilinci kazandırmayı hedefleyen ilim dalıdır.⁷ Âlimler güzel ahlakı ve Allah'a (cc) yakın olmayı arzu etmişler ve bunun yöntemlerine dair farklı görüşler dile getirmişlerdir. Bu konu alt başlıklarda detaylı bir biçimde incelenecektir.

Ara Değerlendirme 2

Aşağıda verilen tablodaki kutucuklarda İslam düşüncesinde yorum biçimleri ile ilgili kavramlar bulunmaktadır. Kutucuklardaki numaraları kullanarak soruların cevaplarını yazınız.

1	Hanefilik	2	Matüridilik	3	Hanbelilik
4	Fıkhi	5	Şafiilik	6	İtikadi
7	Eşarîlik	8	Tasavvufi	9	Malikilik

1. Fıkıhla ilgili mezhepler hangi numaralı kutucuklarda verilmiştir?

2. İslam düşüncesindeki yorum biçimleriyle ilgili kavramlar hangi numaralı kutucuklarda verilmiştir?

3. İnançla ilgili yorumlara ait kavramlar hangi numaralı kutucuklarda verilmiştir?

İSLAM DÜŞÜNCESİNDE TASAVVUFİ YORUMLAR

Tarihsel süreçte Yesevilik, Kadirilik, Mevlevilik, Nakşibendilik ve Bektaşilik gibi farklı tasavvuf ekolleri ortaya çıkmıştır.

Yesevilik

Türk mutasavvıf Ahmed Yesevi'nin (öl. 1166) düşünceleri etrafında ortaya çıkmış tasavvufi bir ekoldür. Hoca Ahmet Yesevi, Kazakistan'ın Çimkent şehrinin Sayram kasabasında dünyaya gelmiştir. İlim tahsiline Yesi'de başlamış ve dönemin büyük âlimlerinden olan Arslan Baba'dan ders almıştır. Arslan Baba'nın vefatından sonra İslam merkezlerinden biri olan Buhara'ya gitmiştir. İyi bir medrese tahsili görmüş, tasavvuf öğrenmiş ve bildiklerini etrafındakilere anlayabilecekleri bir sadelikte aktarmaya çalışmıştır. İslam'ı Türklere sevdirmiş, Kur'an ve sünnete bağlı kalarak inanç, ibadet ve ahlaki ilkeleri insanlara öğretmiştir.⁸ Ahmed Yesevi'nin bize ulaşan en önemli eseri Türkçe nasihat türü, hikmet adı verilen şiirlerinden oluşan *Dîvân-ı Hikmet*'tir.⁹

Görsel 5.4
Ahmet Yesevi
Türbesi

Yesevilik'in temel hedefi, insanları din etrafında birleştirip kaynaştırmak olmuştur. Bu yola girecek olan müridin ilk önce din hakkında yeterli bilgiye sahip olması gerektiği vurgulanmıştır. Yeseviyye; Allah (cc) inancı, Peygamber (sav) sevgisi ve İslam kardeşliği ölçeğinde toplumda merhamet, sevgi, yardımlaşma ve ahlaki yaygınlaştırmayı hedef edinmiştir. İyiliği emredip kötülükten sakındırma ilkesi, Yeseviyye'nin ana temasını oluşturmuştur.¹⁰

Yesevilikte; idrak sahibi olmak, vefalı ve doğru sözlü olmak, Kur'an ve hadis hükümlerine riayet etmek, dünya malını terk etmek önemli ilkelerdendir.¹¹

Kadirilik

Kadirilik, Abdülkadir Geylani'nin (öl. 1165/66) düşüncelerine dayanan tasavvufi yorumlardan biridir. Abdülkadir Geylani, Hazar Denizi'nin güneybatısındaki Geylan'da dünyaya gelmiştir. Bağdat'ta hadis, fıkıh ve edebiyat gibi ilimleri tahsil ettikten sonra tasavvuf yoluna girmiştir.¹²

Kadirilik, İslam dininin hükümlerine bağlı kalmayı esas alır. Müridlerine Kur'an ve sünnete uygun hareket etmeyi şart koşar. Gönül huzuru, cömertlik, bol sadaka verme, her türlü zorluğa katlanma tarikatın esaslarındandır. Kadiriliğin kuralları vardır. Haramdan sakınmak, azmi artırmak ve nimete saygı göstermek bunlardan bazılarıdır.¹³

Görsel 5.5
Sema,
Mevlevilikte bir
zikir şeklidir.

Görsel 5.6
Bahaeddin Nakşibend
Türbesi

Mevlevilik

Mevlevilik, Mevlana'dan (öl. 1273) sonra onun soyundan gelen ve "Çelebi" unvanı alan şeyhler tarafından kurulmuştur.¹⁴ Mevlana Celaleddin Rumi, Afganistan'ın Belh şehrinde dünyaya gelmiştir. İlk eğitimi zamanın önemli âlimlerinden olan babası Bahaeddin Veled'den almıştır. Belh'ten göç etmeleriyle birlikte farklı şehirlerde pek çok İslam âlimiyle karşılaşan Mevlana, farklı tecrübe ve ilmî kazanımlar elde etmiştir. Babasının vefatından sonra tasavvufta derinleşmesini sağlayan ve onun manevi eğitimi de üstlenen kişi Seyyid Burhâneddin Muhakkık olmuştur.¹⁵ Mevlana'nın *Mesnevî*, *Fîhi mâ-fih*, *Dîvân-ı Kebîr* adlı eserleri vardır.

Mevleviliğin iki önemli özelliği sema ve çiledir. **Sema**, dönerek yapılan Mevlevi ayini, **çile** ise nefsanî arzulardan kurtularak ruh temizliğine ermek için girilen bir dönemdir.¹⁶

Ahlakî Kur'an'ın öğretileri olan Hz. Muhammed'in (sav) yaşamını kendine ölçü alan ve düşüncelerini de bu temel üzerine inşa eden Mevlana, insana tüm yaratılanlardan ayrı bir önem vermiştir. O, dünyaya geliş amacını bilerek buna uygun eylemler gerçekleştiren olgun insanı yüceltmıştır. Bunun yanında Allah'ı (cc) bilme, tanıma ve O'na kul olma çabasının insanı mutluluğa götüreceğini ifade etmiştir.¹⁷

Nakşibendilik

Bahaeddin Nakşibend'in (öl. 1389) görüşlerine dayanan tasavvufi bir düşünce biçimidir. Bahaeddin Nakşibend, Buhara yakınlarında olan Kasrıârîfân köyünde doğmuş ve burada vefat etmiştir. Dedesinin mürşidi Baba Muhammed Semmâsî tarafından manevî evlat olarak kabul edilmiştir. Semmâsî, beraberinde bulunan müridi Emîr Külâl'i Bahaeddin'in tasavvuf terbiyesi için görevlendirmiştir. Bahaeddin Nakşibend, uzun yıllar Emîr Külâl'in yanında kalmış, tarikat adap ve erkânını öğrenmiştir.¹⁸

Nakşibendilikte, her müridin dikkat etmesi gereken esaslar vardır. Bu esaslar dan bazıları şunlardır:¹⁹

Geçirilen her an ve hâle şükretmek	Kötü ahlaktan sıyrılıp güzel ahlaka yönelmek
Aklı dağınıklıktan korumak	Bedenen halk içindeyken kalben Hak ile meşgul olmak
Kalpte Allah'tan (cc) başka hiçbir şeye yer vermemek	Dilin kalple beraber zikretmesi
Alınan her nefeste Allah'ı (cc) hatırlamak	Kalp evine uygunsuz düşüncelerin girmesini önlemek
Her zaman Allah (cc) ile olmak	

Alevilik-Bektaşilik

Alevilik, sözlükte Hz. Ali'yi seven, ona bağlı olan manalarına gelir. Dinî terim olarak ise halifelüğün Hz. Ali ve onun soyundan gelenlerin hakkı olduğu anlayışını savunan kişiler için kullanılan bir tabirdir.²⁰ **Bektaşilik** ise on üçüncü yüzyılda Horasan'dan Anadolu'ya gelen Hacı Bektaş Veli (öl. 1271) tarafından kurulmuş tasavvuf ekolüdür.²¹ Hacı Bektaş Veli, Horasan'ın Nişabur şehrinde dünyaya gelmiş ve eğitim hayatına dört yaşında iken burada başlamıştır. Anadolu'ya geldikten sonra Sulucakarahöyük'e yerleşmiştir.

Öğretisinin temelini Türklere İslam'ı sevdirmek ve benimsetmek üzerine oturtmuştur. *Makalât* isimli eserinde İslam'ın iman esasları detaylı olarak anlatılmıştır. Bu eserde, İslam'ın emrettiği insan olabilmenin yollarını; tevazu sahibi olmak, başkalarının ayıbını görmemek, insanları sevmek, hile ve yalandan kaçınmak olarak ifade etmiştir. Fikir, öğüt ve öğretilerini Kur'an ve hadise dayandıran Hacı Bektaş Veli, "Gelin canlar bir olalım." diyerek birlik ve beraberliğin önemini ifade etmiştir.²²

Görsel 5.7
Hacı Bektaş
Veli Türbesi

Ara Değerlendirme 3

1.

Verilen görsellerden hareketle iki tasavvufi yorum arasındaki benzerlikleri açıklayınız.

2.

- Hacı Bektaş Veli'ye göre insan, Kur'an ahlakı ile yoğrulup Rabb'ini ve kendini bilmenin sırrına ermiş kişidir.
- Mevlana, insanın kendindeki hakikati bulabilmesi için fitratında saklı olan yaratılış gayesine ulaşması gerektiğini belirtmektedir.

Bu bilgilerden yola çıkarak tasavvufi yorumların insana yaklaşımını açıklayınız.

Alevilik-Bektaşilikle İlgili Temel Kavram ve Erkânlar

Alevilik-Bektaşilikte ocak kutsaldır. **Ocak** terimi, cem erkânını yürüten ve Ehl-i beyt soyundan geldiğine inanılan dedelerin soylarını ifade etmek için kullanılır. Her Alevinin bağlı olduğu bir "Dede Ocağı" vardır. Alevilikte Ehl-i beyt soyundan gelenlere "Ocakzadeler", Hacı Bektaş Veli'nin soyundan gelenlere "Çelebiler" ismi verilir.²³

Alevilikte **el ele, el Hakk'a** esası vardır. Bu esas bir zincirin halkaları gibi talipten başlayarak mürşit, Hz. Ali'nin soyundan gelen on iki imam, Hz. Peygamber ve Allah'a (cc) verilmiş söz olarak kabul edilir.²⁴

Cem ve Cemevi

Cem kavramı sözlükte bir araya getirmek, toplamak demektir. Dinî terim olarak ise Alevilik-Bektaşilikte belirli zaman aralıklarında ve kurallar çerçevesinde gerçekleştirilen törene verilen isimdir. Tarikat mensuplarının ve Alevi-Bektaşî zümrelerin belli usuller çerçevesinde yaptıkları dinî tören ve zikre ise **ayin** denir.²⁵

Alevilikte dinî hayat için çok önemli olan cem, bir tür zikirdir. Cemlerde toplumdaki bazı sorunların iyileştirilmesi dedenin ahlaki hususlara değinmesi dinî anlayışın şekillenmesinde büyük rol oynamaktadır.²⁶

Cem töreninin yapıldığı mekâna **cemevi** denir. Cemevi, cemlerin yapıldığı yol, adap ve erkân yeri olarak nitelendirilir. Bektaşilikte cemevi yerine **meydan evi** ifadesi kullanılır.

Erkân, Alevilikte ibadet sisteminin düzeni anlamına gelir. Cem erkânında uyulması gereken birtakım kurallar vardır. Cana kıyanlar, komşularının huzurunu bozanlar, toplum nazarında suçlu sayılanlar **düşkün** kabul edilir ve cemlere katılamazlar. Cemlere genellikle boy abdesti ve vakit abdesti alınarak gidilir. Temiz elbiseler giyilir.²⁷ Cemde; izin almadan konuşulmaz, oturulan yerden kalkılmaz, lokma yenilmez ve cemevi terk edilmez. Ortamı bozacak davranışlardan da uzak durulur. Cemevinde herkes kardeştir. Dedikodu yapılmaz, etrafa bakılmaz. İbadet anında secdeye bakılarak dua edilir.²⁸

Cemde On İki Hizmet

Cem erkânı on iki hizmet üzerinden yürütülür. Bu hizmetler insanların doğal ihtiyaçlarının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Görevler on iki imama nispetle on iki olarak tespit edilmiştir. Bu görevler, ocaklara göre farklı isim ve sıralamayla gelebilmektedir.²⁹

Görsel 5.8
Hüseyin Gazi
Cemevi'nden
bir görünüm

Grafik Bilgi 5.6
On iki hizmet

Alevilik-Bektaşilikte cemlerin, yapıldığı zamana ve amaca göre çeşitleri vardır. Görgü cemi, ikrar cemi ve Abdal Musa cemi bunlardandır. **İkrar cemi**, Alevi-Bektaşî gelenekte yola girecek bir şahsın bağlılığı için düzenlenir. **Abdal Musa cemi**; ekimlerin bereketli olması, kaza ve belalardan korunmak, birlik beraberlik için yapılan cemdir. **Görgü cemi** ise ikrar verip yola giren şahısların yılda bir kez kendisini sorgudan geçirmesi için düzenlenen ceme denir.³⁰

Musahiplik

Musahiplik, kelime olarak sohbet arkadaşı ve dost anlamlarına gelir. Alevilikte ise evli iki çiftin, her durumda birbirlerini kollayıp koruyacaklarına dair dedenin önünde söz vermeleridir. Bektaşilikte musahipliğe **ikrar** ve **nasip alma** da denilmektedir.³¹

Musahip olmaya karar veren aileler düşüncelerini dedeyle paylaşırlar. Dede ailelere musahipliğin ne anlama geldiğini ve özelliklerini detaylı bir şekilde anlatır. Kendilerine bir yıl deneme süresi verir.

Dede, süreç sonunda ailelerin birbirlerinden emin olduklarına karar verirse gerekli işlemleri başlatır. İki aile arasında cem töreni düzenlenir. Musahipler cem için abdest alır ve temiz elbiselerini giyerler. Cemde gerekli hizmetler yerine getirilir. Musahipliğe girecek kişiler rehber eşliğinde erkânı yerine getirirler. Herkesin huzurunda ayetler okunur, tekbir ve salavat getirilir, kurban tıglanır. Musahip adaylar ikrar verir. Dede erkânı yaptıktan sonra cem bitirilir.³²

Bilgi Notu

Alevi gelenekte musahiplik, Hz. Peygamber'in hicretten sonra Medine'de kurduğu muhacir-ensar kardeşliğine (muâhât) dayanmaktadır.

(Cenk Üçer, Alevîlikte Musâhiblik, s. 235.)

Razılık ve Kul Hakkının Sorulması

Alevilik-Bektaşilikte kul hakkı ve razılık önemli esaslardandır. Kul hakkına riayet etmeyen kimseler cemlere katılamazlar. Bundan dolayı cemi yürüten dede şöyle bir konuşma yapar: “Ey Mümin, Müslüm canlar! Bizim Alevi yol ve erkânımızda ibadet yerinde olan, birlikte ibadet yapan canlar, birbirleri ile dargın küskün olurlarsa bir arada ibadet yapamazlar.” Ardından Kur'an-ı Kerim'den müminlerin kardeşliğine, dargınların aralarının düzeltilmesi gerektiğine ve affedici olmaya dair ayetler okur.³³

Dargın kimseler meydana beklenir. Aralarındaki sorun çözülmeden ibadete devam edilmez. Küskünler barışırsa dede onlara aynı hatayı tekrar etmemelerini ifade eden bir dua verir. Barışmayanlar ise cemevinden çıkarılır. Küskünlük devam ettiği müddetçe de cemlere alınmazlar.³⁴

Semah

Alevilik-Bektaşilikte **semah** cemlerde söz ve müzik birlikteliğini temel alan coşkulu dönme hâline denir. Hak aşkına ulaşmak için ortaya çıkan coşkunun dışa yansımasıdır. İbadet olarak kabul edilen bu hâlin temelinde Hak'tan alıp halka verme mesajı vardır. Hem cem ayının bir parçası hem de on iki hizmetten biridir. Semah dönenlere **pervane** denir.³⁵ Mürşidin huzurunda yapılan semahlar; iki, dört, altı, sekiz, on ve on ikişerli gruplar hâlinde kadın erkek bir arada icra edilir. El ele tutuşma olmayan semahlarda mürşide arka dönülmez.³⁶

Görsel 5.9
Semah töreni
(temsili)

Gülbank

Alevilik-Bektaşilikte her iş dua ile başlar. Alevilikte duaya **gülbank** da denir. Gülbank Farsçada gül sesi manasına gelir. Dili Türkçedir. Gülbanklar, yapılacak işin hayırlı olması, sağlık ve başarı dileğiyle Allah'a (cc) yalvarmayı dile getiren dua metinleridir. Genelde dede tarafından okunur. Gülbanklar daima "Allah Allah ilallah, Allah Allah eyvallah, Bism-i Şâh Allah Allah" gibi kalıplaşmış bir ifade ile başlamaktadır. Gülbankı oluşturan cümlelerdeki anlamlı söz öbeklerinin sonunda ise halk tarafından âmin yerine "Allah Allah" denir. Gülbank, hangi işin ardından okunacaksa ona işaret eden birkaç cümle ile devam eder, arkasından klasik dua cümleleri yer alır.³⁷

Lokma dualarından biri şöyledir: "Allah Allah. Lokmalarımız makbul olsun, ibadetlerimiz kabul olsun. Yiyene helal, yedirene delil olsun. Allah emeklerinizi boşa vermesin. Bir lokmanız bir kazaya, bir belaya karşı gelsin. Hayır hizmetiniz Makam-ı Bâî'de kabul olsun. Sofranız Kanber'in sofrası olsun. Yardımcınız Hakk, Muhammed, Ali olsun. Gerçeğe Hüü, mü'mine yâ Ali."³⁸

Görsel 5.10
Ayasofya-i Kebir
Cami-i Şerifi'nde
Hz. Ali (ra)
yazılı hat

Hızır Orucu

Alevilik-Bektaşilikte **Hızır orucu**, ocak ayının ortalarından şubat ayının ortalarına kadar dört haftalık zaman içinde genellikle üç gün tutulur. Bu dönemle birlikte Hızır erkânları yapılır.

İnanışa göre Hz. Hüseyin ve Hz. Hasan çok ağır bir hastalık geçirir. Allah Resulü (sav), Hz. Fâtıma'ya çocuklarının şifa bulması için üç gün oruç tutması gerektiğini söyler. Bunun üzerine Hz. Ali ve Hz. Fâtıma bütün yiyeceklerini her oruç açma zamanında evlerine gelen kendini yoksul ve yetim olarak gösteren kişiye verir. Hz. Peygamber daha sonra onlara, gelen kişinin Hızır olduğunu söyler. Aleviler, bu inancın gereği olarak üç gün Hızır orucu tutarlar.

Hızır orucu yoksulların birbirine dayandıkları, rızıklarını paylaştıkları oruçlardandır. Bu oruç için sahura kalkılmaz. Gece yarısından önce hiç yememek üzere tutulur ve hava iyice kararınca kadar devam eder. Hızır orucunun tamamlanmasından sonra kutsal mekânlarda kandil yakılır, lokma dağıtılır.³⁹

Muharrem Orucu

İslam'da hicri takvimin ilk ayı olan ve içinde aşure gününü barındıran muharrem ayının önemli bir yeri vardır. Hz. Peygamber, ramazan ayından sonra bu ayda tutulan orucun en kıymetli oruç olduğunu bildirmiş ve muharrem orucunun tutulmasını teşvik etmiştir (bk. Tirmizî, Savm, 40.). Ramazan orucu farz kılınınca da aşure günü orucunun tutulmasını isteğe bırakmıştır (bk. Buhari, Hac, 47.).

Muharrem orucu Alevi-Bektaşî kültüründe büyük öneme sahiptir. Muharrem ayı hicri takvimin birinci ayıdır. Alevi-Bektaşî geleneğinde bu ayın birinden on ikisine kadar oruç tutulur. Ayın onuncu günü ise aşuredir. Aleviler, peygamberlerin selamete ermelerine ve Hz. Peygamber'in soyunun kesilmeyip devam ettiğine, şükür olarak oruç ibadetini yerine getirirler. Muharrem orucu matem orucudur. Hz. Hüseyin ve aile fertlerinin Kerbela'da şehit edilmelerinin anısına ve on iki imam adına tutulur.

Alevi gelenekte muharrem orucu tutulan günlerde; su içilmez, et ve elma yenmez, soğan kesilmez, aynaya bakılmaz, saç taranmaz, eğlence ve cem yapılmaz. Muharrem günleri boyunca su yerine ayran, hoşaf gibi sulandırılmış içecekler alınarak Kerbela'da susuz bırakılan Hz. Hüseyin için yas tutulur.

Muharrem orucunun bitiminde on iki imama nispetle on iki malzemenin bir araya getirilip pişirilmesiyle **aşure** hazırlanır. O gün öğleden sonra on ikinci günün orucu, yapılan aşureyle açılır. Sonrasında Muharrem cemi yapılır ve kurban kesilir.⁴⁰

Görsel 5.11
Muharrem ayının sembollerinden aşure

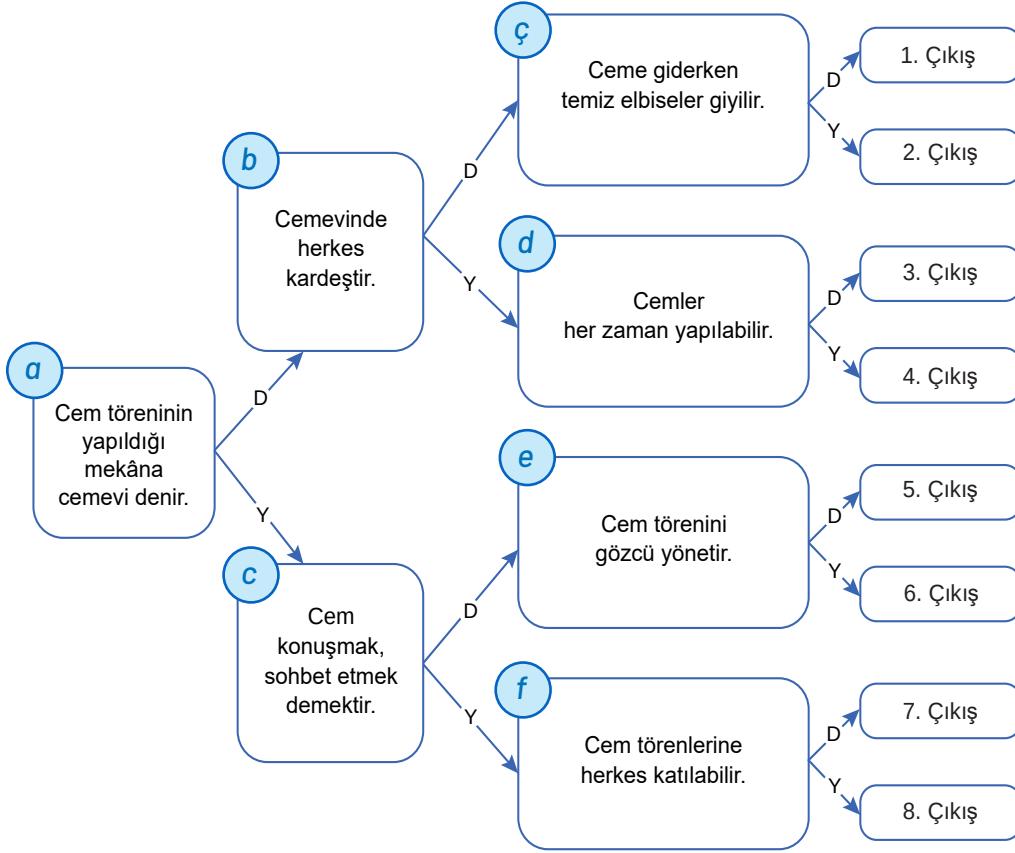
Uygulayalım

Alevilikle ilgili kavramları ve tanımları araştırınız. Sonuçları düzenleyerek arkadaşlarınızla paylaşınız.

Ara Değerlendirme 4

1. Cem töreni ile ilgili aşağıda verilen tanılayıcı dallanmış ağaçtaki ifadelerin bazıları doğru, bazıları yanlıştır. İlk ifadeden başlayıp cümlelerin doğru ya da yanlış olduğuna karar verip yönlendirici okları takip ediniz ve ulaştığınız tek çıkışı işaretleyiniz.

2. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere, verilen kelimelerden uygun olanı yazınız.

gölbank ayin ikrar cemi
peyik sakka çile ocak

- a) Ehli beytten olan dedelerin aile ve soylarını ifade etmek için kullanılan kavrama denir.
- b) Cemde su ve şerbet sunmakla görevli olan kişiye denir.
- c) Alevi-Bektaşî gelenekte yola girecek bir şahsın bağlılığı için düzenlenir.
- ç) Alevilikte duaya denir.
- d) Mevlevilikte manevi temizlik için girilen dönem ile ifade edilir.

Zekâ Küpü

Aşağıdaki kutucuklarda “İslam Düşüncesinde Yorumlar” ünitesi ile ilgili tanımlar ve buna karşılık gelen kelimelerin harfleri karışık olarak verilmiştir. Sözcüklerdeki harflerin yerini değiştirerek tanımlara uygun kelimeleri oluşturun ve çizgilere yazın.

HKİNLİAFE

1

Ebu Hanife'ye
bağlı fıkıh
ekolü

İLNKEAİŞDİBKN

2

Bahaeddin
Nakşibend'e
bağlı tasavvuf
ekolü

NAKŞİBENDİLİK

İALKİMKLİ

3

Malik b. Enes'e
bağlı fıkıh
ekolü

HIIFK

4

İslam'ın ferde
ve topluma dair
hükümlerini
araştıran ilim
dalı

EDED

5

Cemi yöneten
kişi

AKİLİFŞİ

6

İmam Şafii'ye
bağlı fıkıh
ekolü

SKUİAİMLPH

7

Evli iki çiftin
birbirini
koruyacaklarına
dair söz
vermesi

KLDAİKRİİ

8

Abdülkadir
Geylani'ye
bağlı tasavvuf
ekolü

İMLVELEKİV

9

Mevlana'ya
bağlı tasavvuf
ekolü

HPEMZE

10

Âlimlerin
İslam'ın
ayrıntılarını
yorum metodu

REŞKLAIİ

11

Ebü'l-Hasan
el-Eşari'ye
bağlı inanç
ekolü

NO Kİİ

12

Cemde hizmet
sayısı

NALİKEBLH

13

Ahmed b.
Hanbel'e bağlı
fıkıh ekolü

LNGBÜKA

14

Alevilikte dua

RENAK

15

Alevilikte
ibadet
sisteminin
düzeni

EUMHRRAM

16

Muharrem
ayında tutulan
oruç

TATKİİ

17

Allah'ın (cc)
gönderdiği
kurallara iman

VİKİEEYLS

18

Ahmed
Yesevi'ye bağlı
tasavvuf ekolü

AKKTEİŞBLİ

19

Hacı Bektaş
Veli'ye bağlı
tasavvuf ekolü

İLDTKAMİÜR

20

Ebu Mansûr
el-Matürîdî'ye
bağlı tasavvuf
ekolü

EMİCVE

21

Cem yapılan
mekân

FTUAASVV

22

İslam'ın
manevi
yönüne dair
ilim dalı

Ölçme ve Değerlendirme

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere, verilen kelimelerden uygun olanı yazınız.

mezhep

itikat

musahiplik

evrensel

Yesevilik

Hanefilik

bölgesel

1. Alevilikte kavramı muhacir-ensar kardeşliğine dayandırılmaktadır.
2. Dünya ve ahiret mutluluğu için Allah'ın (cc) gönderdiği kurallara iman etmeye denir.
3. İslam, tüm zaman ve mekânlara hitap ettiği için bir dindir.
4. Dîvân-ı Hikmet kitabının yazarının düşünceleri etrafında çıkan tarikatı, tasavvuf anlayışlarından biridir.
5. İslam düşüncesinde farklı yorum biçimlerine denir.

Aşağıda II. sütunda ünite de geçen bazı kavramlar, I. sütunda bu kavramların açıklamaları verilmiştir. Cümlelerin önündeki kutucuklara ilgili kavramın harfini getirerek eşleştiriniz.

I.

II.

6.		İslam'ın manevi yönünü öne çıkaran ilim dalıdır.	A.	Cem
7.		Zamana ve kültüre göre değişiklik gösterir.	B.	Cemevi
8.		Fıkhi yorumlardan biridir.	C.	Din
9.		Tasavvufi yorumlardan biridir.	Ç.	Din anlayışı
10.		Alevilikte yapılan törendir.	D.	Fıkıh
			E.	Hanefilik
			F.	Nakşibendilik
			G.	Tasavvuf

Aşağıdaki cümlelerden doğru olanların başına “D”, yanlış olanların başına “Y” harfini yazınız. “Y” harfi koyduğunuz cümlelerin doğrusunu altındaki boşluğa yazınız.

11. () Semah kelimesi Mevlevilikte kullanılan bir kavramdır.

12. () Mürşit, cemde on iki hizmetten biridir.

13. () Din anlayışı, insanların görüşlerine dayanır.

14. () Caferilik, tasavvufi yaklaşımlardan biridir.

15. () Abdülkadir Geylani'ye bağlı tasavvuf ekolüne Kadirilik denir.

16. () Allah'ın (cc) gönderdiği kurallara iman etmeye fıkıh denir.

Aşağıda verilen tablodaki kutucuklarda Alevilik-Bektaşilikle ilgili bazı ifadeler bulunmaktadır. Kutucuklardaki numaraları kullanarak soruların cevaplarını yazınız.

1	İkrar	2	Hz. Hüseyin	3	On İki İmam
4	Musahiplik	5	Görgü	6	Kerbela
7	Aşure	8	Nasip alma	9	Abdal Musa

17. Evli iki çiftin dedenin önünde kardeşlik sözü vermelerini ifade eden kavramlar hangi numaralı kutucuklarda verilmiştir?

18. Cem çeşitleri hangi numaralı kutucuklarda verilmiştir?

19. Muharrem orucuyla ilişkili kavramlar hangi numaralı kutucuklarda verilmiştir?

Ölçme ve Değerlendirme

Aşağıdaki soruların cevabını boş bırakılan alanlara yazınız.

20. Tasavvufi yorumlara üç örnek veriniz.

21. Bektaşilikteki ikrar ve nasip alma ile ensar-muhacir kardeşliği arasındaki benzerliği açıklayınız.

22.

On İki Hizmet

Gülbank

Semah

Bu ifadeler hangi tasavvufi yorumla ilgilidir?

23. Cem erkânı on iki hizmet üzerinden yürütülür. Rehber, bekçi ve ferrâş bu hizmet gereği erkânda hazır bulunur.

Bu cümlede altı çizili olarak verilen cemde on iki hizmetle ilgili görevleri açıklayınız.

24. Din ve din anlayışı arasındaki farkları açıklayınız.

25.

A

Genellikle 3 gün tutulur.
Bu orucun çıkış noktası
Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in
hasta olması ve bunun üzerine
Hz. Peygamber'in torunlarının şifa
bulması için kızına evdekilerle
beraber üç gün oruç tutmalarını
öğütlemesine dayanır.

B

Hicri takvimin ilk ayından
başlayarak on ikinci gününe dek
tutulan oruçtur.
Onuncu gün aşuredir.
Matem orucudur.

Tabloya göre A ve B bölümünde bahsedilen oruç çeşitleri nelerdir?

26.

Sosyokültürel değişimler

Bilimsel ve teknolojik gelişmeler

Âlimlerin farklı yorum metotları

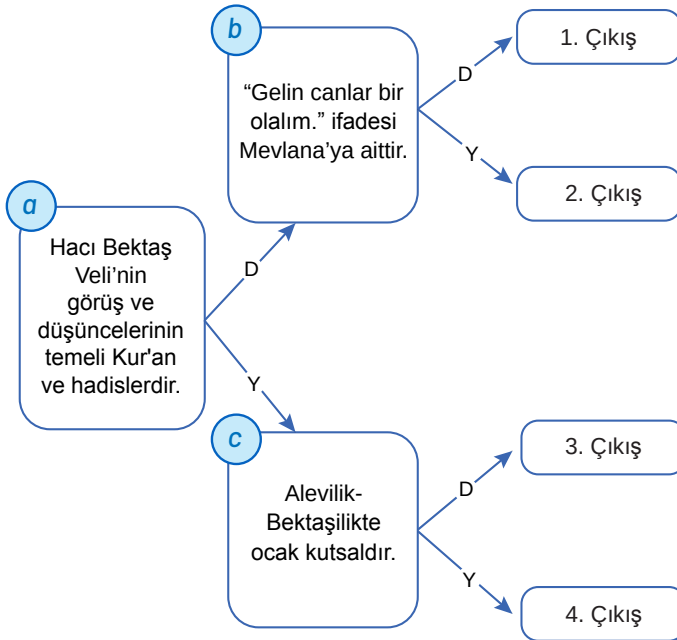
Örf, âdet, gelenek ve görenekler

Bu ifadeleri kullanarak dinin farklı şekillerde yorumlanabileceğine dair bir metin yazınız.

Aşağıdaki soruların doğru cevabını işaretleyiniz.

27. Alevilik-Bektaşılık ile ilgili aşağıda verilen ifadelerin bazıları doğru, bazıları yanlıştır. İlk ifadeden başlayıp cümlelerin doğru ya da yanlış olduğuna karar verip yönlendirici okları takip ediniz.

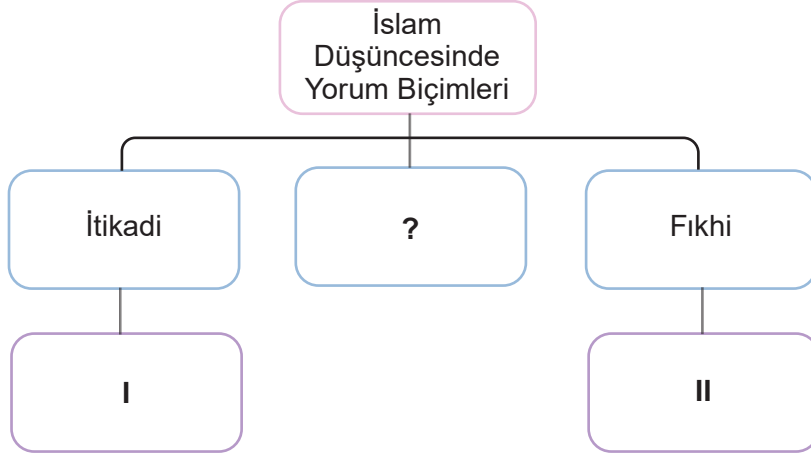
Buna göre doğru çıkış aşağıdakilerden hangisidir?

- A) 1.
B) 2.
C) 3.
D) 4.

28-30. soruları aşağıdaki şemaya göre cevaplayınız.

28. Şemada “?” olarak belirtilen yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) Dinî
- B) Fitri
- C) Mezhebi
- D) Tasavvufi

29. Şemada II ile gösterilen yere aşağıdakilerden hangisi örnek olarak yazılamaz?

- A) Hanefilik
- B) Malikilik
- C) Matüridilik
- D) Şafiilik

30. Şemada I ile gösterilen yere aşağıdakilerden hangisi örnek olarak yazılabilir?

- A) Caferilik
- B) Eşarilik
- C) Hanbelilik
- D) Kadirilik

31 ve 32. soruları aşağıda verilen metne göre cevaplandırınız.

Mevlana'nın doğum yeri Belh şehridir. İlk eğitimi âlim olan babasından almıştır. ----
Fîhi mâ-fîh, Dîvân-ı Kebîr ve ---- Mevlana'nın eserleridir.

II

31. Metnin anlamlı ve doğru bir bütün oluşturması için I numaralı boşluğa hangi cümle getirilemez?

- A) Yetişmesinde etkili olan isimlerden biri de Seyyid Burhâneddin'dir.
- B) Mevlevilik, Mevlana'nın vefatından sonra ortaya çıkmış bir ekoldür.
- C) Mevlana'nın yazdığı şiirlere hikmet adı verilmiştir.
- D) Kendisine Kur'an ve sünneti rehber edinmiştir.

32. Metne göre II numaralı boşluğa aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) Dîvân-ı Hikmet
- B) Kutadgu Bilig
- C) Makalât
- D) Mesnevî

33. Aşağıdaki tabloda bazı tasavvufi yorum biçimlerinin özellikleri verilmiştir.

I	II	III
Halk içinde kalben Hak ile beraber olmak önemlidir. Allah'a (cc) "Rıza ve maksadım sensin." diyerek zikirde bulunulur.	Fikirleriyle ekolün ortaya çıkışına büyük etkisi bulunan ismin, Hikmet adını verdiği şiirleri vardır.	Haramdan kaçınmak, nimete saygı göstermek vb. beş temel kuralı vardır.

Buna göre numaralarla belirtilmiş yorum aşağıdakilerden hangisinde verilmiştir?

I	II	III
A) Nakşibendilik	Yesevilik	Kadirilik
B) Nakşibendilik	Bektaşilik	Mevlevilik
C) Yesevilik	Nakşibendilik	Kadirilik
D) Alevilik	Yesevilik	Mevlevilik

Üniteyle ilgili daha fazla soru içeriğine
bu karekodan ulaşabilirsiniz.

1. ÜNİTE SONNOTLAR

- 1 bk. Mehmet Sürmeli vd., *Dinî Terimler Sözlüğü*, ed. Ahmet Nedim Serinsu, Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2009, s. 14.
- 2 age., s. 105.
- 3 M. Süreyya Şahin, "Cin", *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1993, C 8, s. 5.
- 4 Hüseyin Algül vd., *İlmihal İman ve İbadetler*, 17. bs., Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2011, C 1, ss. 96-97.
- 5 bk. Buhari, Vekâle, 10.
- 6 Algül vd., *İlmihal İman ve İbadetler*, C 1, s. 97.
- 7 Sürmeli vd., *Dinî Terimler Sözlüğü*, s. 341.
- 8 Lütfi Şentürk, Seyfettin Yazıcı, *İslam İlmihali*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2010, s. 50.
- 9 bk. Ali Erbaş, "Melek", *DİA*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2004, C 29, s. 37; M. Sait Özervarlı, "Melek", *DİA*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2004, C 29, s. 40; Algül vd., *İlmihal İman ve İbadetler*, C 1, s. 92.
- 10 bk. Özervarlı, "Melek", ss. 40-41; Algül vd., *İlmihal İman ve İbadetler*, C 1, ss. 92-94.
- 11 bk. Algül vd., *İlmihal İman ve İbadetler*, C 1, s. 94.
- 12 bk. İnfitâr suresi, 10-11. ayetler.
- 13 Özervarlı, "Melek", s. 40; İlyas Üzümlü, "Kirâmen Kâtibin", *DİA*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2002, C 26, s. 59; Süleyman Toprak, "Münker Nekir", *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2006, C 32, s. 14.
- 14 bk. Kâmil Güneş, *Meleklerle İman*, 4. bs., Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2018, ss. 75-76; Mehmet Görmez vd., *Hadislerle İslam*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2014, C 6, s. 561.
- 15 Bekir Topaloğlu, "Ahiret", *DİA*, İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1988, C 1, s. 543.
- 16 Algül vd., *İlmihal İman ve İbadetler*, C 1, s. 118.
- 17 bk. Tirmizî, Zühd, 44.
- 18 Cihat Tunç, "Ecel", *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1994, C 10, ss. 380-382.
- 19 bk. Algül vd., *İlmihal İman ve İbadetler*, C 1, s. 121.
- 20 bk. Ahzab suresi, 63. ayet; Araf suresi, 187. ayet; Fussilet suresi, 47. ayet.
- 21 bk. Algül vd., *İlmihal İman ve İbadetler*, C 1, s. 125.
- 22 Süleyman Toprak, "Haşir", *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1997, C 16, s. 416.
- 23 Sürmeli vd., *Dinî Terimler Sözlüğü*, s. 242.
- 24 Süleyman Toprak, *Ahirete İman*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2018, s. 56.
- 25 Sürmeli vd., *Dinî Terimler Sözlüğü*, ss. 46, 48.
- 26 Şentürk, Yazıcı, *İslam İlmihali*, s. 67.
- 27 Algül vd., *İlmihal İman ve İbadetler*, C 1, ss. 119-120.
- 28 M. Asım Köksal, *Peygamberler Tarihi I-II*, 14. bs., Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2011, C. 2, s. 312.
- 29 Abdullah Aydemir, *İslam Kaynaklarına Göre Peygamberler Tarihi*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2021, ss. 333-334.
- 30 Meryem suresi, 16-21. ayetler.
- 31 Köksal, *Peygamberler Tarihi*, C 2, ss. 313-315.

32 age., C 2, s. 316.

33 Maide suresi, 112-115. ayetler.

34 Osman Cilacı, "Havâri", *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1997, C 16, s. 513.

35 M. Kâmil Yaşaroğlu, "Nâs Sûresi", *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2006, C 32, ss. 392-393; Görmez vd., *Hadislerle İslam*, C 3, s. 496; Hayreddin Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C 1-5, ss. 723-725.

2. ÜNİTE SONNOTLAR

1 Algül vd., *İlmihal İman ve İbadetler*, C 1, ss. 512-517.

2 age., C 1, ss. 518-519.

3 Salim Ögüt, "Telbiye", *DİA*, İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2011, C 40, ss. 396-397.

4 bk. Buhari, Hâc, 7, 9, 11, 12; Müslim, Hâc, 11-12; Ebu Davud, Menâsik, 8.

5 bk. Salim Ögüt, "Mîkât", *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2005, C 30, ss. 48-49.

6 Salim Ögüt, "Hacerülesved", *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1996, C 14, ss. 433-435.

7 Algül vd., *İlmihal İman ve İbadetler*, C 1, ss. 528, 544-545.

8 Salim Ögüt, "Say", *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2009, C 36, ss. 206-207.

9 Algül vd., *İlmihal İman ve İbadetler*, C 1, ss. 526-527.

10 Dursun Ali Şeker, "Müzdelife", *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2006, C 32, s. 239.

11 Mehmet Şener, "Mina", *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2005, C 30, s. 97.

12 Algül vd., *İlmihal İman ve İbadetler*, C 1, s. 529.

13 Sürmeli vd., *Dinî Terimler Sözlüğü*, s. 372.

14 Şentürk, Yazıcı, *İslam İlmihali*, s. 330.

15 Sürmeli vd., *Dinî Terimler Sözlüğü*, s. 210.

16 Şentürk, Yazıcı, *İslam İlmihali*, ss. 349-350.

17 age., ss. 350, 356.

18 age., ss. 352-355.

19 Cenksu Üçer, *Anadolu'da Alevî Ocakları ve Grupları*, Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2019, ss. 332, 335-336.

20 Köksal, *Peygamberler Tarihi*, C 1, s. 168.

21 Ömer Faruk Harman, "İsmâil", *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2001, C 23, s. 76.

22 Ayrıntılı bilgi için bk. Köksal, *Peygamberler Tarihi*, C 1, s. 170-171.

23 bk. İbrahim suresi, 37. ayet.

24 age., C 1, s. 177-179.

25 bk. Sâffât suresi, 103-108. ayetler.

26 bk. Sâffât suresi, 112. ayet.

27 age., C 1, s. 203-206.

28 Harman, "İsmâil", s. 76.

29 bk. Müslim, Fezâil, 1; Tirmizî, Menâkıb, 1.

30 bk. Emin Işık, “Enam Suresi”, *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1995, C 11, ss. 169-170; Karaman vd., *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsiri*, C 2, s. 477, 496-497.

3. ÜNİTE SONNOTLAR

1 Hamdi Kızılar, “Ahlakî Değerlerin Şahsiyet Oluşumuna Etkisi”, *Millî Eğitim Dergisi*, C 44, S. 204 (2014), ss. 5-6.

2 age., s. 7.

3 age., ss. 9-10.

4 Hasan Arslan, “Dinî Tutumların Oluşum, Gelişim ve Değişimi”, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C 9, S. 1 (2009), ss. 77, 79, 81, 91.

5 Sürmeli vd., *Dinî Terimler Sözlüğü*, s. 4.

6 bk. Nisâ suresi, 58. ayet.

7 age., s. 61.

8 bk. Müslim, Birr, 66.

9 bk. Mustafa Çağrı, “Sıdk”, *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2009, C 37, s. 98.

10 Sürmeli vd., *Dinî Terimler Sözlüğü*, s. 314.

11 Yunus Emre, *Dîvân, -Seçmeler-*, 6. bs., Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2021, s. 65.

12 bk. Şentürk, Yazıcı, *İslam İlmihali*, s. 517.

13 Mehmed Âkif Ersoy, *Safahat*, 2. bs., Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2010, s. 386.

14 bk. Yunus Apaydın vd., *İlmihal İslam ve Toplum*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2004, C 2, ss. 517-24; bk. Hud suresi, 84-95. ayetler.

15 Ahmet Güç, “Sâlih”, *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2009, C 36, ss. 32-33.

16 Araf suresi, 73. ayet.

17 Hicr suresi, 80. ayet.

18 Hicr suresi, 82. ayet.

19 Şuara suresi, 141-145. ayetler.

20 Şuara suresi 155-156. ayetler. Ayrıca bk. Güç, “Sâlih”, s. 33; Köksal, *Peygamberler Tarihi*, C 1, s. 132.

21 bk. Neml suresi, 49. ayet.

22 Hud suresi, 67. ayet; Araf suresi, 78. ayet.

23 Köksal, *Peygamberler Tarihi*, C 1, s. 134.

24 Emin Işık, “Felak Suresi”, *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1995, C 12, ss. 301-302; Karaman vd., *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsiri*, C 5, ss. 718-722.

4. ÜNİTE SONNOTLAR

1 bk. Bekir Kuzudişli, *Hadis Tarihi*, İstanbul: Kayihan Yayınları, 2017, ss. 23-29.

2 bk. Ahmet Yücel, *Hadis Usulü*, 17. bs., İstanbul: İFAV Yayınları, 2014, ss. 16-30.

3 bk. M. Kâmil Yaşaroğlu, “Kâfirun Suresi”, *DİA*, İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2001, C 24, s. 149; Karaman vd., *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsiri*, C 1-5, ss. 703-705.

5. ÜNİTE SONNOTLAR

- 1 Algül vd., *İlmihal İman ve İbadetler*, C 1, ss. 19-21.
- 2 bk. İlyas Üzümlü, "Mezhep", *DİA*, C 29, s. 526.
- 3 Sürmeli vd., *Dinî Terimler Sözlüğü*, s. 193.
- 4 bk. Bekir Topaloğlu, *Kelâm İlmine Giriş*, 8. bs., İstanbul: Damla Yayınevi, 2007, ss. 44-45.
- 5 bk. Sürmeli vd., *Dinî Terimler Sözlüğü*, s. 95.
- 6 Ferhat Koca, "Mezhep", *DİA*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2004, C 29, s. 537. Mezhepler hakkında detaylı bilgi için bk. Ali Bardakoğlu, "Hanefî Mezhebi", *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1997, C 16, ss. 2-9; Bilal Aybakan, "Şâfiî Mezhebi", *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2010, C 38, ss. 233-247; Eyyüp Said Kaya, "Malikî Mezhebi", *DİA*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2003, C 27, ss. 519-535; Ferhat Koca, "Hanbelî Mezhebi", *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1997, C 15, s. 525.
- 7 Sürmeli vd., *Dinî Terimler Sözlüğü*, s. 359.
- 8 Kemal Eraslan, "Ahmed Yesevî", *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1989, C 2, ss. 160-161.
- 9 H. Kâmil Yılmaz, *Ana Hatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatlar*, İstanbul: Ensar Neşriyat, 2014, s. 243.
- 10 M. Askeri Küçükkaya, "Yeseviyye Tarikatı'nın Temel İlkeleri", *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 40 (2018), s. 160.
- 11 Selçuk Eraydın, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, 2. bs., İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 1994, s. 334.
- 12 Süleyman Uludağ, "Abdülkâdir-i Geylânî", *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1988, C 1, ss. 234-235.
- 13 Nihat Azamat, "Kâdiriyye", *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2001, C 24, s. 133.
- 14 Yılmaz, *Ana Hatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatlar*, s. 252.
- 15 İdris Türk, "Mevlana'nın İlmî-Manevî Şahsiyetinin Oluşumunda Şems'ten Önceki Dönemin Rolü", *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C 15, S. 30 (2016), ss. 523-524.
- 16 Selçuk Eraydın, "Çile", *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1993, C 8, s. 315.
- 17 Gülten Çağrı, Günümüzde Mevlevilik ve Mevlevilikte Değişim Olgusu: Konya ve Bursa Mevlevileri Üzerine Nitel Bir Çalışma, Kütahya: Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Kütahya Dumlupınar Üniversitesi SBE*, 2020, s. 71.
- 18 Hamid Algar, "Bahaeddin Nakşibend", *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1991, C 4, s. 458.
- 19 Yılmaz, *Ana Hatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatlar*, ss. 257-260.
- 20 Cenksu Üçer, *Anadolu'da Alevî Ocakları ve Grupları*, Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2019, s. 41.
- 21 Sürmeli vd., *Dinî Terimler Sözlüğü*, s. 36.
- 22 Volkan Bayar, Saadet Aylin Bayar, "Erdemli İnsan Yetiştirme Modeli: Hacı Bektaş Veli Felsefesinden Çağcıl Eğitim Sistemleri İçin Bazı Çıkarımlar", *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi*, C 5, S. 9 (2014), ss. 20-25.
- 23 Üçer, *Anadolu'da Alevî Ocakları ve Grupları*, ss. 75-76; Fevzi Rençber, "Adıyaman Yöresi Alevi Ocakları", *On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C 35, S. 35 (2013), s. 161.
- 24 İbrahim Gül, "Alevi İnanç Önderlerinin Hizmetkâr Liderlik Davranışları", *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, C 38, S. 38 (2018), s. 66.

- 25 Süleyman Uludağ, “Ayin”, *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1991, C 4, s. 250.
- 26 Üçer, *Anadolu’da Alevî Ocakları ve Grupları*, ss. 361-362.
- 27 age., ss. 366-67.
- 28 Seyit Derviş Tur, *Erkânname*, İstanbul: Can Yayınları, 2012, ss. 551-552.
- 29 Üçer, *Anadolu’da Alevî Ocakları ve Grupları*, ss. 364-366.
- 30 age., ss. 362-363.
- 31 Cenksu Üçer, *Alevilikte Musâhiblik*, 2. bs., Ankara: Araştırma Yayınları, 2015, s. 232.
- 32 Cenksu Üçer, “Musâhiblik Kurumu Üzerinden Alevi Ocaklar ve Gruplar Hakkında Bazı Değerlendirmeler”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, S. 93, (2020), ss. 16-20.
- 33 bk. Hucurat suresi, 10. ayet; Şûra suresi 40-43. ayetler.
- 34 Tur, *Erkânname*, ss. 568-569.
- 35 Ramazan Türkeul, “Alevi ritüelleri: Bismil örneği”, *Antropoloji*, S. 31 (2016), s. 173.
- 36 Nuri Özcan, “Bektaşî Mûsikisi”, *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1992, C 5, s. 372.
- 37 Hüseyin Dedekargınoğlu, “Alevilikteki Tanım ve Terimler”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, S. 60 (2011), s. 389; Cenksu Üçer, Rıza Sarı, “Dua, Gülbak ve Tercümanlar Üzerinden Alevî Nitelemeli Gelenek Hakkında Bazı Değerlendirmeler”, *e-Makâlât Mezhep Araştırmaları Dergisi*, C 13, S. 2 (2020), ss. 364-365.
- 38 Üçer, *Anadolu’da Alevî Ocakları ve Grupları*, s. 411.
- 39 Ali Abbas Çınar, “Alevilerde Hızır Kültü ve Ritüelleri”, *Millî Folklor*, C 16, S. 126 (2020), ss. 69-70.
- 40 Tur, *Erkânname*, ss. 509-510; Üçer, *Anadolu’da Alevî Ocakları ve Grupları*, ss. 318-321.

A

adap: Kişiler arasındaki iyi ilişkileri düzenleyen kurallar, uyulması gereken görgü kuralları.

âdeta: Hemen hemen, sanki.

afet: Çeşitli doğa olaylarının sebep olduğu yıkım.

ahenk: Uyumlu olmak.

akıbet: Bir iş veya durumun sonu, sonuç.

aleyh: Bir şeyin veya bir kimsenin karşısında olma.

algı: Bir şeye dikkati yönelterek o şeyin bilincine varma, idrak.

asıl: Kök, köken, kaynak, soy, nesep.

atmosfer: Mecazi anlamda içinde yaşanılan ve etkisinde kalınan ortam.

azap: Allah'ı (cc) tanımayan veya emirlerine karşı gelenlere dünyada ve ahirette verilecek ilahi ceza.

B

bahis: Üzerinde konuşulan şey, konu.

beliğ: Anlaşılır, düzgün ve güzel söz.

beşer: İnsanoğlu, insan.

bilinç: İnsanın kendisini ve çevresini tanıma yeteneği, şuur.

bozgun: Bir toplulukta karşılıklı güvenin bozulması ile beliren karışıklık.

C-Ç

caiz: İslam'da, yapılması veya yapılmaması konusunda emir bulunmayıp kişinin isteğine bırakılan, işlenmesinden dolayı bir mükâfat veya işlenmemesinden dolayı da bir cezayı gerektirmeyen davranışlar.

celebi: Mevlevilikte verilen bir unvan.

D

delil: Herhangi bir konuda gerçeğe veya kanıtlanması istenen hususa ulaştıran şey.

dergâh: Eski zamanlarda tasavvuf ekollerinin toplandıkları mekân.

derviş: Bir tarikata ya da şeyhe bağlı olan kişi.

devir: Kendine özgü bir özellik taşıyan zaman parçası.

E

ebedî: Sonsuz, ölümsüz.

ecdat: Geçmişteki büyükler, atalar.

Ehl-i beyt: Hz. Peygamber'in ev halkı ve yakın akrabaları.

ekol: Bir bilim ve sanat kolunda ayrı nitelik ve özellikleri bulunan yöntem veya akım, okul.

elem: Acı, üzüntü, dert, keder.

endişe: 1. Tasa, kaygı. 2. Kuşku. 3. Korku. 4. Düşünce.

erdem: Ahlakın övdüğü iyi olma, alçak gönüllülük, yiğitlik, doğruluk vb. niteliklerin genel adı, fazilet.

evrensel: Bütün insanlığı ilgilendiren, her zaman ve her yerde geçerli olan.

F-G-Ğ

ferdî: Bireysel, kişisel, fertle ilgili, şahsi.

ferman: Buyruk, emir.

fıtri: Doğuştan gelen özellik.

gazap: Öfke, kızgınlık, hiddet.

görenek: Bir şeyi eskiden beri görüldüğü gibi yapma alışkanlığı, âdet.

H

halife: Hz. Peygamber'in vefatından sonra devlet başkanlığına geçen yöneticilerin ortak adı.

hasıl: Olan, ortaya çıkan, görünen.

haslet: İnsanın yaratılışından gelen özellik, huy.

hicri takvim: Hz. Peygamber'in Mekke'den Medine'ye hicretini tarih başlangıcı olarak kabul eden ay takvimi.

hikmet: Bilgelik, öğüt verici söz.

hile: Birini aldatmak, yanıltmak için yapılan düzen, oyun, entrika.

himaye: Koruma, gözetme, esirgeme, koruyuculuk, gözetim.

husus: Konu, madde, özellik, yön.

hür: Özgür birey.

hürmet: Saygı duymak.

I-İ

irk: Soy, kalıtımsal olarak ortak özelliklere sahip insan topluluğu.

ibaret: Oluşan, meydana gelen.

icap etmek: Gerekli olmak.

icabet: Bir çağrıyı yerine getirme, bir isteğe uyma.

icra: Bir işi yürütme, yapma, yerine getirme.

idrak: Farkına varma, kavrama, algılama.

ihsan: İyilik etme, bağışta bulunma, ikram etme.

imtihan: 1. Sınav. 2. Dayanışma gerektiren, sonunda deneyim kazandıran zor bir durum.

inkâr: 1. Gizleme, saklama. 2. Reddetme, inanmama, kabul ve tasdik etmeme.

irade: Seçme, tercih etme, karar verme kabiliyeti.

itaat: Emre uyma, söz dinleme.

K-L

kader: Allah'ın (cc) sınırsız ilmi ile evrende olmuş ve olacak her şeyi programlaması, insanların iradeleri ile yapacaklarını önceden bilmesi ve takdir etmesi.

kaftan: Genellikle ipekten yapılan, uzun ve süslü üst giysisi.

kamu: Halk, amme.

kanaat: İnanç, düşünce, kanı.

Kerbela Olayı: Hz. Peygamber'in torunu Hz. Hüseyin ve aile fertlerinden yetmiş kadar kişinin şehit edilmesi olayı.

kutsal: Güçlü bir dinî saygı uyandıran, kutsi, mukaddes.

kültür: 1. Bir topluma veya halk topluluğuna özgü düşünce ve sanat eserlerinin bütünü. 2. Bireyin kazandığı bilgi.

M-N

mabut: İbadet edilmeye layık olan tek varlık, Allah (cc).

mağfiret: Allah'ın (cc) günahları bağışlaması.

mahiyet: Bir varlığın özü, onun kendisiyle o olduğu şey.

mahlukat: Yaratılmış olan varlıklar.

mahsus: Biri ya da bir şey için ayrılmış, özgü.

makul: Akılla kavranabilen, akla uygun.

menfaat: Çıkar ilişkisi.

Mesih: Kur'an-ı Kerim'de Hz. İsa için kullanılan isim ya da lakap.

muhafız: Birini ya da bir şeyi koruyan, koruyucu.

musibet: 1. Ansızın gelen felaket, sıkıntı veren şey. 2. İnsanın genellikle kendi iradesi dışında ve beklemediği şekilde karşılaştığı durum.

mutasavvıf: Tasavvufu yaymaya ve tanıtmaya çalışan, tasavvuf yoluna giren kimse.

mutlak: Kendi başına var olan, hiçbir şeye bağlı olmayan, bağımsız.

müdahale: Karışma, araya girme.

mükâfat: Güzel davranışların karşılığı, ödül, sevap.

mükellef: Akli dengesi yerinde, ergenlik çağına ulaşmış, dinin kurallarından sorumlu olan kişi.

mürit: Bir tarikat şeyhine bağlanarak ondan Allah'ın (cc) rızasını kazanmanın yollarını öğrenen ve tasavvuf yolunda ilerlemeye çalışan kimse.

müşamahakâr: Her şeye anlayışla yaklaşan kimse.

nail olmak: Ulaşmak, erişmek, kavuşmak.

nefis: 1. Kişi, varlık, zat. 2. Çirkin davranış ile kötü huyun kaynağı.

nur: 1. Aydınlık, ışık, parlaklık, ziya. 2. İlahi bir güç tarafından gönderildiğine inanılan parlaklık.

O-Ö

öğreti: Belli bir görüşe dayalı oluşturulan ilkeler.

özveri: Bir amaç uğruna kendi çıkarlarından vazgeçme, fedakârlık.

P

pak: Temiz olan.

pir: Bir tarikat veya sanatın kurucusu.

post: 1. Tüylü hayvan derisi. 2. Tarikatlarda şeyhlik makamı

prensip: İlke.

put: 1. Bazı ilkel toplumlarda doğaüstü güç ve etkisi olduğuna inanılan canlı veya cansız nesne. 2. Kendisine tapılmak, ibadet edilmek üzere taş, ağaç, maden, toprak vb. şeylerden yapılmış olan heykel, resim ve oymalar.

R

rahmet: Şefkat gösterip lütufta bulunma anlamında bir Kur'an terimi.

razı olmak: Uygun bulmak, beğenmek, kabul etmek.

rıza: Rızalı olma, hoşnut olma, kabul etme.

rızık: 1. Kendisinden faydalanılan her şey. 2. İnsan ve diğer canlıların beslenip yaşayabilmeleri için yedikleri ve içtikleri her şey. 3. Allah'ın tüm canlılara kendi katından verdiği yenilen, içilen, giyilen ve maddi manevi yararlanılan mallar, çocuklar, eşler, ilim ve iman gibi şeylerin hepsi.

riayet etmek: Uymak, boyun eğmek.

rivayet: Bir olay, bir söz veya haberi nakletme.

ruh: 1. İnsanda ve hayvanda canlılık unsuru. 2. Duygu.

ruhani: Gözle görülemeyen elle tutulamayan cin ve melek gibi varlıklar.

rükün: Bir ibadetin varlığı kendisine bağlı olan esas ya da esaslar.

S-Ş

sahabe: Hz. Muhammed'i (sav) görmüş, iman etmiş, sohbetinde bulunmuş ve Müslüman olarak vefat etmiş kimseler.

sahife: 1. Sayfa. 2. Bazı peygamberlere gönderilen birkaç sayfalık kutsal metinler için kullanılan tabir.

salih amel: İyi, güzel, yararlı iş ve davranış.

sanduka: Mezarın üzerine yerleştirilmiş tabut büyüklüğünde olan mermer ya da tahta sandık.

sebat etmek: Bir işi sonuna kadar götürüp vazgeçmemek.

sefer: Savaş. Ülke dışına yapılan askerî harekât.

selamet: Her türlü korku, tasa ve tehlikeden uzak, güvende olma durumu, kurtuluş.

sembolik: Bir simge ile dile getirilen.

sevk etmek: Göndermek, götürmek.

sınanmak: Sınama işine konu olmak.

sinsi: Gizlice ve kurnazca kötülük yapan.

suret: 1. Görünüş, biçim. 2. Yol, tarz.

sükûnet: Sessiz olmak.

süreç: Zaman içerisinde tekrarlanan gelişen, ilerleyen olay ve hareketler dizisi.

şad olma: Mutlu olmak, sevinmek.

şan: Ün, şöhret.

şefaât: Birinden başkası adına ricada bulunma, aracılık etme.

şer: Kötü eylem, kötülük.

şevk: İstek, heves.

şeyh: Tarikat kurucusu, bir tarikatta en yüksek mertebeye ulaşmış kimse.

T

tahammül: İnsanın zor ve kötü durumlara dayanıp katlanması.

tahsil: İlim öğrenmek.

tahsis etmek: Ayırmak.

takdir: Allah'ın (cc) nesneleri ve olayları özellikle sorumluluk doğuran beşerî fiilleri, ezelde planlayıp zamanı gelince yaratması anlamında terim.

taksim etmek: Bölüştürmek, parçalara bölmek, pay etmek.

takva: Allah'ı (cc) görüyormuş gibi bir bilinçle dinin emir ve yasaklarını yerine getirmede hassasiyet gösterme. Allah'tan (cc) korkma.

talip: Tasavvuf yoluna girmek isteyen kişi.

tanık olmak: Bir olayı görmek, şahit olmak.

tarikat: Tasavvufta Allah'ın (cc) hoşnutluğunu kazanmak için girilen yol.

tasdik etmek: Doğrulamak, onaylamak.

tasvir: Betimleme, resim veya yazı ile anlatma.

tazim: Saygı gösterme.

taziye: Ölen kimsenin ardından başsağlığı dileme.

tedbir: Önlem almak.

tekbir: Allah'ın (cc) büyüklüğünü anlatmak için söylenen "Allah en büyüktür." anlamındaki "Allahu Ekber" ifadesi.

temennide bulunmak: Dilemek, istemek.

temin etmek: Sağlamak, tedarik etmek.

temsil: Birinin veya bir topluluğun adına davranma.

temsili: Bir şeyi göz önünde canlandıran, temsille ilgili.

tereddüt etmek: Kararsız davranmak, duraksamak.

terim: Özel ve belirli bir anlamı olan sözcük.

teşvik etmek: İstek uyandırmak, özendirmek.

tevekkül etmek: Bir amaç için elinden geleni yapıp sonucu Allah'a (cc) bırakmak.

U-Ü

usul: Yöntem, tarz, tutulan yol.

uzlaştırma: Uzlaştırmak işi, uyuşma.

ümme: 1. Topluluk, cemaat, nesil. 2. Din ve inanç birliğinde bir araya gelen aynı peygambere bağlı olan insanlar topluluğu.

U

vadetme: Bir işi yerine getireceğine dair söz verme.

vakıf: Birçok kişi tarafından kurulabilen ve toplumun yararına çalışan kurum.

vâris: Ölenin mirasına sahip olan kişi.

vefâlı: Vefası olan, sevgisi geçici olmayan, hakikatli.

veli: Allah (cc) dostu, eren.

veri: Bir araştırmada sonuca ulaşmak için gereken ilk bilgi.

vesile: Sebep, bahane.

Y-Z

yâd etmek: Anmak, hatırlamak.

yegâne: Tek, biricik.

zalim: Zulmeden, acımasız kişi.

zayi etmek: Yitirmek, kaybetmek.

zikir: 1. Bir tarikata bağlı olanların Allah'ın (cc) adını art arda söylemesi.

2. Allah'ı (cc) anmak amacıyla yapılan ve söylenen ibadet, tespih ve övgü sözleri.

zira: Çünkü.

zulüm: Güçlü bir kimsenin yasaya veya vicdana aykırı olarak başkasını uğrattığı kötü durum, eziyet, cefa.

- AHMED B. HANBEL Ebu Abdullah Ahmed b. Muhammed eş-Şeybanî, *Müsned*, Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, 1998, C 1-10.
- ALGAR Hamid, "Bahaeddin Nakşibend", *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1991, C 4, ss. 458-60.
- ALGÜL Hüseyin, H. Yunus APAYDIN, Ali BARDAKOĞLU, İbrahim Kâfi DÖNMEZ, Mehmet ERKAL, Ömer Faruk HARMAN, Ahmet Saim KILAVUZ, Süleyman ULUDAĞ, İrfan YÜCEL, *İlmihal İman ve İbadetler*, 17. bs., Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2011.
- ALTUNTAŞ Halil, Muzaffer ŞAHİN, *Kur'an-ı Kerim Meâli*, 12. bs., Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2011.
- APAYDIN H. Yunus, M. Âkif AYDIN, Ali BARDAKOĞLU, Mustafa ÇAĞRICI, *İlmihal İslâm ve Toplum*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2004.
- ARSLAN Hasan, "Dinî Tutumların Oluşum, Gelişim ve Değişimi", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C 9, S. 1 (2009), ss. 77-96.
- AYBAKAN Bilal, "Şâfiî Mezhebi", *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2010, C 38, ss. 233-247.
- AYDEMİR Abdullah, *İslam Kaynaklarına Göre Peygamberler Tarihi*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2021.
- AZAMAT Nihat, "Kâdiriyye", *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2001, C 24, ss. 131-136.
- BARDAKOĞLU Ali, "Hanefî Mezhebi", *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1997, C 16, ss. 2-9.
- BAYAR Volkan, Saadettin Aylin BAYAR, "Erdemli İnsan Yetiştirme Modeli: Hacı Bektaş Veli Felsefesinden Çağcıl Eğitim Sistemleri İçin Bazı Çıkarımlar", *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi*, C 5, S. 9 (2014), ss. 19-42.
- BEYHAKÎ Ahmed b. Hüseyin, *es-Sünenü'l-Kübra*, Beyrut: ts., C 1-10.
- BUHARÎ Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail, *Sahih-i Buhari*, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992, C 1-8.
- BUHARÎ Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail, *el-Edebü'l-Müfred*, Kahire: el-Matbaatü's-Selefiyye, 1375.
- CİLACI Osman, "Havâri", *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1997, C 16, ss. 513-516.
- ÇAĞRI Gülten, *Günümüzde Mevlevilik ve Mevlevilikte Değişim Olgusu: Konya ve Bursa Mevlevileri Üzerine Nitel Bir Çalışma*, Kütahya: Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi SBE, 2020.
- ÇAĞRICI Mustafa, "Sıdk", *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2009, C 37, ss. 98-100.
- ÇINAR Ali Abbas, "Alevilerde Hızır Kültü ve Ritüelleri", *Milli Folklor*, C 16, S. 126 (2020), ss. 63-74.
- DEDEKARGINOĞLU Hüseyin, "Alevilikteki Tanım ve Terimler", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, S. 60 (2011), ss. 379-394.
- EBU DAVUD Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî, *Sünen-i Ebu Davud*, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992, C 1-5.
- ERASLAN Kemal, "Ahmed Yesevi", *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1989, C 2, ss. 159-161.
- ERAYDIN Selçuk, "Çile", *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1993, C 8, ss. 315-316.
- ERAYDIN Selçuk, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 1994.
- ERBAŞ Ali, "Melek", *DİA*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2004, C 29, ss. 37-39.
- ERSOY Mehmed Âkif, *Safahat*, 2. bs., Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2010.
- GÖRMEZ Mehmet, Mehmet Emin ÖZAFŞAR, İsmail Hakkı ÜNAL, Yavuz ÜNAL, Bünyamin ERUL, *Hadislerle İslam*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2014.
- GÜÇ Ahmet, "Sâlih", *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2009, C 36, ss. 32-33.
- GÜL İbrahim, "Alevi İnanç Önderlerinin Hizmetkar Liderlik Davranışları", *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, C 38, S. 38 (2018), ss. 61-78.

- GÜMÜŞ, Sadrettin, Hayreddin KARAMAN, Ali ÖZEK, İbrahim Kâfi DÖNMEZ, Mustafa ÇAĞRICI, Ali TURGUT, *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâlî*, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara, 1992.
- GÜNEŞ Kâmil, *Meleklerle İman*, 4. bs., Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2018.
- HALEY Alex, *Malcolm X*, çev. Yaşar Kaplan, İstanbul: İnsan Yayınları, 2003.
- HARMAN Ömer Faruk, "İsmâîl", *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2001, C 23, ss. 76-80.
- IŞIK Emin, "Enam Suresi", *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1995, C 11, ss. 169-170.
- IŞIK Emin, "Felak Suresi", *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1995, C 12, ss. 301-302.
- İBN MÂCE Ebu Abdullah Muhammed b. Yezid, *Sünen-i İbn Mâce*, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992, Cilt 1-2.
- KARAMAN Hayreddin, Mustafa ÇAĞRICI, İbrahim Kâfi DÖNMEZ, Sadrettin GÜMÜŞ, *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2012.
- KAYA Eyyüp Said, "Malikî Mezhebi", *DİA*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2003, C 27, ss. 519-535.
- KISAKÜREK Necip Fazıl, *Çile*, 81. bs., İstanbul: Büyük Doğu Yayınları, 2015.
- KISAKÜREK Necip Fazıl, *Hac*, 15. bs., İstanbul: Büyük Doğu Yayınları, 2017.
- KIZILER Hamdi, "Ahlaki Değerlerin Şahsiyet Oluşumuna Etkisi", *Millî Eğitim Dergisi*, C 44, S. 204 (2014), ss. 5-17.
- KOCA Ferhat, "Hanbelî Mezhebi", *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1997, C 15, s. 525.
- KOCA Ferhat, "Mezhep", *DİA*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2004, C 29, ss. 537-542.
- KÖKSAL M. Asım, *Peygamberler Tarihi I-II*, 14. bs., Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2011.
- KUZUDİŞLİ Bekir, *Hadis Tarihi*, İstanbul: Kayihan Yayınları, 2017.
- KÜÇÜKKAYA M. Askeri "Yeseviyye Tarikatı'nın Temel İlkeleri", *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 40 (2018), ss. 143-162.
- MEB, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (İlkokul 4 ve Ortaokul 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar), Ankara, 2018.
- MÜSLİM Ebu'l-Hüseyin el-Kuşeyri en-Nisâbü'rî, Müslim b. el-Haccâc, *Sahih-i Müslim*, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992, Cilt 1-3.
- NESÂÎ Ebû Abdîrrahman Ahmed b. Ali b. Şuayb, *Sünen-i Nesâî*, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992, Cilt 1-8.
- ÖĞÜT Salim, "Hacerülesved", *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1996, C 14, ss. 433-435.
- ÖĞÜT Salim, "Mikât", *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2005, C 30, ss. 48-49.
- ÖĞÜT Salim, "Say", *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2009, C 36, ss. 206-207.
- ÖĞÜT Salim, "Telbiye", *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2011, C 40, ss. 396-397.
- ÖZCAN Nuri, "Bektaşî Mûsikisi", *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1992, C 5, ss. 371-372.
- ÖZERVARLI M. Sait, "Melek", *DİA*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2004, C 29, ss. 40-42.
- RENÇBER Fevzi, "Adıyaman Yöresi Alevi Ocakları", *On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C 35, S. 35 (2013), ss. 159-170.
- SÜRMELİ Mehmet, Arif ALKAN; Bilal DELİSER, Yusuf MAVİLİ, Ömer AKYÜREK, Ayhan BAŞTÜRK, Ali ÇINAR, *Dinî Terimler Sözlüğü*, ed. Ahmet Nedim Serinsu, Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2009.
- ŞAHİN M. Süreyya, "Cin", *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1993, C 8, ss. 5-8.
- ŞEKER Dursun Ali, "Müzdelife", *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2006, C 32, s. 239.
- ŞENER Mehmet, "Mina", *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2005, C 30, ss. 96-97.
- ŞENTÜRK Lütfi, Seyfettin YAZICI, *İslam İlmihali*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1998.
- TİRMİZÎ Ebu İsa Muhammed b. İsa, *Sünen-i Tirmizî*, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.

- TOPALOĞLU Bekir, "Ahiret", *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1988, C 1, ss. 543-548.
- TOPALOĞLU Bekir, *Kelâm İlmine Giriş*, 8. bs., İstanbul: Damla Yayınevi, 2007.
- TOPÇU Nurettin, *Ahlâk*, 18. bs., İstanbul: Dergâh Yayınları, 2021.
- TOPÇU Nurettin, *Var Olmak*, 18. bs., İstanbul: Dergâh Yayınları, 2016. TOPÇU Nureddin, *Ahlâk*, 18. bs., İstanbul: Dergâh Yayınları, 2021.
- TOPRAK Süleyman, "Haşır", *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1997, C 16, ss. 416-417.
- TOPRAK Süleyman, "Münker Nekir", *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2006, C 32, ss. 14-15.
- TOPRAK Süleyman, *Ahirete İman*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2018.
- TUNÇ Cihat, "Ecel", *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1994, C 10, ss. 380-382.
- TUR Seyit Derviş, *Erkânname*, İstanbul: Can Yayınları, 2012.
- TURAN Şerafettin, "Kemalpaşazâde", *DİA*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2002, C 25, ss. 238-240.
- TÜRK İdris, "Mevlana'nın İlmî-Manevî Şahsiyetinin Oluşumunda Şems'ten Önceki Dönemin Rolü", *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C 15, S. 30 (2016), ss. 507-525.
- TÜRKEKUL Ramazan, "Alevi ritüelleri: Bismil örneği", *Antropoloji*, S. 31 (2016), ss. 159-178.
- ULUDAĞ Süleyman, "Abdülkâdir-i Geylânî", *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1988, C 1, ss. 234-239.
- ULUDAĞ Süleyman, "Ayin", *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1991, C 4, ss. 250-251.
- ÜÇER Cenksu, "Musâhiblik Kurumu Üzerinden Alevi Ocaklar ve Gruplar Hakkında Bazı Değerlendirmeler", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, S. 93 (2020), ss. 11-36.
- ÜÇER Cenksu, *Alevilikte Musâhiblik*, Ankara: Araştırma Yayınları, 2015.
- ÜÇER Cenksu, *Anadolu'da Alevî Ocakları ve Grupları*, Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2019.
- ÜÇER Cenksu, Rıza SARI, "Dua, Gülbak ve Tercümanlar Üzerinden Alevî Nitelemeli Gelenek Hakkında Bazı Değerlendirmeler", *e-Makalat Mezhep Araştırmaları Dergisi*, C 13, S. 2 (2020), ss. 357-398.
- ÜZÜM İlyas, "Kirâmen Kâtibin", *DİA*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2002, C 26, ss. 59-60.
- ÜZÜM İlyas, "Mezhep", *DİA*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2004, C 29, ss. 526-532.
- YAŞAROĞLU M. Kâmil, "Kâfirun Suresi", *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2001, C 24, s. 149.
- YAŞAROĞLU M. Kâmil, "Nâs Suresi", *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2006, C 32, ss. 392-393.
- YILMAZ H. Kâmil, *Ana Hatları ile Tasavvuf ve Tarikatlar*, İstanbul: Ensar Neşriyat, 2014.
- YÛNUS EMRE, *Dîvân, -Seçmeler-*, 6. bs., haz. Mustafa Tatcı, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2021.
- YUNUS EMRE, *Risaletü'n-Nushiyye*, haz. Umay Günay, Osman Horata, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 1994.
- YUSUF NÂBÎ, *Hayriyye*, 6. bs., haz. İskender Pala, İstanbul: Kapı Yayınları, 2017.
- YÜCEL Ahmet, *Hadis Usulü*, 17. bs., İstanbul: İFAV Yayınları, 2014.

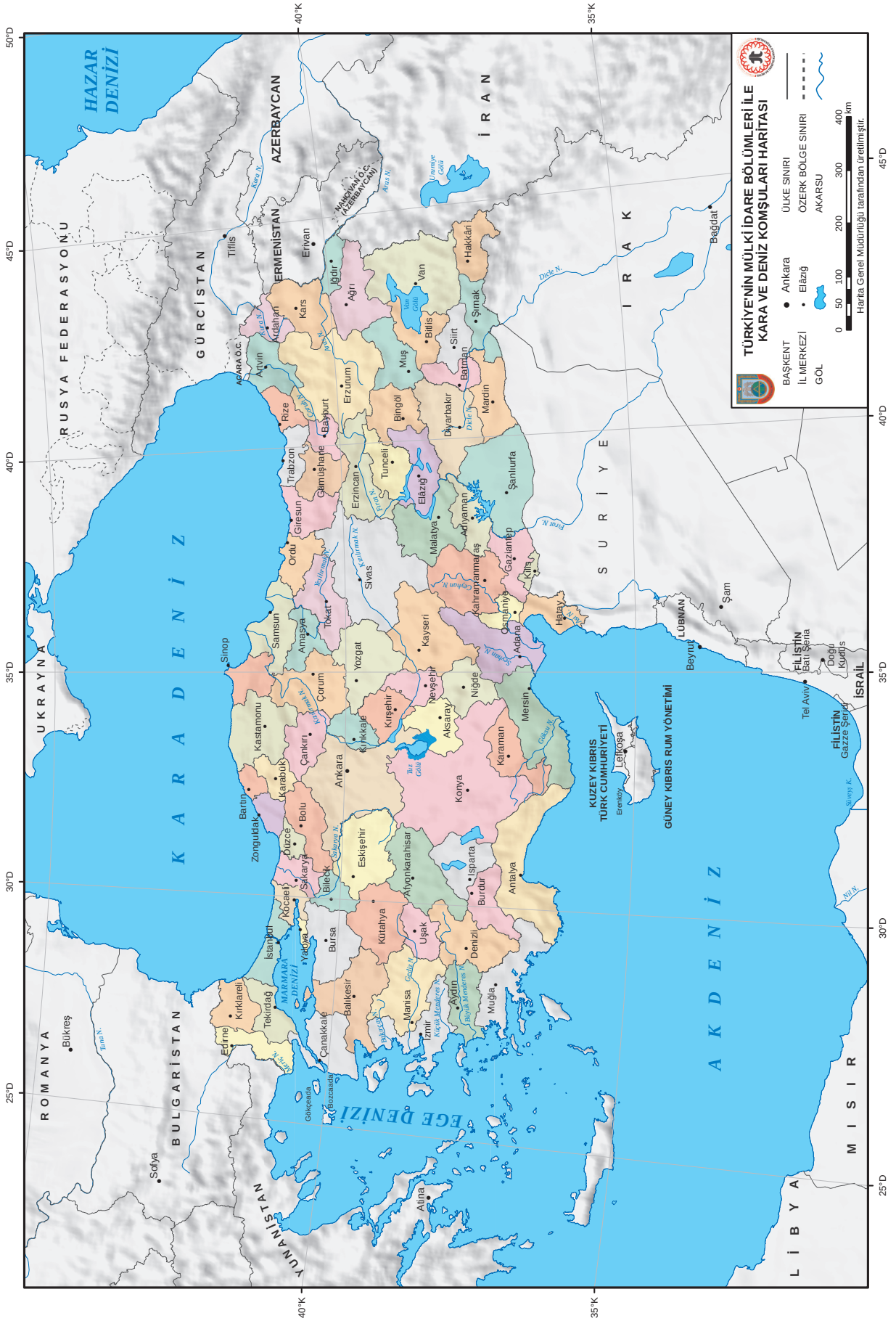
• Kaynakça İSNAD atıf sistemine göre düzenlenmiştir.

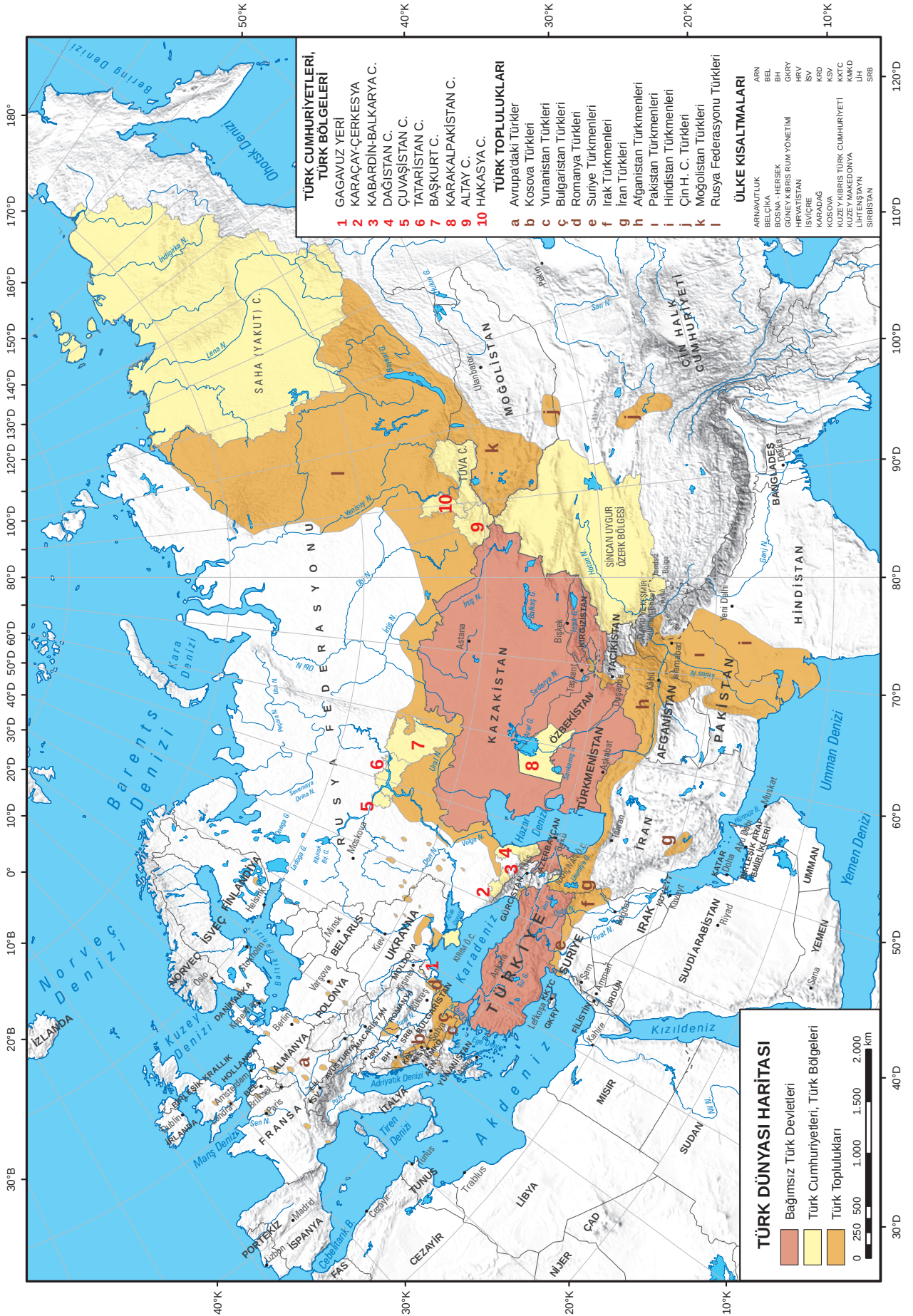

Kitaba ait Görsel Kaynakça'ya ve Genel Ağ Kaynakçasına yandaki karekoddan ulaşabilirsiniz.

Kitap içerisinde geçen Ara Değerlendirme ile Ölçme ve Değerlendirme sorularına ait cevap anahtarlarına yandaki karekoddan ulaşabilirsiniz.

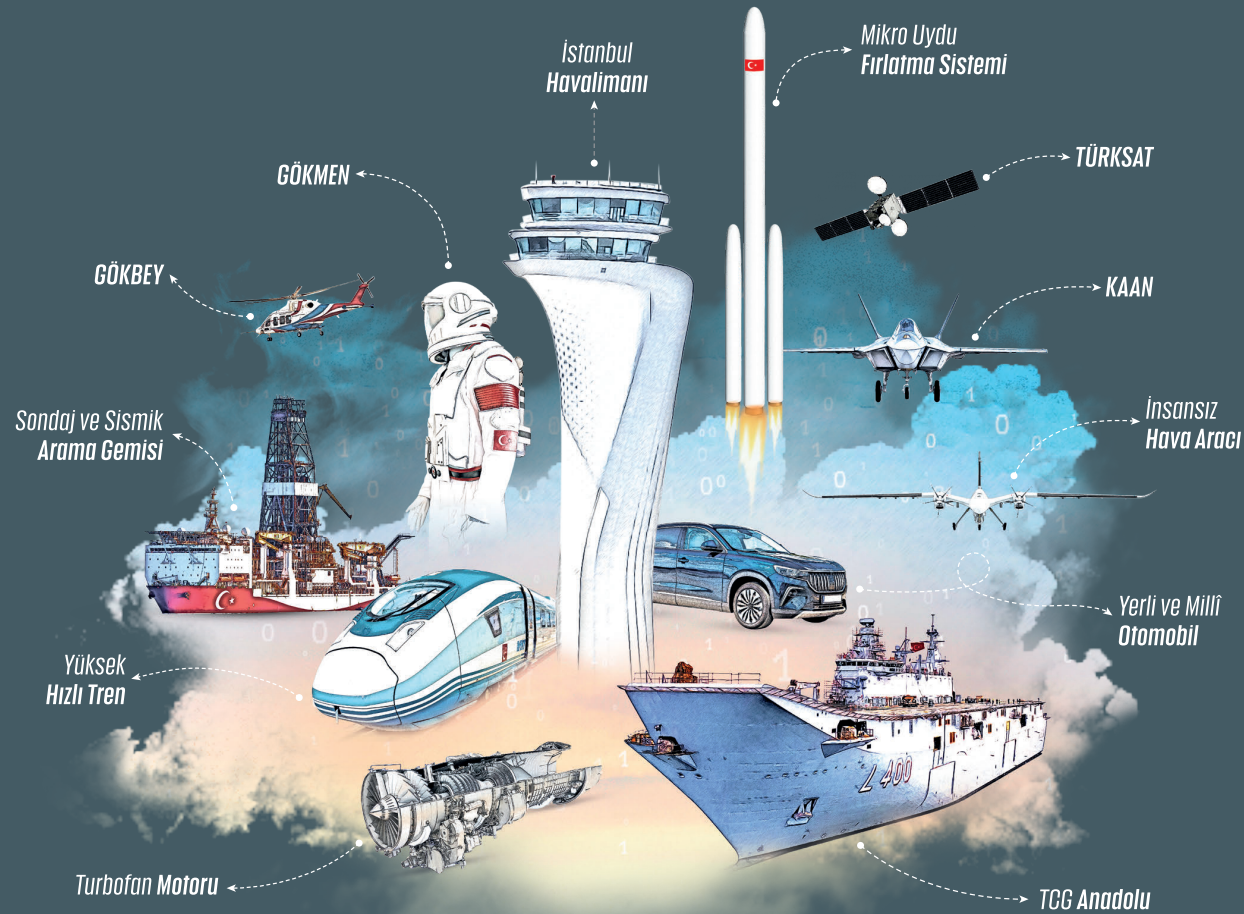
Bu kitaba sığmayan
daha neler var!

eba
www.eba.gov.tr

Karekodu okut, bu kitapla
ilgili EBA içeriklerine ulaş!

Teknoloji Yolculuğumuz

BU DERS KİTABI MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞINCA
ÜCRETSİZ OLARAK VERİLMİŞTİR.
PARA İLE SATILAMAZ.

Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin Beşinci Maddesinin
İkinci Fıkrası Çerçevesinde Bandrol Taşınması Zorunlu Değildir.

T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

ORTAOKUL VE İMAM HATİP ORTAOKULU

DERS KİTABI

DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ

7. SINIF

ORTAOKUL VE İMAM HATİP ORTAOKULU

DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ

7. SINIF

DERS KİTABI

